

9

61

F. Rodfneets

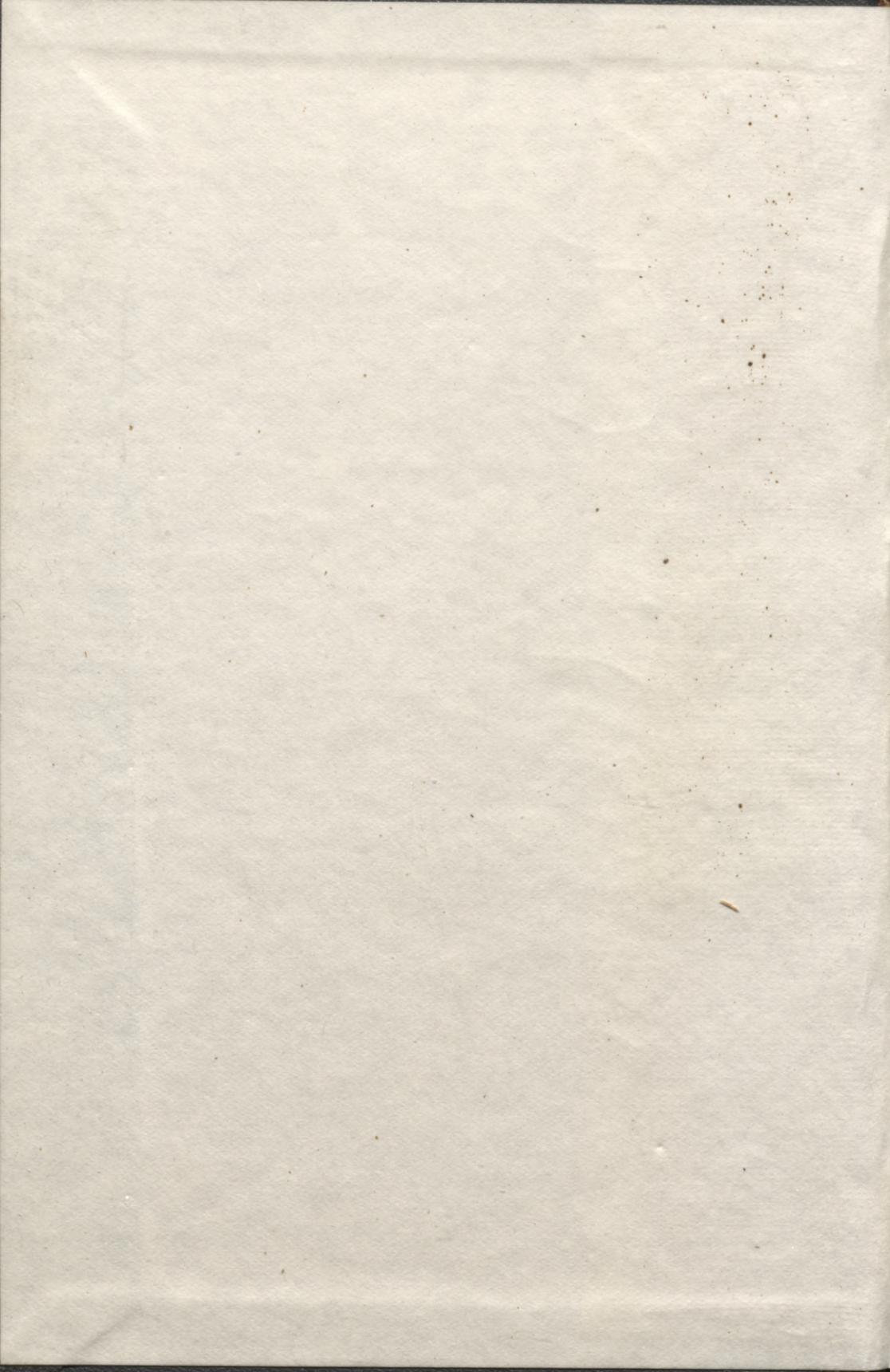
Gemneetu

nemeeri

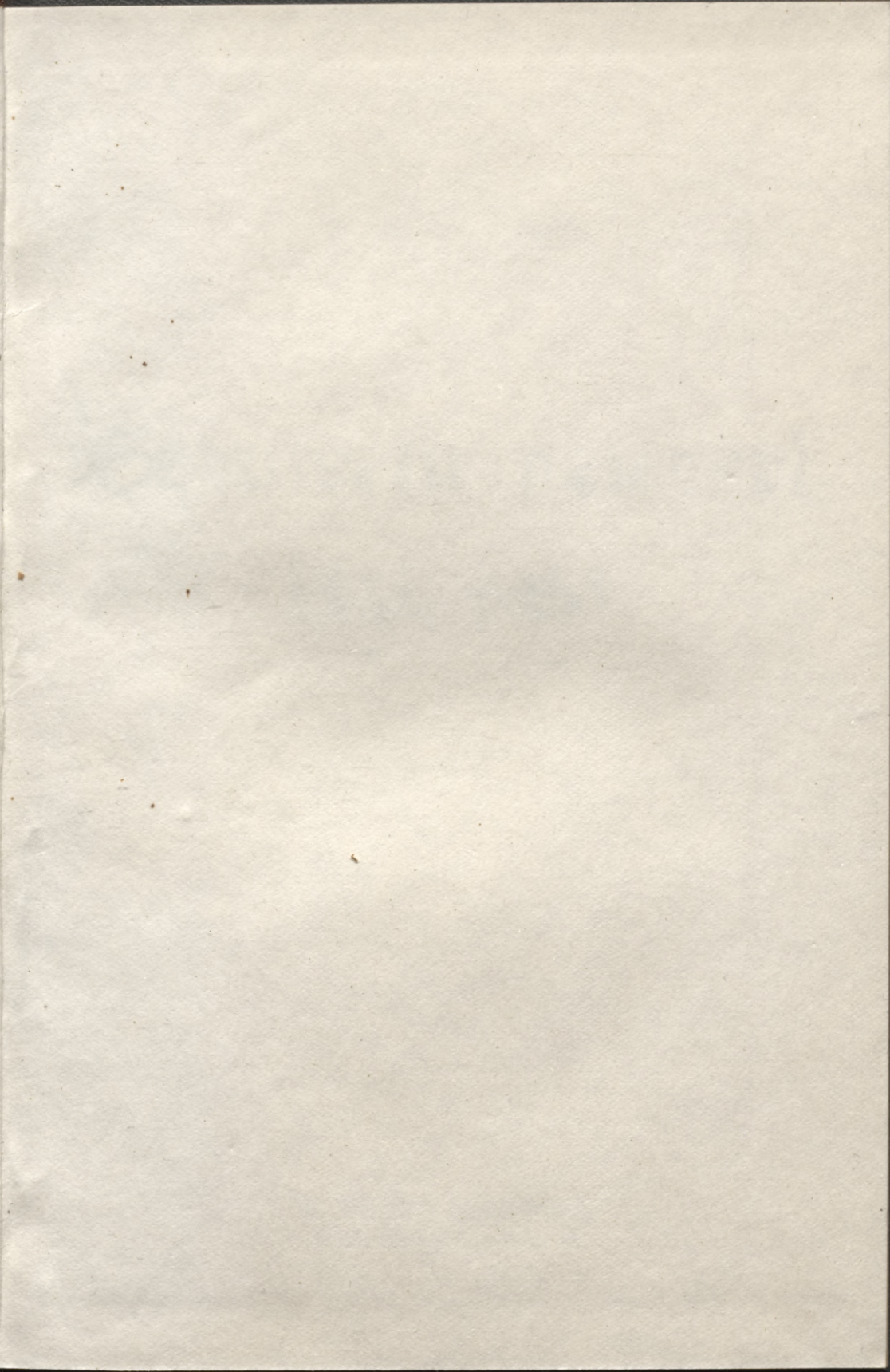

1841. gadâ

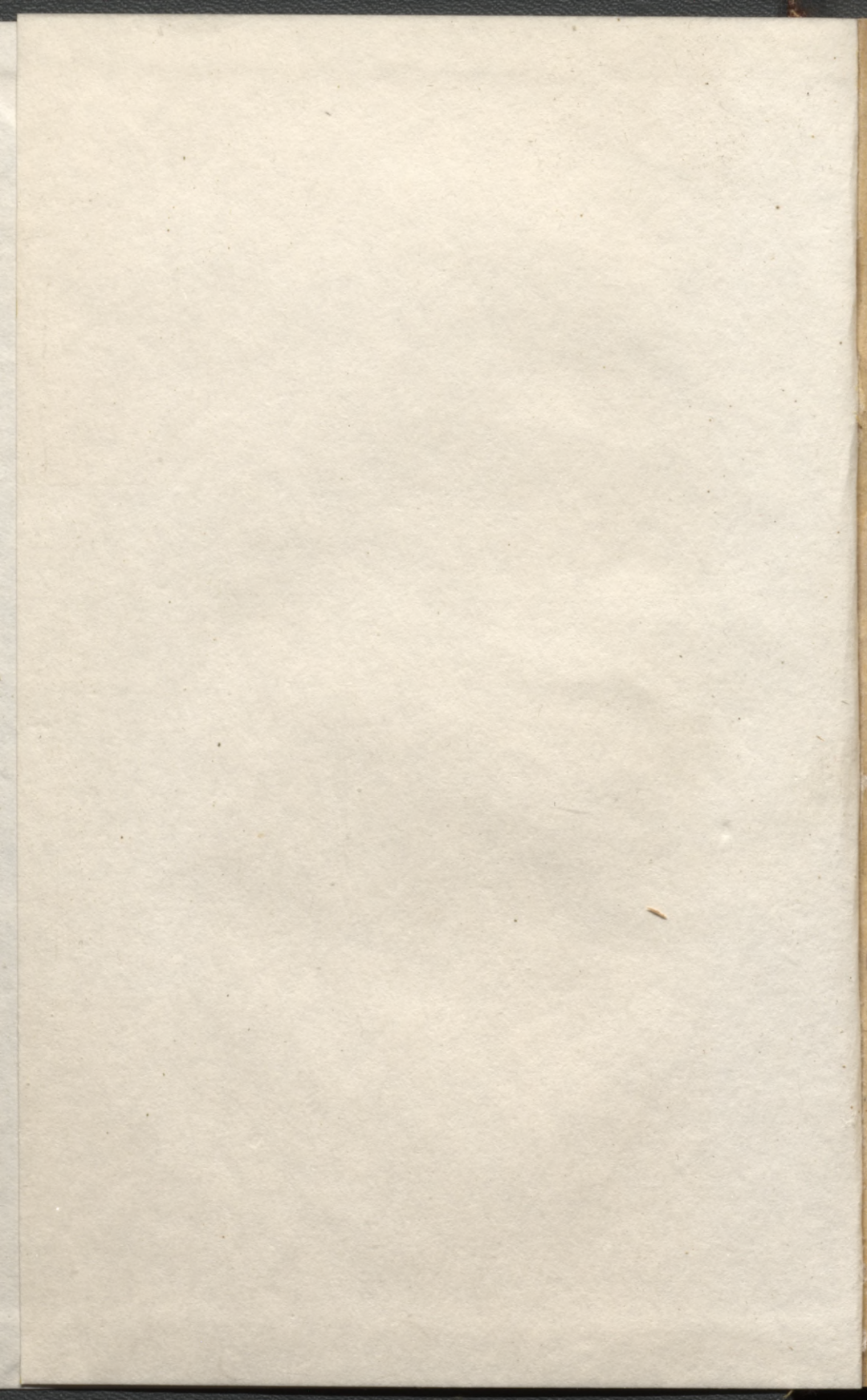

L $\frac{9}{61}$

J. Krodsneets

Semneefu nemeeri

1841. gadâ

A. Gulbja apgahdibâ,
Rigâ, Suworowa eelâ, 14

1841. gada

1841. gada

1841. gada

E. Pihina un N. Upmana druktawa. Rīgā, Marijas eelā 10.

1841. gada

C e w a d s

Muhsu wehsturiskā literatūrā redsams leels robs. Weens brijdis muhsu tautas dsihwē naw pawisam wehl apgaismots, wiaw war nofaukt par pilnigi tumšču; t. i. pagahjušča gadu simtena pirmā puše. Tas ir tas laikmets, kas tinās ap semneeku brijwlaisčamu. Šchai parahdibai diwt eemesli: materials, kas mums dotu eespehju eepasihtees ar wiaw, nebija peeejams, un ja tas ari buhtu bijis, tad nebuhtu bijis isleetojams: to zensura mums buhtu leegusi; stingri bija noleegts runat par teem laikeem, pat masačo aishrahdijumu usklatija par leelu noseegumu. Nu tagad atnahkušči laiki, ka tahdu šchlehrščhu wairs naw, kad nonemtas atflehgas no archiwu durwim un brijwam wahrdam naw wairs nekahda kawekla. Tadehl autors grib lasitajus eepasihstinat ar weenu tahdu brijdi muhsu tautas šadsihwē, kas eesklatams par pamatafimeni muhsu tagadešam dsihwes stahwołlim, kas eerošinajis atmodas laikmetu, pat eesklatams par wiaa šaktumu. Šchis brijdis muhsu tautas dsihwē ir: teekščanās us silto semi, kas radija deesgan eewehrojamus nemeerus Widšemes semneeku starpā. Tas notikās 1841. gadā.

Lai šchos nemeerus waretu pareiji šaprašt, autors tureja par wajadsigu wispirms eepasihstinat lasitajus ar Widšemes semneeku stahwołli, kahdā wini atradās, kad bija pagahjušči 20 brijwibas gadi.

Wiši šchi darba materiali ņemti no gubernas waldes aktim un brunneezibas archiwa.

J. Krodšneekš.

Rigā, 1922. g.

Part. 59

193

8853 ✓

28

0309108926

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

3. 1933

Pirmā dala.

Brihwibas pirmee 20 gadi.

Ar kreewu waldibas eeraschanos Widsemē eesahās ees-
schejā sadisihwē jauns laikmets. Muhfu semes buhschanas
sahla peelihdsinatees Kreewijas semes eestahdēm un
fahrtribai. Kā tur zars Peteris kalpinaja wīsas lauschu fahr-
tas walsiij, tā ari to pašchu nehmas darit pee mums: muisch-
tureem bija jafalpo kronim un semneekus eespeeda werqu
schkirā, tam jastrahdā un jautur schee krona wihri. Pee-
mirsa, ka swedru waldiba bija dewusi semneekem daschas
teesibas un labumus, un kungi winus patwarigi fanehma
sawā neaprobeshotā gribā, ka to rahda landrata Rosena de-
klarazija 1739. g.

Semneeku
stahwolliis
pirmos free-
wu laikos.

Bet semneeks, kas jau bija peeradis un eedsihwojees
swedru „selta laikos“, nemas newareja to saprast un ne-
wareja padotees scheem jauninajumeem. Sadsihwes pahr-
mainas sešas bija pastahwigi nemeeri semē, kuri nemite-
jotees usleesmoja te schur, te tur. Apklusinaja gan winus
parastās un muhfu tēhweem labi pasihstamas šodu eespe-
dizijas, bet pehz kahda laika tomehr prahtigakee no muisch-
neekem nahza pee atgidas, ka lauschu nospeestais bestee-
jistais stahwolliis nowedis pašchus muischneekus til tahlu,
ka aij darba strahdneeku noguruma un tihšchas kuhtribas
(pasibas pretestibas) jazeesch muischtureem pašcheem; ta-
dehl jau labo semneeka dsihwe, pazelot wina fainneezisko
stahwolli, dodot eespehju winam tikt pee mantas un
labklahjibas un tā pamudināt winu us darbibu. Sem-
neeki pašchi ari sahla noprast, zil behdigs winu stahwolliis
un mehginaja isfluht no ta un uslabot sawu dsihwi, ka lai-
zigā, tā ari garigā sūkā. Tahdu lihdselli wini bija domajusch
atrast brahlu draudse. Schi gan bija pahrnesta no
Wahssemes, bet ihfā laikā pahrwehriās par ihstenu tautisku,
latwisku. Tomehr tas wiseem newareja buht pa prahtam.
Kungi taf newareja laut, ka semneeki patstahwigi domatu
un pašchi saweem spehkeem zenstos atradinatees no kungu
rihschanas un eetu sawu zeku, bet ne to, ko wineem rah-
dija mahzitaji. Tas buhtu fahrdinajums us nezeeschamu
patstahwibu domas un prahtos. Brahlu draudse tadehl bija

Sernh^ute.

jaapspeesch, un tas ari notika, jo ne no latweeschu, no wergu untumeem bija nahkt kahdai brihwibai, bet tik no wahzu, no kungu schehlastibas, wineem esot wifs labs ja-gaida, lai dabutu eespehju no darba kustoneem, lopeem iswehrstees par daudsmas zilwezigatu radifumu.

Nisfraunkles
barons
Schulzs un
1765. g.
semneeku
likumi.

Behz muischneeku eeskata schis moments wehl nebuht nebija nahzis, bet ka agrarjautajums tomehr tika eerosi-nats, tad tas notika us waldibas pavehli. Nisfraunkles ba-rona Schulza semneeku likumi un keisareenes Katrinas II. preekshlikums uslabot semneeku stahwohli fazel muischnee-koš leelu ustraukumu. Wini domaja, ka nu pats pasauls gals klah.

Landtags 1765. g. sehdeja un prahtoja, spreedejeja un gudroja, ka no scha muischneezibai tik apdraudoscha spehreena atraisitees, un atrada ari iseju: isstrahdaja no-teikumus, kuros ar weenu roku scho to dewa, bet ar otu roku nehma. Landtaga isstrahdatee likumi bija tahdi, ka waram teikt: kalns bija radijis peliti, un kungeem newee-nam prahta nenahza kautzik nezik ispildit schos paschus nee-zigos dewumus. Bet semneeku nemeeri negribeja rimtees.

Friedrichs f.
Siewers un
1803. g. li-
fumi.

Nu bija atkal kautkas jadara: No barons Schulzs bija eesahzis, to nehmas turpinat Fridrikis fon Siewers. Us wina preekshlikumu un keisara Aleksandra I. teescho wehleschanos landtagam 1803. g. bija japeekahpias, un gadu wehlat isnahza likums, kas noteiza zeeschas atteezibas kungu un semneeku starpa.

Schee jaunee semneeku likumu noteikumi, ihsumâ ja-nemot, sekoschi:

1. Semneeks joprojam paleet dsimtszilweks, kas pee-semets, — pee semes peederigs, un kam ar sawu gribu naw atlauts atstahst semi, neds tapat pret wina gribu to war atstahdinat no semes.
2. Jebshu pati seme ir kungu ihpaschums, tad tatschu tas gabals, us kura semneeks nometinats un flau-shu un nodewu aplitts, ir wina neatnemamais peederums un tahlat mantojams wina behrneem.
3. Deel atjaunotas sweedru waku grahmatas ar wi-seem to noteikumeem, scho to papildinot.
4. Semneeks dabuja brihwibu teesatees ar kungu, to-mehr polizijas wara, mahjas sods, palikas mui-schas wofas.

Ar ſcheem liſtumeem neſahdâ ſinâ muiſchneeki negribeja apmeerinatees, ihpaſchi ar waku grahmatâni, jo ſchis winus ſtipri aprobeſchoja ſemes iſmantofchanas ſinâ. Wini newareja ne paleelinat ſawus laukus un tihrumus, nedſ paplaſchinat ſawu ſainneezibu. Das ſahrdinaja winus iſtultees ſautkâ no wineem kluhmigâ ſtahwolka, un wini atrada ari iſeju. Wini ſtahdija preeſſchâ waldbibai teen laiſkeem itkâ loti liberalu preeſſchlikumu, atzelt dſimt=

Dſimibuh-
ſchanas at-
zelſchana
1819. g.

buhſchannu. Bet wini pee tam paſchi ſewis nepeemirſa: wini kâ atlihdſinajumu par ſcho „leelo“ ſchehlaſtibu un ſawu ſaudejumu mantas ſinâ iſluhdſas tilai ſemi, kura pehz 1804. g. liſuma peedereja taſ ſemneekeem.

Bes tam wehl atnehma gandrih wiſas 1804. g. ſemneekeem dotâs teeſibas. Turpmakâs ſemes atteezibas buhſchot noteizamas, kâ wini ſpreeda, un regulejamas uſ brihwa lihguma pamata. Keiſars Aleſſandrs I., preezigs par tahdu neſawtigu muiſchneezibas peedahmajumu, to tuhlin 1819. gadâ apſtiprinaja.

Ja nu praſam, ko ar ſcho aktu eeguwiſſchas abas puſes, ſemneeki un muiſchneeki, tad redſam, ka muiſchneeki galigi dabujuſchi ſawâs rolâs wiſu ſemneeku ſemi un ſemneeks tizis brihws kâ putns ſem debeſs. Bet lai ſchis putns tomehr neaiſlidotu par tahlu, tadehl winam pirmo laiſku bij lauts mainit dſihwes weetu til ar muiſchas atlauju un, Deews lai paſargâ, winam dotees pahri par gubernas robeſchâm.

Kad liſums bija paſludinats, tad muiſchneeziba pateji gawiledama wareja iſſauktees: nu mehs eſam Widſemi eelarojuſchi, nu ir winâ muhſu ſeme!

Tâ nu bija dſimtbuhſchanai beigas un ſemneeki atſemeti. Muhſu tautas dſihwê bija notizis leels luſhums, ar tanî lai kâ wehl nepahrredſamâm un wehl nenowehtejamâm ſekâm.

Muiſchneeziba, kâ jau teikts, ar reteem iſnehmumeem, uſnehma ſcho wehſti ar leelaſo gandarijumu, jo wiſa ſeme nu bija winu rolâs. Ari no nepateizigas, daſchreis ar upureem ſaweenotas aiſbildneezibas par ſemneekeem, wini dija atratijuſchees; bes pajumta un maiſes laudis taſ neiſteek, un to wareja atkal til pee kunga atraſt.

ſa ſchis apſtahllis ar laiſku waretu iſwehrſtees wineem paſcheem par poſtu, ko nowehrot wini tuhlin newareja, zitadi wini nebuhtu dſimufchees tilai pehz weendeenas ee-

gurvumeem, bet ari apšwehrušči to, kas waretu notiftees rihdeenâ.

Brihwai-
šanas no-
šime un
ješas.

Dšimtbuhsšanas atzelsšana ir demuši wirseenu wijai semes buhsšanu taškatai attihstibai ščaiš pehdejos šimts gados. Ar wimu ir šaistita wišas latweešču tautas atihstibas gaita lihds šchim brihdim., — Latwijas walšts nodibinasšanas un atšwabinasšanas no šintu gadu juhgâ. Gan zelsch, pa furu tautai bijis jastaigâ, naw bijis rošem apdehstits, bet ihstems ehrešču un mozeklu zelsch winai ir bijis jazešch tâ, kâ reti nahzees zeest kašdai žitai tautai pašaulê.

Šauna dšihwe wehl nemas nebija nošahrtojušees, te jau pašči muišneekt šakla nogist, ka reforma naw bijusi išbewiga, ka brihwais lihgums muišneeku un semneeku šarpâ naw špehjis nodrošinat pehdejo dšihwes wajadšibas, bet širds weenalšiba, prahta trulums un gara kuhtums aiskaweja wehl kaut ko darit ščai leetâ. Pa tam parešamâ muiššaimneezibas ušplauššana šairinaja kungus turetees uššakltâ wirseenâ un nepeegreest nekahdu wehribu semneeku dšihwes bešisejas šahwošlim.

Šikto bija pašludinata dšimtbuhsšanas atzelsšana, tuhlin parahbijas nemeeri semneeku šarpâ, bet tee notikâš eefaktumâ šikai aij leetas nešapraššanas un paštâš neuštizibas muišneekem.

Šini drihs apluša. Šungi pa tam šakla neatšaidigi rikšotees. Dabujušči wišu šemi šawâ teesčâ paššinâ, tee šteigšus ween paleelinaja muiščas laukus, peedalot teem semneeku mahjas, lai pehdejo weetâš ušzeltu pušmuiščas jeb lopmuiščas, jo semes apštrahdašanas šinâ rošas nu wineem bija atrašitas un wiwai wareja pašreet no trišlauku eefahrtas uš daudšlauku šistemu.

Šhpaschi šakla peekop: aitu audšesšanu, kas pašija paščas ganibas. Semneeku šemem šaraušotees, laudim pašritikas awoti ari šarahwâš, bet darbi muiščâ augtin auga.

Par teem laišeem mums šino gan walšibas un brunneezibas ofiziali raksti, gan laukkopju nowehrojumi. Šee, protams, dod leezibas par semneeku ahrejo dšihwi, par wiwu atteežibâm pret muišču, bet kluse par dšihwi mahjâš, par laušču juhtâm un domâm, un par to nemas nešakšta, waj semneeki meerâ, waj nemeerâ ar šawu jauno šikteni.

No schahdeem raksteem mehš newaram dabut nefahdas
sinas, tā šatot, par eekšhejo zilweku. Kad šcho riindinu
rakstītājs bija šehus, mahte winam mehdsja daudj šahstīt
par šaweem jaunibas gadeem, kuri šakritušeji kopā ar brih-
wibas rihtu. Dāšot Straumīšha aprakstu, man leekas, itkā
mahte atšahstītu šawas jaunibas atminās; tā wišš šaištas
ar winas wahrdeem, pat pašchos šihkumos. Straumits
(Самаринъ, окраины Россіи, томъ II). nosauz Wid-
šemes šemneeku par „tišli“ (разслабленный). Winšch raksta:
„Dops“ ir wahžu eemihlotais wahrds, ar kuru wini uš
šatra šola godā weenfahrschu latweeti. Wini peešek wi-
šus špehšus, lai latweetis pats winu šew peešawinatu, kā
šawu ihpatneju wahrdu. Dops, darba špehšs, ar ziteem
wahrdeem, zilweks, kurā jau nefas naw palizis pahri no
zilweziška. Lai winšch peemirstu pat raditāju un gahda-
tāju, lai winšch tiš wahzeeshus šuretu par tahdeem, kas
walda debesi un šemi. Muishčuri nowahrdšināja latwee-
šchu meesu, garidsneeziša nowahrdšināja winu dwehšeli.

Inbritis
Straumits.

Un taišchu šchi nospeestā, išmozitā un šakropšotā tau-
ta, ar wišu winas teešcho meešas nespeshju, nemira, bet
dšihwoja zeribā, kā tišlais ewangelijumā.”

1841. g. latweešchi un igauni mehgināja pazelt galwu,
bet to atkal nospeeda pee šemes. Kas tad šcho tišlo dšina
eekustetees? Atbilde uš to weenfahrscha: winam gribejās
dšihwot. Widšemes tišlo peešpeeda kustietees bads.

„Eš,” raksta Straumits, „to laiku, t. i. ap 1840. g.
wehl biju mašinsch, tomehr tahdos gados, ka wareju no-
wehrot un noklausitees un šaprašt. Eš jau ganiju šawa
tehwa ganamo pulku un šaidri redseju un wehl tagad at-
minos, kas notikās mušsu mahjā.

Eš redseju, ka mans tehws, kas bij šiprs meešās un
garā, štrahdāja kā wehršis un ehda ari kā wehršis — šeh-
nalas. Eš šināju un redseju, ka štrahdneekam šatrā šinā
bija eerastees šwehtdeenās pulšten 8 wakarā klauschu ša-
nemšanai. Tad muishčas junkurs, waj wina palihgs, de-
wa rihtojumus, kam un uš kureeni eet darbā; pee tam winšch
ar rihtīti rošā notāš brahšeja darbneekus. Eš šināju, ka
šchis azainais leelmanis laušija aršlus par to, ka lemehchi
ir ihši un šazirta ezeščas, ka ešot weeglas un mašas; eš
šināju, ka winšch nešchaubotees pašina štrahdneeku un širgu,
kas pagastteesas preešchšehdetāja, pehrmindera, pirmās
šchīras šainneeka — tos winšch palaida garām un netaš
nemanija, kašdi wineem rihtī; wineem ari darbu noteiza

ne gruhtu; art, fur weeglaks, jeb flaiſtitees pa muifchu, padarot kahdus nekahdus neekus.

Pauiſam zita leeta bija ar gaitneekem, furus bija atſuhtijufchi otràs un treschàs ſchiras ſaimneeki: teem rihtſte nekad neaifgahja garàm, kad apluhkoja darba rihtus un pahrraudſija darbu. Neko darit — brauz tif uf mahju pehz jauneem darba rihtem. Saprawijis jaunus — ſta= tees: uf ezefchàm wehl leel ufſteept welenàs. Pehz beigta darba, pa feſtdeenàm, ſirgeki tif tikko zilà kahjas, tà fà ſtrahdneeki winus ſteepj mahjà pee pawadas un noet ar wineem ſtundà ne wairak fà werſti. Pee tam wehl ar ilgàm atpuhtàm. Gadijàs, fà ari ſtrahdneekus brahfeja, ihpaſchi, kas bija maſa auguma; un tahdu to laiku bija wairums; pat bija jabihſtas, fà wiſà ſemè laudis iſwir= tiſees un ſaradiſees punduri.

Tahdus parasti dſina atpakal uf mahjàm zuhkas ganit, protams, — pirms ſadewa wineem kreetni pa muguru, jebſchu gan wini ar aſaràm azis gaudojàs, fà wini darbà ſuhtiti no ſaimneekem, un wini tatschu neefot behrni, bet jau gahjuſchi pee galda.

Dſirdeju, fà gahjeji, eedami uf muifchu klaufchàs, luh= dſàs no ſawàm mahtem otu krelu, un, dabujuſchi, winu wilka mugurà, teikdami, ir pat pee tam eefmejotees: „Nu, tagad tà nefahpès, ſpeekis nu newilks tif ahtri zauri!“

Es redſeju, fà gahjeji raudaja, kad gahja pa ſwehtkeem uf brenkuſi pee darba, deenàs un naktis, bej maiſes, tifat ar kartupeleem kulitè. Wini luhdſàs, lai dodot brahgu, un wineem uf to it prahtigi atbildeja: „Bet ar fo mehſ dſirdifim wehrſchus un zuhkas?“ (Lut. ew. 15, 16.) Pa= teefi, daschu labu reiſi eefitàs galwà domas, fà labaki, ja buhtu radijees par neprahtigos lopinu! Es redſeju ari, fà otrneezes, meitas raud, kad gahja uf muifchu ſteept leelos towerus ar brahgu ij brenkuſcha uf laidareem un ſchehlojàs, fà efot breeſmigi gruhti un ſmagi. Es redſeju, fà nonahkuſchas mahjàs, winas ſnehreja ſawus uſpam= puſchos un jehlos plezus. Es redſeju un dſirdeju, fà mei= tas rauſtija pee biſem un gahja winàm gar auſim laut kahds „lopu Zahnis“, jeb laut kahda „lopu Trihna“.

Nu, fo nu wehl, pati leelmahte, waj preilene, bij tif ſchehliga, fà pazeenaja noſeeguſchos meitu ar kreetnu planku, waj pawafaja winu pee biſes.

Djirdeju, kà meitas daschu labu reis zauràm naftim kauza meschâ kà wilku mahtes, mekledamas tur kahdu nomaldijuschos gowi waj telenu.

Redseju, ka feemas tumšchos rudens un feemas wafaros flapjdranki un puteni kuhlâs us muischu ar jihdamo us rokâm, ar kartupeku maifinu us muguras, ar spriguli pahre plezeem. Nonahkuschas muischas peedarbâ, nespehja atpuhstees, pahrsheet behriniu, fagremot drusku zeetas maifes, jeb eebaudit fâfaluschu kartupeli — „keratees pee darba! negaidat weens us otru!“ — skaneja pawehle.

Sahkâs kulschana, ilga wifu nakti. No rindas tu ne teeze laukâ, — behrens brehz. Wina afaras rihdama kustas ar spriguli rokâs...

Es redseju, ka gandrigh zauru wafaru wifu, isnemot kahdu fahkuschu wezeniti, dsihwoja muischâ lunga darbos. Tur wini apstrahdaja laukus, grahba feenu, zehla ehkâs, zirta meschus, dedsinaja lihdamus, tihrija un lihdsinaja plawas. Darbeem nebija ne fahkuma, ne gala. Weens dsina otru bes miteschanas. Mahjâs preeksch fewis semneeks strahdaja ihjos laika brihschos, kad muischas darbs to lahwa.

Saprotams, semneeki sawus laukus nespehja apstrahdat laikâ, un kad to wajadsjeja. Semneeku mahjas beeschi stahweja tuskchas, un tad muischturis aplopa winas preeksch fewis, bet, protams, ne ar saweem spehkeem; winsch scho leeko darbu isdalija zitu fainneeku starpâ un wifu augli un eenahkumi fagahjâs muischas flehtis.

Un kad tad nu semneekam isdewâs strahdat preeksch fewis? Pateesi, nesinu, bet sinu, ka ne tanî laikâ, kad wajadsjeja.

Seenu beeschi ween plahwa pawafari. Lauki peeauga fahlem un plawas krukneem. Winu nabadsigâs mahjeles fashkobjâs, feenas isgahjâs, flehjâs weena pee otras un galu galâ fabruka. Tas notikâs, kamehr fainneeks ar saweem laudim dsina muischas darbus. Pascha fainneeziiba palika Deewa sinâ. Gadijâs, fainneeks noet mahjâ us fahdam deenâm un ar behdam noslatas: feens neplauts, rudsi jau birst, wafaraja gatawojas, rija stahw bes jumta, kuls istabâ, fundamentals un pakshi no zuhlâm israkti, no gowim aplaisiti, no kasâm un aitâm apgrausiti. Zuhla ar siweneem eetaisijusi migu pakrahjâne un fainneekam reebjas, eeraugot tahdu nekahrtibu. No lai dara? Duh-

ſchu ſaudejis, winſch jatmet ar roku un ſaka: lai eet kà eedams. Ari es eefchu! Un — eet uſ krodſinu!

Maiſi zepa no milteem, kaſ maiſiti ar ſehnalàm, wehderu pildija ar nederigu rudſu waj meefchu putru, peeleeſot ſeemà aiſdaru — karotk reebiga, pahrruhguſcha peena, un waſarà peeleeſot kaſu peenu, tàpat ſaruhguſchu. Peerada laudis ari pee ſkahba ehdeena. Tahda bija muhſu uſtura mahjàs.

Un kà tomehr ſtrahdneeki, kam bija jaet klaufchàs tik ar ſauſu maiſi, apſtauda ſcho wirumu!

Taiſniba, ari mahjàs laudis apſtauda toſ, kam darbà dewa maiſi lihdi. Kahda nu bija ſchi maiſe? Tihri mahni: pehz iſſkata un garſchàs nebija maiſe, bet itkà kuhdras piſa. Eſ ehdu winu gan, tikai nelai me bija ta, ka nedewa tik daudi, kà gribejàs, un weenadi teiza, lai maiſite paleeſot ſeena laikam, un waſarà bija atkal kahda zita iſruna. Un kà mehſ ſcho maiſi miſlejam un zeeni- jam! Ja druſzina nokrita ſemè, mehſ winu uſmeklejàm, appuhtàm un apehdàm. Atnahzejeem no kungu darba mahjàs mehſ behrni trauzàmees pretim, ſehràmees pee maiſes kulites, atraifijàm, iſgrahbſtijàm druſkaſ, atrahwàm zibianu un — kà preezajàmees, kad tur atradàm kaut ko ehdamu, waj nu maiſes gabalinu, waj kanepju pizinu. Ja gabijàs kahds leelats maiſes gabals, tad gaitneekſ to ſadalija maſo ſtarpà. Paſſatatees wehl uſ ſtrebjamo no nemifoſteem kartupeleem, bet nemifoſot ſchoſ, tikai maſenit paberſeſot plaukſtàs, appuſſeſhat ſmiltiſ un pelniſ un tad tik rijat, kahdi wini ir, ar wiſu mundeeru!

Bet nekahdi newar teikt, ka Widſemè nebuhtu bijis maiſes. Labibaſ bija deeiſgan, tikai no ihpaſchneeka ſchehlaſtibàs gandrihſ wiſu labibu tehreja, ne ehdamà, bet dſe- ramà. Maiſes mums nebija, bet dſehreena, — lai lej waj uſ zereem.

Degwihnſ ap to laiku maſſaja Widſemè: muifchàs kad nehma weſelu muzu, 5 kap. ſtopà, kad puſmuзу waj ze- turkſni muzas — pimberi (7½ kap.), un krodſinà 15 kap.

Uprehtini nu, miſhlais laſitaj, ziſ ſtopu war iſtezinat degwiſhna no weena pada miltu, un tad atbildi par to jau- tajumu: waj 40-oſ gados wareja buht badſ ſchà ſemè, kura taſ bija iſſlaweta par paradifi?

Degwiſhnu tezinaja tàpat kà agrak; tàpat ar brahgu baroja lopuſ un zuhkaſ; brandwiſhnu pahrdewa par to paſchu genu un tikpat daudi winu aiſſuhtija uſ Rigu kà

agraf, bet bija bads. Pods maišes miltu mašaja gandrīh rubli. Waj tad no mahrzinas rudsu miltu war ištezinat stopu 65 gr. stipra degwihna? Degwihnu šchuhetet uš Rigu gandrīh weenmehr eefrita, nesinu kadehl, semneeku sehjas, seena, waj labibas plaujas laikā, un wisbeeschaki pawafari, ap Seeldeendam, pluhdu laikā, kad bija pats lelais maišes truhkums, kad širdini ištattijas tā beedekli. Uš wisu to negreeca wehribu ne muišneeki, ne junkuri, ne muišchu rentneeki. Kas wineem par behdu, ka semneekem naw maišes un širgi nomehrdejušchees. Wini ruhpejās par wišam leetām, tā peegahdat ridseeneekem trefnu, lehtu galu un lehtu brandwihnu. Tāpehz wiši muišchneeki steidsās uš Rigu, pahrtraudami zits zitam zelu. Widsemes, Kursemes un Zgaunijas muišchneeziba laidās karitēs; wineem pakal dšinās trefns wehřchu pulks, aiš wehřscheem nobarotās zuhkas, aiš zuhlām wešmi ar baribu un pakaišcheem preeřch lungu širgeem un wehřscheem. Bet wišiem no pakalās tukas latweetis, igaunis, ari turp, kur wiši ziti, ar sawu gengera širgeli, lam leela šarkana muza šchihřstohos wahgelos, maišidams dublus un mahlus, šneegu ar smiltim. Šinkainais širgelis strahdā ar wišu sawu špehtu: kahjām, krukim, mehtajot galwu gan uš weenu, gan uš otru puši; kepurojas, leen tā študra, brandwihna muzas preeřchā un, leetas, domā itkā par kahdu eewehrojamu leetu.

Rahpdamees kalnā weenadi apstahjas, šlatas apfahrt un itkā kaut ko jautatu. Winsch šina, ka gruhthos brihřchos šaimneeks allasch steidsēes winam palihgā, un nu noškatas un domā pee šewis: kur tad šaimneeks un kadehl man nepalihdš?

Šaimneeks klahť, ušlaisa pišpi, eebahřch to luhpās un juhdsās pripaschā, tad šakampj loka strengi un nu strahdā abi duhřchigi. Bet muza eeteepigi neeet un neeet uš preeřchu. Reišem wina pat mehgina schluht atpakal. Tad wiši semneeki kerās pee weenas muzas: zits pee strenges, zits aiš dšenauřšchas, zits aiš aš gala, weens otrs štumj no pakalās, štumdams ar rošām un galwu, daschš peeřchrees pee dublaineem ritenu špeekišcheem, nemās duhřchigi wešumu greeřt uš preeřchu.

Lai atalgotu šewi par tahdeem puhlineem, pušifalkuřchee semneeki iřurbj muzās zauruminu, ištezina brandwihnu, pahrdod un pašchi peešferas lihđ nahwei. Pehz tam muzu papildina ar uhdeni; bet kad nodos, manis

šahđibu, par to atmašša gatarwa pehđ bargas taišnibas lišumeem.

Bet ko lihdđ šchee šodi? Tik ween jau bij ta preeka, kà brandwihns. Un šekas no tahdas đferschanas: šluntums, šahđibas un netikliba.

Apdomajeet nu, kahdu prahtu un firdi šemneeks waraja turet pret muišchneezibu, kas atstahja winu bes majes un đširdinaja ar degwihnu. Es atzeros, ka mans tehws raudaja arween beeschat un beeschat, šehdeja domigs un druhms; beeschi nurdeja pats pee šewis: wairs newar đšihwot! ko nu darit? neta nesadomaji! Tu štrahđa deenu un nakti, šeenu un wafaru, buhs preešch zita — kadeht? Pelawu deht, — kà pašuduščais dehts.

Zita leeta, ja Deews buhtu peemellejis ar neaugligeem gadeem, krusu, leeku šlapjumu waj šaušumu; bet to newar teikt, grehts pat eedomatees. Un tomehr jamiršt badà!

Tu đšihwo šliktaki par lopu: šchahwejees rijà kà šchinkis; tewi šit kà funi; bes teefas un taišnibas un wehl peesjoto: ej, šuhđši! Šinama leeta, paprowè un wehl dabuši. Deen nu waj đšihws kapà!

Rakšita lihguma ar muišchneekem nebija. Taiš laikos kontraktš nebija paraštš, tàpat kà lišums. Warbuht tee ari bija, warbuht tee bija tikai tahlu noglabati, bet đšihwè wišos gadijumos bija špehlà muiščas waldeš mutes wahrđi un nošajjums: koka birka, luhl taws kontraktš!

Weenfahrscha leeta: panem malkas pagali un išdrahđ šew kontraktu; ja muišchneeks to atšihš par labu, wišč eedos tew weenu puši, otru patureš šew. Krustinu wišč usgreesch tik daudš, ka tu newari pat šakšaitit. Kad beigàs teel đšehštš deenas, aprehkinatas klauschu deenas un išnahł, ka nokalpotas leekas deenas, tad luhđšees no muišchneeka waj junkura atlihđšinjumu, bet wišč atbild: „Šabak tàs eerehkinasim nahłošchà gadà waj pušgadà, bet tu ej lejà, štrošcha tew dos šchabi, — ta jau bija šehlastiba uš šehlastibas.

Bet nereti notika pawišam žitadi: ja muišchneeks šakšaitàs, tad waj nu atnehma labako šemi, jeb pawišam išđina no mahđam. Šo wišč eedomajàs, to padarija. Pee ka tu eesi šuhđšet un ar to eesi? Kontraktš tew naw, ko tu parahđiši, kad teefas kungs (tas pats muišchneeks) tew ušfleegs: „Parahđi šawu kontraktu!“ Teefas! Mehš lahga žela nesinajam uš augštakam teefam, un ja kahdreiš

uf tàm gahjàm un tanis bijàm, tad ne no fawa laba prah-
ta, bet fajeeti un faldatu pawadibâ. Get uf teefu bija
tifpat, kâ muiſchneefu apfuhdset paſcham muiſchneefam.
Zabal gulees jemê turpat uf weetâs, dabuſi peezipadſmit
pa dibenu, aiſmakſaſi 15 kap., nobutſchoſi roku un leeta
beigta. Uf preekſchu buhſi gudrafs, neteiſſi rupjibas. Sche
tawa teeſa ar wiſeem likumeem.

Dihwoja muhſu pagastâ nabags, wahrda Peteris.
Winſch gan nebija gluſchi beſ prahta, maſ winam bija
zilweka ſajeegas, — pilnigs wahjprahtinſch. Gadijâs re-
krufchu nemſchana, loſi ar pirmo numuru iſwillka pagasta
wezakâ puifis. Wezakais winam dewa padomu, ſadſirdit
dullo Peteri un uſpirkt winu few par weetneefu. Bet kas
tahlat buhtu darams, winſch ſazija, ta ir mana dariſcha-
na. Teikts un darits, — komiſſija Peteri peenehma keifara
deeneſtâ.

Peeminejis ſcho noſchehlojamo geti, es newaru pee
tâs paſchas reiſâs nepeeminet wiſu to netaiſuibu un war-
mahzibu, kura notika Widjemê rekrufchu leetâs. Pehz liku-
ma, kas ſtahweja drukats uf papira, kara klaufiba bija
iſpildama loſejot, bet wiſs atkarajâs no muiſchas waldes,
kurai likums wiſâs pagasta leetâs atlahwa neaprobefchotu
waru un kurai pagasta eestahdes bija til mehmi un pa-
klaufigi rihki. Schi patwariba, kuru likums atlahwa pa-
ſcham muiſchneefam, kâ ari kuram katram, tam winſch
bija uſtizejis ſawas teefibas, junſuram, rentneefam, bija
jo launa tapehz, la ihpaſchi kara klaufibas leetâs muiſcha
eewehroja ne til ween ſawu labumu un eegribas, bet ari
allaſch tika uſſkubinata no paſchu ſemneefu puſes.

Muiſchneeki iſnehma no loſem wiſus, kas wineem bija
wajadſigi ſaimneezibâ, un ſchi iſnemſchanas wara winu
rolâs bija wineem pats droſchakais lihdsellis turet ſawâ
gandrihs beſalgas deeneſtâ wiſlabafos ſtrahdneefus wergu
weidâ, un tâ kâ nu wiſs atkarajâs no wina, winſch wareja
nodot ſaldatos kuru katru no pagasta laudim, kas winam
bija kaut kahdi eereebis, un ar to winſch tureja bailês
wiſu pagastu: ſemneeki, neſchehlodami nekahdus upurus,
lai ſawus dehluſ un radus glahtu no loſem, ſawufahrt ne-
bija kuhtri paſtaigat pee ta paſcha wiſwarenâ muiſchneefa
ar luhgumeem un tad, kâ pats par ſewi ſaprotams, at-
weegliſchšanas un atwalinſchšanas dabuja no kara dee-
neſta turigee braſſchee ſaimneeki, wiſri, kuri bija pade-
wigi un paklaufigi un labi mahzeja iſtapt muiſchas walbei.

Tahdâ kahrtâ pagastâ islobijâs wêfelas prîwilegetas klases. Wisa kara klauſibas nastâ nu usguhlâs us nabageem, bahrineem, eebuhwêescheem un teem, kam nebija ne balsis, nedj pahrtahwju, kas bija kungam un ſaimneekam tikai darbâ gahjeji.

Swarigs uſdewums muischneekem bija eet medibâs un dſenat wiſadu ſugu ſwehrus. Sinams, tas tika darits tikai iſpreezas deht.

Schis medibas bija troſchnaina un kildiga dſihwe, gudri, iſglichtoti, prahtigi zilwefi ſtahtija wiſadas blehnaſ, leelijâs, melojâs, ſtrihbejâs un weens otu aiffahra ar aſeem wahredeem. Pa to laiku raibs ſunu bars duhſchigi ſtrahdaja un dſenaja ſakiti, ſcho Widſemes plehſigo ſwehru. Kad ſunu nepeetika, tad ſadsina ſemneekus us „klaperjakti“, kuru ſariſkoja pa ſeemas laiku. Swehtdeenâs, baſnizas frogâ paſludinaja ſtingru pawehli: tahdâ un tahdâ deenas rihtâ ar gaifmu, kurai katrai mahjai, luhkojotees pehz to leeluma, beſ pretſchanâs us tahdu un tahdu zeematu noſuhtit weenu waj diwus dſinejus us diwâm deenâm no weetas. Neka darit. Suhti puiſi waj ſehnu, un ja tahdu naw, tad ej patſ ſaimneeks ar tahdu meitu.“

Tahdu klaperjakti aprakſta mums Straumits, kura patſ bijis klaht.

Latweeſchu
rakſturojums
nelatweeſchu
apgaifmoju
mâ: Harleſs,
Hueckſ, Brui-
ningſ, Gir-
genſons.

Wina, tahdu Straumits mums tehlojis, rahda, zif ne-
apſtaufchami un behdigi bijuſchi ſemneeku dſihwes apſtahtki
pirmos 20 gados pehz flawenâs dſimtbuhſchanas atzel-
ſchanas un wineem dahwatâs brihwibas. Kad nu 40-toſ
gados iſzehlâs ſemneeku nemeeri, tad wahzeeſchi nehmas
paſlaidrot ſcho buhſchanu ari no ſawas puſes, no ſawa
redſes ſtahwokla. Wini uſtrahwa wiſu wainu paſcheem lat-
weeſcheem, rakſturoja toſ, ka tauta eſot meliga, wiltiga,
blehdiga, ar netikumeem, kas tai peemihtot jau no dabas.
Sawus wahzu preeſchneekus wini neeraugot ne azu galâ,
wiſtim muischneekus, kuri eſot tas wiſniknakais launums
ſemê: tee eſot tik eenahzeji, kas ar waru uſmahkufchees
un nolaupijuſchi latweeſcheem tehwu tehwu mantojumu. Ja
nu no kungeem nahlot kas labſ, tad tas iſhteni latweeſchu
peederums, winu paſchu ſaſtrahdats ar ruhkteem ſweed-
reem waigâ. Latweeſchi eſot ſuniſki, lihdeji, leekuligi liſchi
kungu azu preeſchâ, bet aiſmugurê lopifki rupji un beſ-
launigi, un ſo kungi darot, wiſſ tas eſot patwakiba, la-

balâ gadijumâ niŋigâs eedomibas ŋehlaŋtiba. (Harles, Geschichtsbilder der luth. Kirche Livlands.)

Pret tahdu ŋemneeku karaktera tehlojumu newaram pateŋi neŋo eebilŋt: tahds ir zilweks biŋis wiŋur, kur tas werdsinatŋ, kur tam biŋis jaŋtrahdâ tiŋ zitam par labu, ŋew paŋŋam kaŋdu labumu neŋŋ eeguhdamŋ, neŋŋ paredŋŋot, ka wiŋŋŋ jel laut kaŋ ŋpehtu tiŋt pee ta. To paŋŋu par muŋŋu ŋemneeku ŋinajis ŋtaŋŋit ŋupels (Nordische Miscellaneen) 18. g. ŋimtena beigâs, pee tam uŋflawedamŋ kreewu ŋtrahdneekuŋ, kâ to ari ŋuedŋŋ dara. (Darstellung der wirtschaftlichen Verhältnisse in Livland, Estland und Kurland.)

ŋhrmigi ari buhtu, ja tas buhtu zitadi. Kaŋ tad gan wergeem war buht par zitu eerozi pret warmahku, ja ne ŋluntumŋ, nolaidiba, wiltiba, ŋahdsiba? Kaŋ muŋŋu laiŋloŋ ŋtreiki, tas biŋa toŋ laiŋloŋ ŋungu apblehdŋŋhanas.

Harles jau puŋkojas, ka mainiga ŋŋai parahdibâ ŋungu paŋŋu iŋtureŋhanas pret ŋemneeku un ŋekas tam eŋot wiŋi ŋŋee launumi; neeŋot it nemaŋ gaŋdats par ŋkolam un par mahzibu, kâ to liŋumŋ praŋŋot.

Ka ŋungi nebija wiŋŋŋojuŋŋi to darit, tas, no wiŋu ŋtaŋwolka luŋkojotees, biŋa tiŋ prahtigi: ja wergam doŋim mahzibu, wiŋŋŋ mahzitees atŋiht un ŋapraŋŋ ŋawu beŋiŋeŋas ŋtaŋwolki, ŋahŋŋ prahtot un gudrot, radiŋeeŋ ŋemê ruhŋŋŋhana un beigâs zelŋeeŋ nemeerŋ un dumpŋi. Ar dŋeeŋmâm, ka latweeŋŋoŋ jau no paŋŋas dabas eedŋimis ŋŋis werdsibas gaŋŋ, wahzeeŋŋi aiŋween eemidŋinaja ŋawu ŋirdŋ apŋinu un tahdejadi attaiŋwoja ŋawu eŋonomiŋko un ŋozialo politiŋu, bet Harlesam, kâ ŋweŋŋineekam, ahrŋemneekam, newareja buht peeteekofŋi tahdi wariŋeŋiŋŋi prahtojumi; wiŋŋŋ ari latweeti eeranga zilweku, radijumu, ar tahdam paŋŋam juhtam un prahtu, kaŋdos no dabas dots wiŋeem zilweeku un iŋŋkaidro wiŋu tiŋlibas truŋkumu weenigi ar launeeem apŋtaŋkleem, kaŋdos wiŋi ŋpeesti dŋihwot. Wiŋŋŋ ŋata: „Pee daudŋ maŋ religiŋŋas mahzibas un mahjaŋ audŋinashanas latweeŋŋi rahda godigu prahtu un deewbiŋigigu ŋirdi; un tad atŋlahjaŋ numŋŋ tautas iŋŋtenais rakŋŋturŋ, ta weenkaŋŋŋiŋa un beŋrniba, kaŋ muŋŋ tiŋ loti peewelŋ latwju wezâs baŋnizaŋ dŋeeŋmâs.“

Bet biŋa ari wiŋri muŋŋu wahzeeŋŋoŋ, kaŋ nahkuŋŋi pee atŋinaŋ, ka ŋŋejeeneŋ eedŋimtaŋeem daritŋŋ pahri, un tas ar laiŋu waretu pee paŋŋeem ŋungeem atreebtees. Tadeŋt wiŋi liŋa preekŋŋâ paruhpetees par ŋemneeku dŋihweŋ.

buhſchamu uſlaboſchamu. Godam minami daſchi mahſitaji, kà: Ulmanis, Walters, kaſ gahdaja par to, lai atwehrtu latweeſcheem ſkolotaju ſeminaru Walmeerà. Uri daſchi no muuſchneekeem bija tomehr tik prahtigi, ka neh-màs praſit to paſchu. Tahds bija landrats barons Karli Bruiningkſ.

Pats uſaudſis ſem hernhutes eeſpaida un tur eemah-zijees lihdsjuſt ſemakàm kauſchu ſchkiràm, wiuſch newareja apmeerinatees ar Wiſſemes ſemneeku buhſchànàm; winam ſahpeja ſirds, redſot, zil nomahkts un neglihtots Wiſſemes ſemneekſ, kà laizigà, tà garigà ſinà. Tuhlin, kad tik ſahka domat un ſpreedelet par diintbuhſchanaſ atzельſchamu, wiuſch turejàs pee ta eeſkata, ka ſemneekeem, winus atlaiſchot, naw atnemama ſeme, bet ta wineem atſtahjama, kà taſ teiktſ 1804. gada liſumà.

Bet ta bija ſauzeja balſ tuſkneſi. Toreiſejoſ muuſch-neekſ nehma pahſiwaru egoiſmſ.

Pahlena ko-
miſſiſas
preeſchliſu-
mi land-
tagam.

Kad 1841. gadà bija ſemè iſzehluſchees ſemneeku ne-meeri, tad generalgubernators Pahlens bija uſdewis ihpaſchaj komiſſijai pahſbaudit 1819. gada ſemneeku liſumus un winas iſſtrahdatos preeſchliſumus zelt preeſchà drihſumà ſaſauzamam landtagam. To ari komiſſija iſdarija un ſchee preeſchliſumi, ihſumà kopà ſaemeti, ſkaneja:

- 1) Semneeku ſeme uſ 1804. g. liſumu pamata atdodama atpakat ſemneeku leetoſchana ar wiſàm mantofchanaſ teeſibàm;
- 2) wiſi muuſchneeku un ſemneeku ſtarpà ſlehgtee kontrakti apſtiprinami aprinka teeſà;
- 3) ja ſemneekſ neiſpilditu kontrakta noteikumus, tad gan taſ iſleekamſ no mahjàm, bet tik uſ draudſes teeſas ſpreeduma pamata, kaſ apſtiprinats aprinka teeſà;
- 4) tahdà gadijumà muuſchaj jaatlihdsjina wiſi laboju-mi, kaſ iſdariti pee mahjàm un laukeem;
- 5) klaufchāſ jaiſpilda pehž waſu grahmataſ noſazi-jumeem;
- 6) ja ſaimneekſ wehlaſ mahjaſ pirkt, taſ japahrdod.

Tomehr wiſa ſchi agrarreforma neka nelihdsjeſchot, ja nepazельſchot ſemneeku garigo un tikumiſko lihmeni, tadehl jagahdajot par ſkolàm, un wiſpirmiſ jadibinot ſeminarſ, ſurà iſglihtotoſ wajadsigee ſkolotaji. Komiſſija wehl eeteiz meeſas ſoda weetà eeweſt naudaſ un brihwibaſ ſodus, iſ-nemot pahſkaphumus pret labeem tikumeem un pret ſah-

djibâm. Beigâs wehl aifrahda uf netaijnibâm, kas stahwot fakarâ ar pagasta kopatbildibu par wina lozeklu walsts paradeem.

Weens no firdigafajeem komisijas lozekleem bija Bruiningks. Ari Samsons no Himmelstiernas, kurses dsimtbuhschanas atzelschanas laika bija semneeku atsemoſchanas un brihwlihguma partijas wadonis, tagad bija nahzis pee ſagidas, ka toreisejo semneeku likumu noteikumi galigi neisdewuſchees un tadehl pehz eespehjas jaislabo. Ja mums wairal nekâs nebuhtu ſinams par semneeku dihwes kluhmigeem apstahkleem, kahdos wini bij eegrimuſchi pirmos 20 gados pehz dsimtbuhschanas atzelschanas, tad Bruiningka peewestee aifrahdijsuni peetiftu, lai dotu ſinu par toreisejeem laikeem, kahdu wehl druhmaku un behdigaku gan newaretu eedomatees. Semneeki laizigas mantas ſinâ bija noſlihdejuſchi lihds beidsamai nabadsibai un garigâ ſinâ til weenigi hernhuteeſchi bija pratuſchi kopt ſawu peeſriteju ſirdis un prahtu. Pahrejee ſemju laudis, nehernhuteeſchi, bija pameſti ſew paſcheem un atſtahti bej jebkahdas dwehſelu apkopſchanas un prahta iſglihtofchanas. Til pehdigos pahra gados, kahdi no mahzitajeem aij ſazensibas ar brahtu draudsi ſahka peegreest wehribu ſkolâm un pamahzibai mahjâs.

Kâ ar ſkolâm gahjis to laiku, par to mums prot paſtahtit Muſſnes mahzitajs Otto Girgenſons. Pirms buhdams par mahzitaju Apukalnâ, winsch bija ruhpejees par ſkolu un mahjas mahzibu. Pahrgahjis uf Muſſni, winsch preekſchâ atrada pilniga nolaidibu un newihſchibu ſchâi leetâ. Nu winsch nopuhlejâs laut tâ nowehrſt ſcho launumu, bet pagasta un muſſſchas waldes ſtahjâs winam zelâ. Tâ winam reis nahkas rakſtit muſſſchas waldei (Baltiſche Monatsſchrift, Bd. XXVIII, S. 491): „Atkaujat man, ka es ar man paraſto walſirdibu jums daru ſinamu, ka ar muſſſchas waldes rihtofchanu newar buht meerâ un tadehl kuhdsu uf preekſchu teem behrneem, kas ſkolai peerakſtiti, ari laut eet turp. Eſmu gan ſipri pahrleezinats, ka no juhsu puſes naw bijis nekahds launs nodoms, bet tatschu buhtu warejuſchi ſarunatees ar mani par teem behrneem, kuri apmahzami mahjâs. Es wismasaf nesinu likuma, kurses dotu waru muſſſchas waldei rihtotees taiſni pretim mahzitajam, tam iſpildot ſawus amata peenahfunnis. Ja nu muſſſchas walde uf ſawu galwu un pretim mahzitaja

Muſſnes
mahzitajs
Girgenſons.

noteikumam atšwabina no školās, tad mahzītajs nevar īspildīt šāvus amata pienākumus un saudē jebkuru zeenu un bijību pee šāveem draudšes lozēkēem."

Mulknes un Seltina šahndraudšē bijušās, kā Girgenšons teiz, kopā 14.700 dvehšeles, 20 pagasti ar 408 mahjām, bet tik weena draudšes un 3 pagasta školās; behrneem ir bijis jāpeeteef ar mahjas mahzību, kura bija eeriškota no šweedru laikeem. Mahte wehrpjo mahzija abeži un peetikās, kad behrns bija eemahzīees burtot dšeešinu grahmātā. Un šchi pati mahjas mahzība ari pilnīgi atkarjās no ikreijeja mahzītāja un viņa ušzihtības. Girgenšona preekšchtezis nebija ruhpejees tāi šinā un muišchungs ari nebija uštahjees, viņam tāl bija weena alga, waj muišchās klaušitaji grahmatneeki, waj nē, un wezakeem šuhit behrnus školā tik leekās īdewās. Un tā gan buhs bijis wišpahrīgi Wišsemē. Rakštit reti kahds mahzeja, jo pagasta teešās papīru paraksti notāl apšihmeti ar trim apakščā pašweesteem krustineem.

Landrats Bruiningks bija gan uštahjees, lai peedabutu muišchneezību pee divu seminaru dibinašchanas, latweešcheem un igauneem, un školu zekšchanas, bet ar maš šekmēm.

Tā semneeki garīgā šinā bija palikušchi nowahrtā. Bet ari tiklibas šinā tikpat nolaišti. Šhpaschi šchuhpibas seherga bija īsplatijūšees, jo muišchtura labums prasija, lai to weizīnātu.

Kronis bija atšinis brandwihna dedšinašchanu par šāwu monopolu un to īdewis otkupšchitšhikeem (atpirzejeem).

Lai muišchneekēem atlektu nu ari šāws labums, viņi Baltijas gubernās īsluhšās no krona šcho otkupku. Nu šaradās brenkušchi waj wišās muišchās un krogi beš šlaita: gar leelzekeem, muišchās pee basnizām, dširnawām, pat gar šeemas zekeem. Lihdš ar krogeem ušplauka šchuhpiba, ar wišām viņas reebigām šekām, jo šchnabis bija lehts, wišeeem peeejams: wezeem un jāuneem, šeewām, pat behrneem.

Toreiž zita nebija, kas zihnitos pret šchuhpibas netikumu, kā weenīgi brahlu draudse — hernhuteešchi. Wiņi šchuhpas neušnehma šāws pulkos. Kad nu luteru mahzītaji 1834. gadā ušahka zihnu pret brahlu draudsi, ari viņi šahka šludināt atturešchanos no alkohola un dibināt šahlibas beedribas, kurās beedreem bija jāapsolās wairs nebaudit šchnabi.

Bet tahdas beedribas bija kaitigas muiſchu brenkſcheem, un tās aiſleedſa.

Tomehr zentigakee mahzitaji nemitejās mahzit laudin ſahtibu. Par to mums Girgenſons ſtahta: „Wallas apriinka ſinode 1838. g. bija loti wehlejuſees pahrrunat ſcho ſahtibas beedribu jautajumu. Iſdota bija guebrnas waldes pawehle, kas aiſleedſa ſchās beedribas, bet ſchis jautajums tomehr wehl nebija galigi iſbeigts.“

Tapat iſteizeens: „Mahzitajam newajagot kertees pee ſahdeem ihpaſcheem ahrfahrtejeem lihdsfleem, mudinat draudſes uſ ſahtibu, brandwihna nedſerſchānu,“ kas eſot deejgan nenoteikts ſcha temata iſſkaidrojums. Waretu gāditees ſewiſchki apſtahki, kuras nahktos noſkaidrot, kā pret wineem iſturetees. Girgenſons peewed peemehru, to pats peedſihwojis. Lai to paſkaidrotu un pee tam iſſinatu, kā par to domā wina amata beedri, jo Wluffnes draudſē ne jauſmas nebijis par tahdām ſahtibas beedribām, lihds ſamehr ſaiminu draudſē tureenes mahzitajs ar winam ihpatneju uſzihtibu uſaizinajis laudis atſazitees no brandwihna un ar to ari panahzis wehlamās ſekas. Girgenſons ilgi newarejis ſekot ſchai preekſſihmei, jo winsch baidijees, ka uſaizinajums palikſhot beſ panahkumeem, jo nekur ſahdā zitā weetā dſerſchānas ſehrga newarot buht til pahrmehrigi iſplatita, kā aluffneechos. Winam jaatſihstotees, ka baidijees aiſlahrt ari muiſchas labumu, un meeru winsch miſhojot pahre wiſām leetām, tadehl winsch zitu neko neeſot darijis, kā ſprediki wiſpahrigi peeminejis par ſahtibas beedribām, kuras jau nonahkuschas draudſes turumā, un iſteizis zeribu, ka lai ari te ſaſtahditos beedriba, kā tas notizis zitās weetās, un pamudinatu daudſus ſchuhpas atmeſt ſcho paradumu. Bet iſnahkums bijis pawiſām ſawads, nekā to bija gaidijis. Tuhlin ſtahjuſchees winam wirſū ar luhgumu, beſ kawechānās dibinat ſahtibas beedribu. Daudſi atſtahjuſchees no brandwihna. Weenā muiſchā pats junkurs peerakſtijis tos (no peewestā redſams, ka ſemneekem wiſleelakā firds wajadsiba bijuſi „peerakſtitees“ un to paſchu parahdibu ari turpmaſ nowehroſim).

Lihds ar to iſplatijuſchās baumas, ka teem, kas wairš nebuhſchot dſert, un eeſtahjuſchees beedribā, keiſars atlaiſiſhot klauschas brenkſchos un galwas naudu.

Ūu Girgenſons tureja par ſawu peenahkumu nemt leetu ſawās rolās, lai ta neetu aplamu zeku.

Girgenšons kautrejšs wehl, pirms aprinka sinode ne-
buhtu par to pahrspreeduši. Te winšch dabuja bagatigas
pamahzibas, ihpafchi no Guleka pušes, un, mahjšs pahr-
nahjšs, winšch pašludinajis, ka gatavs peerakštit, kas to
wehlaš, bet winšch ne domat nedomajis dibinat beedribu,
faštahdit kaut kahdus likumus, noteikt sodu šolijuma pahr-
kahpejeem: katrs warot bej kawefchanas atrautes no brand-
wihna, ja buhšhot laba griba. Aplam pauštās tenkas par
kahdeem atweeglinajumeem winšch noleedšis.

Pawišam neparedšetas, pat it nemas newehlamas fe-
kas bijuščas tās, ka diwu mehnefchu laikā gandrīš wiši
alušneefchi un felteneefchi peerakštijušchees. Uš reiži šah-
wejušchi wiši frogi tukšchi, kuros pa šwehtdeenam bija pahr-
dots 13—15 špainu, tagad, ja daušs, pahrdod par 4—6
šap.; no muiščas pagrabeem ari nenemot brandwihnu uš
parahdu; wišas kristibas, kahšas, behres, wišus talkus iš-
rihštoja bej brandwihna.

Winam jaatšihštotees, ka tas winam nemas neefot pa
praham, jo mas winam bijis zeribas, ka leeta warēs pa-
šahwet, un ari tadehl, ka paredšejis, ka iželšees nešafka-
nas un kibas ar muišchneefkeem, kureem jamakšā kronim
dšehreenu nodokliš.

Dafchi no wineem bijušchi ar to gan meerā, dafchi iš-
turejušchees nenoteikti, bet ziti bijušchi ūstingri pretim.
Weens muišchturis išteizees, ka winšch gan neefot pret fah-
tibu, bet newarot peekrist pilnigai atturibai un ešot pahr-
leezinats, ka laudis to darot aiš spihštibas kungeem. Winšch
kahdā leelakā ūemneeku ūapulžē nehmees mahžit, ka ta ešot
kahda jauna tiziba atšafzitees no brandwihna, un lai tif
paleekot pee wežās tizibas, jo muhšu Kungs Ūesus Kanā
kahšās pawehleja dšert; mahžitaji tif aiš ūaudibas ušafzinot
laudis nedšert, wini darot to aiš atreebibas muišchneefkeem,
jo pašcheem aišleegts dedšinat brandwihnu. Par zitu, kas
wehl teikts ūemneeku ūapulžē, winšch zeefshot klufu un turot
to par ūemneeku plahpām. Žihna, rahdas, bijuši karšta.
Girgenšonu apšuhdšēja generalgubarnatoram, un ūhis atkal
konšistorijai. Pehhejā aišleedšā mahžitajam peerakštit fah-
tibneefus. Un tā beidšās ūhī kufšiba.

Mehs redšam, ka ūemneekam tika leegts wišs, kas žil-
wezigs: ūkola un mahzibas, kas išglihtotu wina garu un
prahtu; tautiškto atmošchanos winam nehma, jo wini wa-
retu atšwabinatees no wahžu mahžitaju wadonibas. Tikai

brandwihnu wineem usspeeda, lai neišihktu muišchneekem winu eenahkumu awots.

Paštahwigi domat semneekem nelahwa, labus tikumus un tiklibu wineem leedša, lai paliktu behrni? — nē, kustomi muiščas darbeem, tā to mums tehlo Sueds šawā augšminetā rakstā.

Kontraktus uš waku grahmatas pamata mehdsja noslehgt tik uš weenu gadu, un ja semneeks nebija meerā, winam pušgadu agrak bija jāusteiz, un tad tas wareja meklet zitu weetu. Semneeks tapa staigulis un muišchai pašchai ari newareja zeltees no ta kahds labums.

Ja apštata šaimneezibas šahwokli, kahdā ta bija nonahkusi, pehz Sueda wahrdeem, tad nowehrojām gan, ka muiščas eenahkumi bija maženit pazehlušchees, bet semneeku turiba daudšos apgabalos dikti noslihdejuši uš leju.

Praktigakee semtopji weenbalkīgi uštrauj wainu klaušchu buhšchanai, uš ko ari 1830. gadā bija ašrahbijis Bruiņings: klaušitajs tik ar waru esot peespeeschams pee darba un winam neesot ne masakās zenschandš, kaut ko padarit labi un ahtri. Un ka kungu darbi teek weikti noschehlojami šikti, tā ari klaušitajs nespehlot šawu šaimneezibu apgahdat. Ne šemes labums, ne augliba tur wainīgi, bet pašchu štulbums un laiškums. Tadeht esot jaatzel klauščas un semneekem jadod zeets pamats sem kahjam. Klauščas bijuščas wehl gan peemehrigas agrakajam šaimneezibas weidam, bet tagad, kur eewešta kartupeļu audšeschana, winas neesot peeteekosčas; kad esot jātopj muiščas lauki un japadarot ziti darbi, tad semneekam nepeeteekot laika apkopt šawu šaimneezibu. Tad — klauščas esot kaitigas muhšu ihjās wafaras deht, kur weens darbs pahrsteidš wtru. Tagad, kur semneeks atšemets un naw wairs peeseets pee šemes, esot jarada zitadas atteezibas kungu un štrahdneeku šarpā. Kur dšimtubuhšchanas laika semneekam tatschu bijis nodroschinats wina šahwoklis un tadeht waišch ari štrahdajis, waišch tagad esot šingri jāušrauga, lai dara šawu darbu, lai šaudšigi apeetas ar darba riškeem, ar kustomem un lai ari pats buhtu labi pahhdis.

Šaunās šaimneezibas metodes prasija leelas pahrgrošibas. Bija japaleelina lauki, un to darija itin weenkahšchi: noplehša semneeku mahjas, peedalija šemi muišchai un eetaišija lopmuiščas. Semneekam, kas tā bija šaudėjis šawu mahju, ja bija parozigi, atlahwa zelt jaunu

ŝahkumâ bija jaŝanahŝ wiŝeem Widŝemes muiŝchneekem uŝ
ahŝfahŝteju lantaga ŝehdi.

Pa tam jau ŝiltâs ŝemes kuŝtiba ŝemneeku ŝarpâ pehz
Jaun=Bebru breeŝmu ŝodeem bija rimuŝees. Semneeki bija
aŝmeerinati, paehdinati — rihtem, un nu muiŝchneeki
wareja meerigi atpuhŝtees pehz pahŝdŝihwoteem uŝtrauku-
meem: wini domaja, ŝa leeta beigta un ŝemê meers.

Kad nu 1842. gada ŝahkumâ ŝanahza landtagŝ, tad wa-
reja tuhlin manit, ŝa Bruiningŝa reformu projektam buhs
maŝ lihdsjuteju un peekriteju. Tad Bruiningŝs ar ŝirŝnigi
ŝajuŝteem wahrdeem greeŝâs pee landtaga lozeeklem. Wiŝŝch
nehmâs atŝpehtot daudŝŝahrtigi iŝteiktâs domas, ŝa 1819.
gada liŝkums, ŝas ŝemneeku ŝemi atdewis muiŝchneekem,
neŝahdâ ŝinâ neaprobeŝcho ŝcho teeŝibas. 1818. gadâ lantagŝ
neŝautrejâs atnemt ŝemneeku ŝahrtai 1804. g. liŝkumigi no-
droŝchinatâs teeŝibas uŝ ŝemi un winas pahrmantofchanu.
Tadeht totees jo wairak winam neeŝot ko bihtees, ja at-
doŝhot atpaŝak ŝemneekem ŝchis teeŝibas. „Man naw ne
prahtâ nahzis,“ wiŝŝch ŝaka, „pahrmest maneem godateem
un mihtlem lihdsbrahtem, no kureem daudŝi jau aiŝgah-
juŝchi muhŝchigâ meera, un kuru peemina man dahrga,
ŝa wini buhtu padarijuŝchi netaiŝnibu. No wiŝas ŝirds eŝ
eŝmu pahŝleezinats, ŝa wini bija ŝahjuŝchees pee ŝchi darba
ar labu un godigu noluhku, bet to, ŝas toreij notika, eŝ
eŝmu tuhlin ŝtali un ŝahpigi noŝchehlojis un nekur un
nekad neeŝmu mitejees to noŝchehlot. Eŝ tureŝchu to par
leelu laimi, ja peedŝihwoŝchu to brihdi, kad padarito ne-
taiŝnibu greeŝiŝim par labu. Kad nu muiŝchneeziŝa pehz
muhŝchigas taiŝnibas lihtmeem un aŝŝkaidrotâ laika gara
teeŝchâm pawehlem ir peeŝchihruŝi jaweem dŝimtslandim
neatnemamas zilweziŝkas perŝonas brihwibas teeŝibu, tad
wina tikai iŝpildijuiŝi taiŝnibas peenahkumu. Bet ŝa
muiŝchneeziŝa ar to wareja ŝew peeŝawinat teeŝibu, atnemt
ŝemneekem ŝemi, ŝas ŝcheem bija lihtumigi nodroŝchinata,
to eŝ eŝmu ŝahpigi noŝchehlojis. Ar to ŝtaiŝtâ labdarigâ
brihwibas dahwana un winas ŝwehtiba ŝabojata un Wid-
ŝemes muiŝchneeziŝa tikai nepilnigi iŝweduŝi ŝcho leelo taiŝ-
nibas darbu.“

ŝcho ŝawu runu wiŝŝch beidŝa ar wahrdeem: „ No
dŝili eekuŝtinatâs ŝirds, eŝ jums, mani dahrgee lihdsbrahli,
uŝŝauzu: Neaiŝmirŝtat ŝawu augŝto uŝdewumu rhpetees ŝe-
mes lautiau labâ, ŝas no Deewa jums uŝtizeti un padoti

Bruiningŝa
runa land-
tagâ.

jufsu gahdibai un mihlestibai, wineem par laimibu un labklahſchanos. Pateſi, tiſ nopeetnâ un fwehtigâ leetâ nepeenahſas nekahda neeziga eedomatu teeſibu fwehrſchana.

Uſiſhtat par wiſâm leetâm ſchinis pehdigos notikumos (t. i. ſemneeku nemeeros) ar paſemibu un pallauſibu Deewa prahtu, un nepeemirſtat, ziſ gruhti zeeſch tautas, kad winas grehto, padaridamas netaiſnibu.“

Bruiningka runai tomehr bija taz eſpaids, ka landtags peenehma projektu un aiſſuhtija ari uſ Peterburgu. Keijars eſot pat apſtiprinajis ſchos lehmumus, bet tos tuhlin neſpehja iſſludinat un tee ittâ apgulâs kanzelejâ, un tâ ſchis reformu projekts uſ kahdu laiku eemiga.

Ugunſgrehts ſemê bija gan apſlahpets, bet ſem peeneem fwehloja wehl dſirkſteles un pahris gaduſ wehlat uſleefmoja no jauna.

Lihdſ ſchim peeweſtâs leezibas par ſemes buhſchanâm ap 1840. gadu uſrakſtijufchi ta laika zilweki waj ari azuleezineeki.

Uleefas wehl apſtatit toreifejâ brihwâ ſemneeka ſtahwofli no teeſiſtâs puſes, kâ to noteiz likumi un kâ ſemneeks tanis nodroſchinats.

Semneeku likumu paragrafi, atteeziba uſ wian teeſiſto ſtahwofli.

Te buhtu iſzelami tiſ tee paragrafi, kuri jo ſpilgti tehlo atteezibas muuſſchâs walbes un ſemneeku ſtarpâ.

Dſimtbuhſchanas atzelſchana pahrrahwa ſaites, kas bija ſaiſtijufſchâs ſemneeku neween ar muuſſchâs kungu, bet ari ar ſemi, pee kuras lihds tam winſch bija ſaiſtits; winſch tapa par wakineeku.

„Likumos, Widſemes ſemneekem dohtas 1819. gaddâ, Pirmâ dalâ, pirmâ nodalâ, pirmâ pantâ, teiktis:

§ 1. Widſemmes un Sahmuſemmes Leelkungi atſakka uſ muhſchigeem Laikeem wiſſahm tahm Wallahm, kas winneem, Dſimtskungeem buhdameem, lihds ſchim bija par ſaweem Dſimtslaudim. Tomehr Muuſſchneeki wiſſu Grunti un Semmi ſewim paturr kâ peederredamu Mantu, ar ko wianni war darriht, kâ paſcheem patihl, tâ ka wianni no wezzeem Laikeem ſcho Wallu ir eemantojuſchi par ihpaſchigu Muuſſchneeku Peederrumu, un tapehz, ka tahda Walla winneem nahlahs pehz pirmeem Widſemmes Teeſas likumeem un arridsan irr apſtiprinata no wiſſaugſtakeem ſchahs Semmes Walditajeem. Tadehl tad nu tee 1804-tâ Gaddâ zelti un wiſſaugſtafi apſtip-

rinati Vikkumi preefſch Widſemmes Semneekem, tad pat ka tee 1809 Gaddâ tur wehl peedohti Vikkumi, wairš nepaſtahwehš, ne ka tiklai ween eefſch tahm Veetahm, tur tee taggad zelti jauni Vikkumi noſakka, ka buhš wehl kaħdu Laiku paſtahweht.

Kaš atteezaš uš aiſrahbijumu, ka muifchneeki ſcho „Waktu“ par grunti un ſemi jau no wezeem laikeem eemantojufſchi par ihpaſchu muifchneeku peederumu, tad ja aiſrahda uš Katrináš II. ſchehlaſtibáš paſludinajumu 1783. gada, ar furu wina muifchneekem atdahwinaja muifcháš par privatihpaſchumu (allodu), kuras lihđš tam laikam bija bijuſcháš tikai ta ſauktee „manieħni, jeb majorati“.

Ta tad ſchim wezu laiku peederumam bija tikai 27 gadu wezumš.

Atzetot 1804. gada likumus ſemneeki ſaudeja wiſaš ſawas teeſibaš uš ſawu tehwu ſemi, jo ſchiš 1804. gada likumš ſlan:

„Zebſchu wiſi ſemeš gabali, kaš tagad no ſemneekem apđiħwoti, ſaſtahda muifchneeku ihpaſchumu (собствен-ность), bet lai ſemneekš waretu iſleetot ſawu puhlu augkuš, kuruš winſch tehrejš ſemi lahojot, tad no ſchi laika ſatram gabalam, kaš ſemneekam došš no muifchneeka un apliktš ar gaitam un nodokleem, uš wiſpahreju preefſchraſtu pamata, kaš noteikti 3. nodakâ, buhš buht ſemneeku un wina mantineeku waldiſchanâ (владѣние), un winſch newar buht atnemamš, iħnemot gadijumos, kaš paſkaidroti ſekofchoš pantoš:

Peefiħme: Wahziſkâ tulkojumâ wahrdš

ir pahrzeltš ar wahrdu Ruzniekung, kam buhtu zitada noſiħme, itkâ tam ſemeš gabala walditajam buhtu tił daudš teeſibaš uš ſemi, ził taš atkarajaš no muifchneeka, t. i. ihpaſchneeka gribaš.

Lai labal ſapraſtu, kaš ir ihpaſchumš un kaš ir waldiſchana, tad jaaiſrahda, ka ihpaſchumš apſiħmē teeſibu uš wiſkundiſibu, t. i. teeſibu, dot ſemi, kam grib, wina atnemt un aplikt ar nodokleem (dominium directum, Grundherrschaft) un waldiſchana ir teeſiba wina pateeſi iſmantot, ſem kunga uſraudſibaš (dominium utile, Erbpaht).

§ 8. Tił lihđš, kâ ſchee jauni Vikkumi ir ſluddinati, Muifchneeki teek atlaiſti no wiſſaš Upgalwoſchanaš par wiſſahm ſawu Semneeku Dohſchanaħm un Klauiſchanaħm pee Kroħna, tił labbi no Galwoſchanaš

par tahm, kas Semneekam janefs un jadohd par few paschu, kà par tahm, kas janefs par to Semmi, to winsch tura. No ta Laika arridsan Muischneekus wairs newarr peespeest, Semneekem to aisdoht, un teem palihdseht.

Te redsam, ka pirmà likuma pantà semneeks atjemets, saude fawu tehwu semi, top par sweschineeku un muischneeks eeguwis wisu semi, kura pahrwehrsta par wahzu semi un otrs likuma pants pahrrauj wisas personigas faites, kas lihds schim bija faistijuschas muischneeku un femneeku. Dsintskungs kà likumigs dsints tehws bija lihds schim bijis atbildigs par wiseem dsintskaudim jeb lozefkeem, kà us eefsheeni pagasta, tà us ahreeni pret walsti un wal dibu. Nu bija femneekam pascham jaruhpejas par fewi un fawu usturu. Winsch tita brihws, kà putns gaifa: ne winam semes, us kuras nomestees, nedj winam bijuschà gahdneeka.

Muischneeki bija eeguwuschi wisu, to til ween firds wareja wehletees. Wini bija isgudrosuschì tahdu flaištu, itkà pilnigi newainigu fauzeenu (parole): „Mana jeme, taws laifs.“

Nu bija jastahjas spehtà brihwam lih gumam, muischneeks dod semi un femneeks fawu darba spehtu, fawu laiku. Tà likuma dewejs bija domajis teizami isschirt scho agrar-jautajuma problemu. Waj tas winam bija isdewees, to rahda mums-muhfu semes attihstibas turpmakà gaita.

Rahdu zeku schi attihstibas gaita nehmufti, to pa dalai mums rahda daschi likuma III. nodakas §§.

13. § skan: „Katràm par brihwi atlaistam Zilwekam, lai buhtu bijis Saimneeks, Kalps, woi no Muischas-Laudihm, ja winsch jcu preekschlaika nebuhtu apnehees zittadi, tam irx ta Walla fawu lihds schim walditu mahju woi fawu deenesti usfazziht, un zittur faderratees, woi Mahju nemdams us Renti, woi us Klausischanahm, woi eedams Deenestà pee zitteem. Bet tam janem wehrà, ka tannis pirmos treijos Gaddos, winnam nebuhs iseet no fawas Draudses, jeb no fawa Kiripehles un Rahts-Deefas Aprinka, nedj arridsan tannis treijos Gaddos winam atkal nebuhs iseet no tahs Bruggumeistera-Deefas Aprinka, pee kurras ta Muischa peederr, fur winsch bija par dsintu. Kad schee feschì Gaddi apfahrt, tad

winnam feschus Gaddus japaleef tai paschâ Gubernementê. —

Tà tad no „lifumi Widsemmes semneekem dohti“ latwisfa tulkojuma redsam, ka pehz 12 gadeem, kur semneeks nodsihwojis fawas gubernas robeschâs, winam teesiba eet kur gribas, ari atstaht sawu gubernu. Kad nu 1841. gadâ semneeki bija fadomajuschi dotees us „filto“ semi, tad gubernas walde nehmas wineem nolasit scho lifumu. Bet sche tas skaneja pawisam zitadi: wineem janodsihwo „первые однако же три года въ округъ того же прихода или тогожъ вотчиннаго (патримоніальнаго) владѣнія; втеченіе послѣдующихъ трехъ лѣтъ въ округъ только того же орднунгсгерихта; а по происшествіи с ихъ шести лѣтъ въ предѣлахъ губерніи.“

Wahziskais tulkojums fakriht ar kreewu tekstu. Te skaidri un gaischi teikts, ka semneekem naw lauts atstaht gubernu, bet japaleef winas robeschâs. Laudis, protams, iszehlâs nesapraschana un schaubischanâs, kam nu ihstenti tizet, waj schim „fungu“ lifumam, ko wini nehmas lasit preekschâ gubernas walde, waj „keisara“ dotam lifumam, kas atradâs pagasta walde un bijis spehâ jau 20 gadus un pee ka bija peeraduschî. Semneeki fungeem lahgâ newareja tizet un palahwâs tikai us keisara lifumu, us kura pamata wineem pehz nodsihwoteem 12 gadeem lauts eet, kur grib, bet nu us reisi winus nelaisch projam. Kad wini tomehr usmahzâs, palaudamees us sawu teesibu, winus pehra neschehligi, dsina zaur strojam un aissuhtija us Sibiriju!

§ 25. Kad kahds deenestneeks gribb peeturretees pee zitta Pagasta, tad irr wajjadjigs, ka tik labbi Muischneeks, ka Pagasts irr ar Meeru; ja tomehr Rungs Pagasta preekschâ usnemmahs galwoht par Deenestneeka Dohschanahm, tad newaijaga wehl ihpaschi Pagasta Laušanu mekleht.

§ 63. Muischneekam peederr ta Pollizeiees Waldischana pahr wissu sawas Muischas-Pagastu, un pahr katru no winna Beedreem.

§ 136. Muischas-Waldineekam peenahkâhs luhkoht us to, ka eeksch winnas Kohbescheem Meers walda, un ka teef dsihwohts pehz Likumeem. Tam peekriht usraudsiht wissu to Pagastu un wissas Pollizeiees Deetas, tam peederr wakteht, ka wijs notal wijs teef padarrihts, kas irr pawehlehts, woi Pagasta-Lau-

ſchu dehl, woi Gruntz un Semmes pehz. Kad Pa-
gaſta-Laudis Pagasta-Deefai neklaufa un no win-
nas newarr kluht peewalbiti, tad Muiſchas-Wald-
neekz tahdus pahrgalwigus un nepaklaufigus Lau-
dis leef fanemt un aiſweſt uf Draudſchu-Deefu, lai
ta ar wineem darra pehz Deefas-Vikkumeem.

§ 151. Muiſchas-Waldineekam ta Walla dohta ſawus Mui-
ſchas-Laudis un Darbineekus pahrmahzit ar weeg-
lahm Strahpehm, lai zaur to Paklaufiſchana un
gohdiga Dſihwoſchana eekſch Muiſchas teef uſkohpta,
un turpretti pahrwaldita wiſſa Nepaklaufiſchana,
wiſſa Nebehdaſchana, Nezeeniſchana un Slinkoſchana,
zaur to Muiſchas-Laudis daſchkahrt, woi ſew pa-
ſcheem, woi Muiſchas-Kungam leelu Stahdi warr
padarriht. Schahs Strahpes, to Muiſchas-Waldneekz
warr noſpreest, irr:

1) Upzeetinaſchana pee Uhdens un Maifes uf
dwi Deenahm, bet tahdâ weetâ, kaſ Zilweta Weſ-
felibu nemaita.

2) Pahrmahzifiſchana woi ar peezipazmit Sitte-
neem ar Speeki uf gehrbtu Meeſu, woi ar tikpat
Sitteneem ar Behrnu-rihtſteem, ja tee ſtrahpejami
Zilweti irr Seewiſchkas un Behrni, kaſ wehl naw
14 Gadduz wezzi. —

§ 152. Schahs Strahpes warr noſpreest:

1) Kad Muiſchas-Laudis woi arridſan tee Sem-
neeki, kaſ irr pee Muiſchas-Darba, kaut tee arridſan
buhtu Saimneeki woi Kentneeki, zaur dſerſchanu woi
zittahm Negantibahm, Muiſchâ Nemeeru un
Trohkſni darra, woi arri Muiſchas-Kungam zaur
to padarra Stahdi.

2) Kad winni zaur Beſkaunibu un Nepaklaufibu
Kungam to peenahkamu Godu leedſ.

3) Kad pee laiſkas woi zittas nelabbas Strah-
daſchanaſ Strahpi irr pelnijuſchi.

§ 153. Kad daſchkahrt Muiſchas-Waldineekz to noſazzitu
Wallu pee Pahrmahzifiſchanaſ buhtu pahrkahpiſ, tad
top lautz un wehlehts, ka warr eet ſuhdſetees pee
Draudſchu-Deefas Preekſchfehdetaju, kam jaluhko, woi
wiſch to Deetu newarretu iſchkiri ar Labbu, un
ja to newarretu, tad tam buhs bes kawefchanaſ
pawehleht, kaſ irr wajadſigs. Us to Suhdſeſchana
Muiſchas-Kungam woi paſcham, woi zaur Weet-

neeku jaatbild, woi Mutti prett Mutti, woi ar Raſſteem.

Sinams, laudis, kas darbâ israhdas par nepaklaufigeem, nebehdigeem, beſtaunigeem un ſlinkeem, ir ſodami un pret to nekas nebuhtu ſakams. Bet kas gan bija no teizejs par wiſâm ſcho ſtrahdneeku nebehdivâm? Weenigi tiſ muiſchas walde zaur ſaweem eeredneem, kâ junkuru, ſtraſchu un ſtahrastu. Un kam ſuhdſejâs par to muiſchas walde un winas eeredni? Utbilde: ſew paſchaj.

Un kas teefaja, kas ſpreeda un kas iſpildija ſpreedumu? — Utkaſ ta pate muiſchas walde.

Te nu redſam, ka ſtrahdneeks wiſâs leetâs, taiſnâs un netaiſnâs, bija nodots muiſchas waldes ſchehlaſtibai.

Uri ſaimneeki, kuri 1804. gadâ bija paſargati no rihtſtêm un ſpeekeem, lihdsigi kalpeem tâpat ſanehma ſawu „godigi“ pelnito maſu.

Ja nu kaſds no ſcheem ſoditeem ſautineem domaja, ka winam pahri darits, tad wiſch wareja ar ſuhdſibu greeſtees pee aprinka teefas. Bet pirms winam bija jaiſnem no muiſchas waldes atlauja un paſe. Ja nu paſi 24 ſtundu lai kâ nedabuja, tad par to wareja ſuhdſetees pee draudſes teefas. (St. §§ 147 un 148.)

§ 147. Muiſchas-Waldineekam peenahkaſs, tam, kas Paſchporti luhdſahs, to iſdoht, pirms 24 ſtundas irr pagallam; ja ween tahdai Luhgſchanai Liſkumi naw pretti. Ja wiſch to ne darra, tad tas, kam to Paſchporti aiſleeds, war ſuhdſetees par to pee Draudſchu Teefas, kas par tahdu Wiſleegſchanu no Muiſchas-Waldineeka Utbildeſchanu praſſa, un kas, kad to Leetu irr iſmeklejuſe, woi patti winnam Paſſi eedohd, woi winnu atrahda.

§ 148. Ja zits no Paſaſta-Laudim noht paleek pahri pahri to eekſch Paſchportes noſazzitu Laiku, woi ja kaſds beſ Sinnas iſeet ahrâ no Paſaſta, tad Muiſchas-Waldineeks tahdu war liſt ſaukt Baſnižâ, kâ Waſatneeku, un ſtahrweht uſ to, ka wiſch teek iſdohts. —

Lai nu kâ, bet ſemneeks tiſ weegli netika pee paſes, ja muiſchas walde winam gribeja to leegt, jo aiſween wareja ſemakas teefas ſpreedumu neiſpildit, gaidit, lai ſemneeks winu pahriweſtu uſ augſtaku teefu, un ſemneeks, beigâs peekufiſ, met ar rofu — un leeta bija beigta.

Lai semneeks notal wisur atraftos sem muischas wal-des wehrigàs azs, lai needomatos wolti spredelet par scheligà leekunga rihzibu, preeksch tam bija § 74:

„Was bes Muischas Waldineeka Sinnas un Lauschanas, Pagastu leef sapulzinahtes, woi fleepeni, woi Azzim redsoht, tas teef turrechts par Dum-pineeku, teef fanemts un us Bruggumeistera=Teefu aijfuhthts, lai ar to pehz Teefas Vikkumeem darra.“

Divide et impera (dali un walbi), un kungs war meerigi dufet. Tatschu bija weena weeta, kurà laudis wareja pulzetees, treekt un plahpat, zil til ujeet, pee kam kungam nekàs nebij pretim, pat winam tas tila, un schi brijwà weeta bija — krodssinsch, jo tas dewa kungam peknu.

Mehs alotos, ja buhtu tais domàs, ka semneeks pawifam buhtu pamests un atstahs kunga schehlastibai un walai, ka winam nekur buhtu lauts dabut palihdsibu; winsch wareja greestees ar sawàm fuhdsibàm pee paschas gubernas waldes un winas preekschneeka.

§ 3: Pagastam irr lauts fuhdsetees pee Teefahm, tad winnam leekahs, ka winna Brihwibahm un Wal-lahm kas pretti turrahs. Bet pee tahdas Suhdseschanas wissam Pagastam un katram no winna Laudim jeb Beedreem labbi jaleef wehrà, fo Teefaschanas Vikkumi par tahdahm Suhdseschanahtm pawehl un preekschrafta un wisseem jafargahs, ka augstataz Teefas Palihgu ne mekle, kur ne warr drohschi un staidri parahdiht, ka tahs Teefas, kam ta pirma Ismellechana peefriht, winnus ar sawahm Suhdseschanahtm, Teefas=Vikkumeem pretti, irr strahdajuschas.

§ 84: Talihds — ja pateescham un ittin wajadsigs buhtu, Pagastam wehl irr lauts, diwus Wihrus no sawa Widdus israudsiht un tohs nosuhtht us Widssemmes wiffaugstaku Teefas leetu Walditaju, fuhdsetees un Schehlastibas luhgtees pee winna; jo tanni wiffaugstaka, Keisariska Pawehleschanà, kas Gubbernementes Waldischanas pehz ir dohta, IV-tà Nodallà, tà irr lassams: „ka augstam Gubbernementes Preekschneekam labpraht buhs peenemt to, kas wiffai Semmei par Labbu irr, un ka winnam tohs Upspeestus buhs aisstahwet.“ Par tahdeem nosuh-tijameem Wihreem pawiffam irr israudsijami Pa-gastu Wezzati jeb Preekschneeki; tatschu arridsan

Teesneschus warr us to israudsiht, ja winnu Teesfashanas Darbs zaur to neteel aiskawehts un ja winni ne irr paschi tee Wainigi, par kurreem teef suhdsehts. Par tahdu Nosuhtishanu jadod Sinna Muischas=Waldineekam un schim zaur rakstite Grahmatu irr jaapleezina, ka tahdu Sinnu irr dabbujis. Bes tahdas Apleezinafshanas=Sihmes no Muischas, ta Suhdsefshana pawissam neteel peenemta; bet kad Muischas=Waldneeks leedsahs tahdu sihmi doht, tad Draudschu=Teesa Muischas Weeta to isdohd.

Kas tad bija tee diwi wihri, kas israudsiiti un nosuhtiti us „wisaugstako teesu“? To lasam 88. paragrafa:
§ 88: Katram Pagastam fewim jaisrauga diwi Wezzaki, kas Pagasta Weeta irr, un winna Wallas un Brihwibas pahrstahw wissur, kur newaijaga wissam Pagastam sanahht.

§ 98: Pee tahdas Pagasta= jeb Walsts=Teesas peederr trihs Teesas wihri jeb Teesneschi, no kurreem tas pirmais tas Preekschfehdetais, un tee diwi wiina Pehsehdetaji jeb Bihitteri irr. Tas pirmais jeb Preekschfehdetais no Sainneeku Kahrtas zaur Pagastu teef israudsihts, tee Peesehdetaji teef nemti is wissa Pagasta Laudim no kaut kahdas kahrtas tee ir.

Wisus schos pagasta wezakos, teesas wihrus, preekschfehdetaju un peesehdetajus wehl us 101. § pamata:

§ 101: Semneeku Pagasts, sawu Teesneschu Israudsišanas pehz sanahzis, sawus Pagasta Teesaswihrus, weenu pakka ohtru us tahdu Wihsi israuga: katrai Teesneschu Weetai trihs Wihri teef israudsiiti, un Muischas=Waldneekam darriti sinnami, kurram tad peederr weenu no winneem eezelt un apstiprinaht. Bet ja Muischas=Waldineeks wissus trihs atmett, tad Pagastam trihs zitti irr jaisrauga un weens no scheem tad irr japeenemm un jaapstiprina par Teesneschu.

Wisi schee pagasta amata wihri wairak zits nefas ne bija ka muischas waldes eeredni, winas isredsetee. Waj nu domajams, ka laut kahda leeta waj weeta tee buhtu bijuschi spehjigi aistahwet semneeku pret fungu, sawu pagastu, ja schim bija kahda prahwa ar muischu? Wineem bija jadara, ko funks wehlas, un jaruna, ko funks notezis. — 1819. gada semneeku likumi muhs mahza, ka sem-

neeks ir gan tizis brihws no jemes, kas winam bija peederejusi, un no kunga, kam bija jaruhpejas par sawu laučhu ušturu un jaatbild par wišam wina nodewam, ta weetejam eestahdem, ta ari walstij, bet brihws zilweks winšč nekahdi nebija: winšč bija peeseets pee gubernas un peedereja wišai muišchneezibai, no kuras atkarajs, zi wišam dot tas brihwestibas. Geguwusi bija tikai muišchneeziba atteeziba uš jemi, ta ari atteeziba uš dascham preeščrozibam un teesibam: winai wahrda pilna nosihme peedereja Widjeme.

Otrā data.

Uf ūlto ūemi.

Pirmee Widsjemes ūemneeku brijwlaiki rahda mums Sub. waldeš komiūija neraūaš leetā.
druhmū ainu, taħdu, ka 1819. g. reforma narw iūdewu-
ūees un ka buhtu atkal jaūtaħjaš pee likumu pahrlabo-
ūchanāš, jarada pat jauna ūemes eekahrta. Šcho jaunta-
jumū paafinaja nejauūūi uūnaħkūūi liga. Trihš gadi no
weetas, no 1838.—1840. gadam, bija ūemkopibai wiūai
nelabwehligi: leetaināš wehūāš waūaras un agrejāš ūal-
nāš nopostija laukūš, wiūu, kaš bija ūehtš un dehtitš.
Bija gan eerihkotas pagasta labibas magafinas, pee ku-
rām ūemneeki wareja greeūtees wajadūibas brijdi peħz pa-
liħdūibas, bet tāš pa ūeem trim neraūaš gadeem bija
kreetni iūtukūhotāš. Rudeni 1840. g. ūeemāš ūehja nebija
ūpeħjuūe uūdihgt un tā bija paredūamš, ka ari naħkoūča
gada ūehja buħš beigta.

To paredūdamš, gubernators 1840. g. rudeni ūa-
aizinata komiūiju, kaš jaūtaħweja no augūakeem gubernāš
waldeš eeredneem un muūūchneeziūas preeūūūtaħweem, lai
pahrrunatu pahrtiūāš leetu un paruħpetoš atraūt liħdūekūš,
ka nowehrūt draudoūcho badu. Komisija ūpreedeleja gan ūhā,
gan tā, bet beigāš neūinata naka labaka, ka leetu no-
wilzinat un nogaidit raūaš galigu iūnaħkumu, jo riūāš
wehū neeūot beigtaš kult, tadeħt newarot paredūet, ziū leelš
buħūūot iūtruhkūš, kaħdeem apgabaleem labibu peegah-
dat un ziū.

Bija gan paredūamš, ka leeta ihūten ūeidsama, ka ūeemā
ūtaħwoūli nekaħdi newarēš iūlabot, tomehr taħlaūo pah-
ūpreeđi atlika uū wehlaūu laiku, aiū tiħras newiħūūiūas.
Toš laikoš nebija weegla leeta ūadabut wajadūigo labi-
baš daudūumu, jo ūatikūmes zeki bija nepeeteekofūi. To-
mehr pa ūeemāš laiku peegahdat labibu buhtu biūiū weeg-
lali, nekā pawarāri un waūarā. Weenalūūiūa pret darba
lauūchu likteni bija ūtiūraūa par peenahkumu iūpildiūchanāš
apūinu.

26. februarī 1841. g. gubernators ūōlkerūamš no
jauna ūaūauza komiūiju uū apūpreeđi. Wiūūū paūinoja, ka

pehž sinàm, kas šawahktas pa dalai ofiziali, pa dalai priwati, rašča it nemaž neesot tik isdewiga, kà to zerežušchi; kas škan leekuligi, jo rudenti jau bija šklaidri paredšams, ka raščas nelahdas naw. Nesalihdšinami masakà dala no Rigas, un ihpašchi Žehsu un Walkas aprinkti, esot loti zeetušchi. Šcho labibas istruhkumu newareschot segt ar weetejeem lihdselkeem, bet nahšschotees meklt ispalihdšji no zitureenes. Winšch zerot, ka wareschot istikt ar pabalsteem no pagastu magasinàm (kurās triju gadu nerašča taš bija istuščhojusi!); tad Rigas pilšehtas prowiantu magasina apsolijusees dot 2250 puhrus rubsu un jagreeschotees ari pee Widsemes muiščneeku kreditbeedribas. Šcheem preeščlikumeem šapulze peekrita. Tad nu wehl gubernators peebilda, ka isredšes uš nahšschot ruđensrašču loti wahjas, jo seemas sehja, isnemot to masumu, kas agraki sehšs, esot loti šlikti usdihguši un tadehl paredšama pilniga nerašča; tik lahdos apgabalos ta warot buht isdewiga, un tik tahdà gadijumà, ja pawafars šaufš.

Ari šchoreiš šapulze newišai uštrauzàs un bija taiš domàs, ka tas, ko gubernators darijis, buhs peeteekofšs un lihdsšes lihds nahšschotai raščai, un ja kas truhktu, to tad šegšchot wafarajas rašča.

Esot daudš labibas iswestšs no semes, jo to uspirkuščas Peterburgas gubernas bređawihna dedšinatawas, kà ari pirktš preešč eekšchjam gubernàm, un ar to labibas ženas štipri zehluščàs, labibas krahjumi šarahwufšees, uštura šemneekem gaušchi apgruhtinata, bet tikšchot gan zauri ar to labibu, kas atlizees šemē. Tik roščainas bija žeribas šcheem kungeem, ihsten šakot, tik maš wineem bija ruhpes par to, waj šemneekš ehdis waj neehdis, kad tik winšch pilda šawus klauschus un maščas.

Tà augštà gubernas waldes šapulze šchitàs šemi apmeerinata, jo daramais bija darits, draudoščais badš nowehršts un šefas bija, ka pawafari magasinas bija istukšchotas, truhka maišes un laudis šahšàs ruhgščana un nemeeri.

Truhkums
špeesch kau=
dis.

Truhka maišes. Bads mahžàs wiršū. Ko nu šemneekam darit? Protams, winšch bija gan laikam greešees, kà to bija paradšs šimts laikos, pee kunga muiščà, bet šchis ar pilnu teesibu atteizàs palihdšjet, jo uš 1819. g. šemneeku likuma pamata winšch bija pilnigi un galigi atšwabinatšs no wišàm ruhpeem un no atbildibas šemneeku apgahdibas

leetās. Muiščas paščas ari bija drusku zeetuščas no neraščas, bet ne tahdā mehrā, kā semneeki; pee tam dašchi muišču ihpaščneeki nebija kautrejuščees aišnemtees no semneeku magafinām labibu brentušču wajadšibām, peem.: Golgowškas ihpaščneeks bija aišnehmees 300^{11/12} puhru rudšu brendawihna dedsināščanai; tāpat ari Aluffnes un Kamkas. Šbadejuščees laudis greešās pee walšts eestahdēm, dewās uš Rigu pee gubernatora un generalgubernatora, riškojās nelikumīgi, jo bija leegts to darit beš muiščas atlaujas, un ja bija dabujušchi atlauju, tad daudš, ja diweem wiħreem bija atkauts eefneegt ņuhšibās un luhgumus augštakām waldeš eestahdēm.

Par tahdām neatkautām ņtaigaščanām uš Rigu weštī weetejās polizijas un teesu eestahdes: Žehšu V. II draudšes teefas kungs Wolfs, VI. — Wulfs un III. — Rahlens.

Draudšes
teefnešču
Wolfa,
Wulfa un
Rahlena
ņtaojumi.

Wolfs ņino gubernas waldei, ka semneeku brauščhana uš Rigu joprojam wairojotees, wini gribot dabut atlauju aiščelot uš tahdu wineem nepašihštamu ņemi, kur beš puhlēm un darba ešot ņagaidami ņkaištatee eenahkumi. Šhis baumas atrodot laudis leelišku peekriščanu un daudsi ņeidšotees uš Rigu peerakštitees. Winišč gan nopuhlejees laudim iņkaidrot ņcho plahpu nepareišibu, bet ņchee neklaušot winam, neustizotees ņaweem kungeem, paleekot ņawos darbos nolaidīgi, un ja ņtingri nerihkoščotees, tad paredšamas loti launas ņečas.

To pašču ņino ari Žehšu III. dr. teefas kungs Rahlens un aišrahda jau uš noteiktu ņinamu ņemi. Geņahluņees ņchi kustiiba ar teekščanos aiščelot uš Kreewuņemi, kur wineem eerahdiščot labas nometnes, un tadehļ wini ņuhtot delegatus uš Rigu. Ko tee tur darijušchi, winišč neņinot. Utgreesuščees, wini ņazehluščhi kaščjās wiņu apgabalu; ari partija Žaun-Žeebalgas ņaimneeku ņariškojuščees braukt uš Rigu, bet aprinka deputats Ķagemeištars, Šcheremetjewa pilnwarotais un Žeebalgas muiščas pahrwaldneeks, winius atturejis. Nemeera gars ari ušklidis Žeņwaineeščos; mahžitajs gan nopuhlejees semneekus pahrleezinat, bet naw winam tas iņdewees. Par ihpaščhi ņtuhrgalwigu iņrahdijees Kraukleneešču pagasta, Swiitšču mahjas ņaimneeks Andrejs Čahlits. Šhis barwedis waj nu Rigā, waj te uš weetas kreetni pahrmahzams, lai nenotittu tas patš, kas ņaiminos, Witebškas gubernā, kur tiņ

ar ſaldatu palihdſibu un eſſekuzijām iſdeweēs apſpeēt ne-
meeruſ.

Uri Zehju VI. Dr. teeſaſkungs Wulfs ſuhdſejās par
paſſmaneeſcheem, ka wini taiſoteēs uſ filto ſemi, uſ deen-
widuſ Kreewuſemi. No ranzeneeſcheem nahziſ ſchiſ lau-
numſ. Wiſſſch tadehł leekot preekſchā gubernāſ waldei
luhgumu pawehlet laudiſ pahmahzit, lai apmuſſinatee
titu atgreēſti pee ſawu peenahkumu iſpildiſchanaſ un
prahta. Bet ja wini eedroſchinatoſ neapmeerinateeſ, pat
trauzet pagaiſta meeru un likumigo kahtibu ſawāſ flau-
ſchu gaitāſ un ſazelt dumpi, tad winuſ preekſchiſmigi
ſodit ar ſaldatu peepalihdſibu. „Eſ pamatojoſ uſ maneeem
daudſgadejeem darbibaſ peedſihwojumeem polizijaſ leetāſ;
jo jau 30 gaduſ atpakał taħdi ſemneeku nedarbi man nah-
kuſchi preekſchā, kuruſ eſ ar ſaldatu ſpehku drihſā laikā eſmu
apſpediſ, nepadarot nekahdu nelaini; lai nu tagad wimu
nowehrſtu, eſ, kaſ ſtaħwu weenſ patſ ſawāſ wezuma de-
nāſ, to ſpehſchu iſpildit un iſwedſchu ſcho leetu uſtizami
un taiſni; tadehł, ja buhtu wajadſigſ, eſ ſagaidu Zuhju
eſſelenzeſ augſtāſ pawehleſ.“

Wulfs ſemi eeteiz par labu ahrſtu ar 30 gadeju praħki,
kaſ prot dſeedinat daſchadaſ endemiſkaſ ſehrgaſ, ſabee-
dribā eeweeſuſchāſ ſlimibaſ, ka wiſſſch ſina ſahleſ pret
newiſſchiſibu muiſchāſ gaitāſ, pret ſlinkumu laukoſ un pla-
wāſ, pret garnadſibu rižāſ, pret neatkautu brandwihna iſ-
težinaſchānu no kunga waħtim, pret newehlamu iſſchkehr-
dibu, ehdot beſpelāmu, beſakotainu rudſu maiji, pret ee-
domigu teeſſni negribet mirt, ja gadaſ — badā. Schiſ
briħnumu ſahleſ Wulfs labi paſiħſt, jo 30 gaduſ tāſ lee-
tojiſ un aiſween tāſ iſrahdijuſchāſ par derigām, un tāſ
ir — riħſte.

Wulfs gan ſlawē riħſchu derigumu, bet augſtee wal-
dibaſ kungi neprot lahgā zeenit ſchiſ Wulfa drapes un
domā ahrſtet uſbrukuſcho launumu ar ſentimentālām pa-
mahzibām wal dibaſ eeſtaħſchu kanzlejāſ un no baſnižu kan-
zelēm. Gubernatorſ uſdod mahzitajeem tił nolāſit patentī
ſem Nr. 34/3150 no 2. junija 1841. g. ar peenahzigu pa-
mahzibu.

2. junija
patente.

№ 4041.

„Schehliga Keiſera Pawehleſchana
to

Widſemmeſ wal diſchanaſ=teeſa
wiſſeem laudim ſinnāmu darra un peekoħdina ihpaſchi wiſ-
ſeem teem, kaſ pee ſemneeku walſtim peederr.

Widsemmes waldischanai jinna bija nahkusi, ka ne fenn pee semneekem daschās walstis Behsu-teesā un zittās Widsemmes teefās tahda flawa isgahjusi un isplehtusees, it ka Widsemmes semneekem effoht wehlehts us jaunu dšihwi eet dšillā Kreerwu semmē, un teem tur grunte tifschoht eerahdita. Tapehz Widsemmes waldischanas-teesā, par to usrunnata no schehliga Widsemmes, Igauuu-semmes un Kursemmes General-gubernatora leelkunga, Barona von der Pahlen, par waijadšigu atradde, ar šawabu šluddinaschanu no 2-ra Žuhni mehnescha deenas šchi gaddā Nr. 34/3150 wišseem laudim un fewišchi wiššahm semneeku walstim šhinni gubernementē sinnanmu darriht, ka ta peeminnetā flawa, to tif launprahtigi zilweki semneeku starpā ispaudušchi, nemaš naw pateefa, tapehz ka no augsta Krohna pusses nekahda semmes grunte Kreerwu semmē naw eerahdita, tur Widsemmes semneeki warroht peemestees, bet tif laundaritaji, no šaldateem apwakteri un dšelfis šlehgti us Siberijas tukšhu semmi tohp ašwadditi woi uš kahdeem gruhsteem darbeem woi par štrahpi us to, lai tur semmi apštrahda, pehz to, kà tas teem no nahwes teefas špreestš par šohdibu. Turklaht Widsemmes waldischanas-teesā tohs, kas pee Widsemmes semneeku walstim peederr, irr apšaufusi, lai pašcheem par šlahdi un pohstu jel netizz wairš tahdahm wiššai nepateefigahm šlawahm un runnahm; un wehl waldischanas-teesā par waijadšigu atšinne, semneekus paštubinaht, lai labbaš teefahm usdohd tohs, kas tahdasšchahdas mellu wallodas ispausch, ka tee pehz liškumeem preekšch teefas tiftu aizinahti un šawu pelnito štrahpi dabbutu.“

Nelihdšēja nekahdas patentes, nedš mahžitaju pamahzibas, kà isahrštet laudis no šcha isžekofchanas drudšcha. Deenu no deenas auga kaušchu puhki, kas dewās uš Rigu, bailēs, ka tif nenokawetu peerakštišchanos. Škungu uštraukums nebija masais, un tas semneekem litās labakā leeziba, ka keišars pateefi apšehlojees par wineem un grib eerahdit semi, bet kungi to nemotees šlehpt, lai nesaudetu few darba špehtu. Draudšes teefu kungi šahjās wiršū generalgubernatoram, ka ešot jaišleeto wišštingrakee lihdselki, lai apšlahpetu nemeeru.

Trešchās draudšes teefas kungs Šahlens šinaja paštahštit, ka pawnu šchihdi pagahjušcho seemu isplatijušchi tahdas baumas par šiltās semes paradisi. Šeeta ta, ka kronis šchihdeem, lai peeradinatu winus pee semkopibas, bija

1840. gadā eerahdijis semi deenwidos, Besarabijā. Ka ūahdu ūahdu leelīūhanos ar keisara ūehlastibu Widsjemes semneeki usrahma ar wehriġam auūim, wareja notiktees, leefot wehrā, ka winu ūaimneeziflās un ūozialās buhūšanas nemas nebija apūauschamas; tam peeweenojās pehdejo laitu neraschas gadi; tadehl mums buhs weegli noprotams, ka newajadieja nekahda launprahtiga muūinataja un rihtitaja. Uū to paūchu ari aisrahda Kahlens ūawā rakstā ġubernas waldei. Wīnū teiz, ja meklejot pehū iūsteneem eemefleem, tad, bej ūchaubam, esot wainiġs ūliktais rudū lauūu ūahwoflis; jo pehrngad ūrahdajoscham lauschu ūehriram esot bijis jazeesch no neraschas. Uūmaschis rewidejot, winam, deemschehl, bijis japahrleezinajas, ka neween Kanlā, bet ari zitur, ihpaūchi Zeswaines apġabalā, rudū lauūi rahdijuschi neapraūtami behdigu ainu un turklaht truhzis lihdsektu eegahdatees wafarajas ūehflu, ar to apseht ūchos tufchos lauūus.

Wareja ari rastees tahdi nostahsti par ūilto semi un winas bagatibu no Witebūeescheem, kuri ari bija uūtraufūūchees un nodomajuschi dotees uū ūilto semi, bet ūchis dumpis bija apmeerinats un noklusinats ar ūodu ekspediziju peepalidūibu. Zekineeki no Witebūlas puūes zelā uū Rigu wareja pa krogeem iūplahit ūchahdas baumas, ka keisars atlahwis aijelot uū Cesch-Kreewiju.

Nemeera uġuns uūleefmoja til nejauschi un ūtrauji, ka ūemes warturi ūaudeja ġahwu un neūinaja, pee ka kertees un to darit; wispirms prata weenigi til meklet waidneefus, ar to domadami apūlahpet ūcho kustibu.

Kad nu 2500 Kurūemes ūchihdi, kas no semkopibas neko neprot, dabujuūchi semi, tad ġan mums, latweescheem, kas mehs eūam ūemes ruhki un protam ar semi apeetees, ari buhtu peeschūirama tahda keisara ūehlastiba, — tā wini domaja, un ūahka rihtotees uū ūilto semi. Projam no bahrgeem kungeem, kam nebuhtu wairs jallausa, nebuhtu wairs nekas maūajams, pat nebuhtu wairs dodami rekruūchi; tur wini buhtu til sem Deema un paūcha keisara un maūatu tilai weenigi ġalwas naudu.

Tur seme esot til ūilta un trekna, ka newajagot nedū ūeht, nedū deūstīt, pat ne art, un wīū augot neredūseti bagatigi: kahpoūtus, peem., ūehjot un ġahwinas iġaugot podu ūmagas; ġriku ġrauds esot 3—5 mahrz. ūmagas un no trihs puhru iūūhtas labibas dabujot tahdu raschu, ka ġi-

mene warot pahrtikt no ta wofelu gadu. Tahda Leijputrija likās laudim ūchi tihšamā seme, un tā tad nemahktees turp!

Naw brihnumš, ka ūzehlās kahjās weens pagasts pehž otra un ūteidsās uš Rigu peerakšitees. Pirmee ūemneeku pluhdi eeradās Rīgā no gubernas auštrumu dašas, par ko nelaimigais Wułš ūawā iūūamifumā neūinaja ko darit un no gubernas waldeš luhdšas iūūtrukzijas.

Ka ūemneeki pateeūi bijuūūhi tahdā pahrlēezibā, to apūtiūrina Pałšmanes un Wumeiūtaru draudūūhu mahžitajs Kleinenbergs, rakštā gubernas waldei: „2. jūnija patentei deemūūehł pawiūam bijis pretejš eepaidš, jo ūemneeki pa dałai to turot muiūūneeku iūdomatu, pa dałai domajot, ka ta neeūot keiūara griba, ūuru tihūūham noūlehpjot.“

Waūnizās no kanzelēm nolafitai gubernas waldeš otrai patentei nebija nekahdu panahkumu, turpretim, leekās, ta wehl wairak uūkuhdijuūi laudiš. Kur wehl nekās nebija ūinamš par ūilto ūemi, tur tagad par to pahrrunaja, ūpreedeleja un, tā kā taš nahža no muiūūneezibas puūeš, — tā laudiš gudroja, — tad ūūho patenti uūnehma ar neuiūtizibu un aiūdomām.

Kā nu ari bija tizet kungeem, jo lauūūhu ūtahwołliš ūaimneezikā un teeiūkā ūinā bija uū beidūamo nobruziš. Graūūeneeūūhi ūūehłojās gubernas walde, ka truħkumu zeeūūhot wiūš pagastiš, ari iūredūeš uū nahkūūūhu raūūhu dodot mai žeribas; ka muiūūūas walde apejotees ar ūemneekeem bahrgi un praūot no wineem pahrmehrā darbuš; wineem neeūot pagasta teeūā pat liķungrahmataš.

Kad wini dabujuūūhi dūirdet par haumām, ka keiūars atłahwiš iūzełūūhanu uū walūiš eekūūeemi, wini nogahjuūūhi pee ūawa kunga, draudūeš teeūneūūa Kahlēna, apwaižatees par tahdu ūinu pateeūibu un, ja winas pamatotāš, tad ari gribot iūleetot ūūho atłauju. Bet ja ūinām neeūot pamata, tad wini apmeerinaūūhotees. Bet draudūeš teeūas kungš wineem tuħlin draudejiš ar Sibiriju un ūitiš winuš ar reūnu nuħju, ko te panehmuūūhi lihdūi un uūrahda.

ūūhe atnahkufūūee eūot ūpeesti pret ūūahdu pahrdarijumu luhgteeš gubernas preekūneezibas aiūūardūibu, jo, ja winau zełūūūhana ūūhurp uū Rigu taptu mahjās ūinama, tad wineem jabaidotees, ka, mahjās nonahkufūūūuš, winau wehl zeeūūūati ūodiūūhot. Tā ūuhrojās ūemneeki gubernas walde par ūawu draudūeš kungu.

Žiķ pareiūi ūūūee ūemneeku gaudi par truħkumu dūiħweš uūturai un žiķ neūūehłigi apgahjuūūees ar wineem,

to redsefim, peewedot Kahlēna agrakās sīnās gubernas walbdē.

Wīnsch raksta 15. maijā: „Dabujis sīnat, ka wairums šaimneeku no Kamkās pagasta palaiduschi šawus laukus, jo isplatijuschās eedomas, tenkās, ka augstais kronis wīneem isfneegschot zēla naudu un zitu pabalstu aīzelošchānai uš augligām semēm un nometnēm, kur wīni beš leelām puhlēm guhschot ehrtu istiku, — es tuhlin dewos turp un turu par šawu peenahkumu par to pašemīgi sīnot zee-nigai gubernas waldei, ka schis stahstis pateesi apstīprina-jees un ka daschi peeteikuschees pee draudjes štolmeistara, lai dabutu atlauju meklēra sīhmēm (sem. līf. 1819. g. § 522), prašit few pahrzelošchānu uš tahlajām semēm, un ari beš tahdas dotees uš Rīgu zeribā, ka augstakā weetā apmeerinās schis wīnu gaidibas. Zeeschaki ispratīnot par augščhā mineto tenku zehloni, iſrahdijs, ka blandoni schihdi isplatijuschi tahdas baumas, kas pagahjuscho seemu wehl pastīprinatas ar daschu nehfeneeschu nostahsteem.

Bet par ihstenu eemeslu, kas laudis pawedis uš tahdām maldigām plekām un šazehlis tahdu usbudinajumu, beš schaubām ir eekatams šlīktais rudsu lauku stahwolks, no ka ne beš eemesla šatreeki darba lauschu prahti, kureem beš tam jau no pehrnājā gada neraščas bīja šapla-kusi duhscha. Es tīhscham isdarīju rewīsīju, esmu, deem-schehl, pahrleezinājees, ka neween Kamkā, bet ari zītās weetās un ihpāschī Dselšawā, semneeku rudsu lauki rahda neapraštamu behdīgu štatu un tad jabihstas, ka usbruks leelalāis truhkums, to teesu jo wairak, ka naw lihdselku apgahdatees ar tīf daudš fehklas wasarajas sehjai, ka waretu islihdšīnat nobojato seemaju.“ Tad Kahlens wehl peebilst, ka laudis, weltīgi šteigdamees uš Rīgu, neuslabo šawu šaimneezību, bet „wīšupīrums es esmu tāis domās, ka, ja atteikšees ķertees pee štingraķeem lihdselkeem, tad wehl wairak šawitnos nelaimē kītuschos laudis.“

Tahdā lehniģā garā Kahlens raksta gubernas waldei, bet mahjās laudim draud ar Sibīriju un wīnus per! Utwainojās kungi notak ar to, ka semneeki esot tumscha prahta, špihtīgi, neklausīgi, naidīgi pret kungeem un waldami tīf ar waru. Ka jazel školās, kā to praša līkums, to tīhscham līkās peemirfuschi, jo tad semneeks waretu šahht domat un prahtot par šawām buhschānām, par šawu stahwolki zitu schīru starpā: tas waretu šazelt neehrtibas; bet semneekus mahžit ar šokeem un rīhšēm, kuru aug me-

ſchâ Deewa ſwehtiba (kâ Pirmkronikâ teiktš: non verbis, sed verberibus) un winus dšiht uš Sibiriju, taš nemakšaja neka un galwoja netrauzetu meeru.

Palkmanes Kahlens peesuhſta 6. junijâ draudšes teešai ſeſoſchu ſinojumu: „4. junijâ te pee manis ſanahza ap 20 no maneem ſaimneekem un paſkaidroja man perſonigi, ka wini gribot no manis dabut ſihmi un ar to greeſtees Rigâ pee gubernas waldeš ar luhgumu laut wineem un wiru gimenem pawiſam iželot no Widšemes uš Kreewuſemi un tur nomestees tukſchâš ſemêš uš dšihwi, ušrahdot par eemeſlu, ka wini muhju prowinzê aiš pahrtikaš truhkuma eſot ſpeeſti uš tahdu ſoli.

Palkmanes
Kahlens
ſinojums.

Eš biju pahrſteigtš, dširdejiš tahdu manu kauſchu pretliſumigu meeru trauzejoſchu ušweſchanoš; nu eš biju pahrleezinatš un waru apgalwot, ka wiſaš ſchîš draudšes ſaimneeki, tâ ari maneſi, tiš labi noſtahditi, ka wineem wairak ſemêš, nekâ to praſa klauſchâš, ka wineem netruhkſt peeteoſchu plawu un meſcha; lihdi ſchim magaiſnaš bija bagatigi pilbitaš uſturai un ſchogad, kad no pehrnajâ gada nelaimigâš raſchâš eeſtahjees wiſpahrigš truhkumš, tad to nekahdi newar uſſkatit par noteiktu eemeſlu.

Eš wiſabi nopuhlejoš apmeerinat ſchoš apmulſinatôš laudiš, rahdot wineem winu grehziġo nodomu un iſſkaidrodamaš wiſaš laundâš ſekâš un beigâš peebildu, ka wineem pirms jagreeſchâš pee draudšes teeſaš, jo tur, pehž manâm domâm, winus par wiſam leetâm kreetnaki pamahziš un pilnigi pateeſi iſſkaidroš ſemneeku liſumu 70. Š ſaturu, turklaht lai wini turp neet tahdâ barâ, kâ te notizeeš un nerunâ tahdaš walodaš, kâ te. Manâš puhleš, atdabut laudiš pee ſajeħgaš un eeweſt liſumibaš robeſchâš, bija weltâš. Šchee ſaimneeki ſchkirâš no manis un ruhlin, kâ dširdeju, jau aiſwatar leelâ ſkaitâ nobraukuſchi uš Rigu, tur iſweſt zauri ſawu nodomu.

Beigâš man jaatſihmê, ka weena daka manu ſaimneeku tahdaš deenaš atpakał, pirms pee manis bija eera-duſcheeš, eſot ſanahkuſchi kopâ ar ſaimina ſaimneekem frogâ un tur norunajuſchi ſcho dumpja garu tahlat iſplatit, ejot apfahrt pa mahjâm un laſot beedruš. Tahdoš apſtahkloš eš luhdſu leiſariſtu draudšes teeſu kertees pee ſtingraſeem lihdiſkeem, lai augtaka waldiba jau eeprcekſchrihtotoš tâ, ka ſemi iſſargatu no dumpja un nelaimes

un pašchus nemeera zehljajus nodotu preekschihmigam saldatu šodam.“

Balsmaneeschi bija noklausijuschees šavâ fungâ, ko winšch stahita, negahja ari uš draudšes teefu, jo uš wina padomu nepalaidâs un „Britzs Jahns Sihle, Jans Pawasar, Spritzs Schagar, Jakobs Schagar, Jahns Weber, Jahns Tihne, Britzs Jndrit Tschaffe, Stalder Peter Mikjohn, Schagar Joh. Britke,“ šmauzâ tif uš Rigu. Gubernas walde winus nopratinaja, kadehl nahfufchi, un kad ſchee teiza, ka izzeloschanas dehl, tad wineem pašlaidroja, ka augstakâ weetâ neefot dota uš to nekahda atkauja, pamahzija un norahja winus, noprastija wineem, waj wini ari šapratuschi, kas teiktis un tam tizot. Kad semneeki bija atbildejufchi, ka šapratuschi, winus atlaida uš mahjam, peekodinadami, lai metot wiſas zeloschanas domas pee malas un tif darot ſawus lauka darbus. Winus nepehra, nedš dšina zaur saldatu strojam, tif peerastija winu wahrduš. Un semneeki bija preezigi, ka peepildifees winu wehleschanas, tif janogaida, jo bija peerastiti.

Gubernas walde bija taiš domas, taiš zeribâs, ka ar pamahzibam un laipneem wahrdeem isdofees apmeerinat uštrauktos prahtus; bet to, kas semneekem ihsti bija wajadšigs: maiši, pamasi natu darbu, ekonomiska stahwokka ušlaboschana un sozialsu buhschana pazelschana — to nefolija, nedš par to bilda, un tatschu te bija mellejami ihstence nemeera zehloni. Tadehl meers ari newareja eestahtees un laudis nerima domas, ka draudšes, aprinku un brugu teefas un ari gubernas walde sehđ tahdi pašchi kungi un muišchneeki, kuri tihko flehpt keisara schehlastibu un wina teeschas pawehles.

Râ gubernas walde gribeja istikt ar labu, tã pašchi lautu polizijas „autoritates“ tureja scho uštraukumumu laudis par neezigu drudšiti, kas drihs pahreeschot. Zehfu bruga teefas kungs Širšchhendts raksta gubernas waldei, ka wina aprinku waldot pilnigs meers un drošchiba. Pee tam tomehr jaaisrahdot, ka kahdâs no šaiminu walstim, ka Namtâ un Jaun-Peebalgâ, ispaudees nodoms izšelot uš Gekschreemiju — bet tas nekahdi netrauzejot atšahstibas meeru, nedš efot šazelschanas šihme, jo gubernas walde jau spehrufi wajadšigos šokus pamahzit maldinatos semju laudis. Ari aprinkâ deputats Hagemeistars šinojis no Jaun-Peebalgas, ka tur 13 tehmini ašrahwufchees no tahdeem

murgeem aif dšimtenes miħlestibas truhkuma, bet pahre-
jee pagasta teefas wiħri winus par to nofodijuschi.

Schai leetâ Jaun=Beebalgas teefas wiħri bija eefnee-
gufchi aprinka deputatam Augustam Hagemeisteram schah-
du rakstu:

Augusti zeeniħts Deels Kungs!

Mehs Jaun=Beebalgas walsts Deefa eedroħschinaja=
mees pee Augusti zeenita Deela Kunga ar weenu pašemmigu
luħgšchanu luħgdami naħft, par teem Jaun=Beebalgas lau-
tineem kas us Rigu gaħjuschi ar tahdahm domahm us swe-
šchu semmi eet, un ta ka ar ween Augusti zeeniħts Deels
Kungs Tehwišķu sirdi pee mums parahdijis, ta ari mehs
luħdsam šchoreis to parahdiht, un neparahdiht to ko winni
warr buht eefsch šawas nesinnaschanas nesaprasdami pelni-
juschi, jo tas buhtu weens leels negohds wišem Jaun-
Beebalgas šaimneekem kas meerigi irr, kad winni ka dum-
pineeki pee Augustahm Deefahm tiftu eerahditi; tif patt
arri tas walsts Deefai par leelu Kaunu, un zittam warr
buht par preeku — mehs Deefas wiħri buhtu labpraht
to redšehjuschi, kad no muħju walsts wišsi pušchelneeki is-
eetu, buhtu ih Graħpam Deelam Kungam labbi pilnigi
šaimneeki, — Bet mehs negribbam kad kaħds pretti li-
kumam un Kontraktam darritu, un tif patt arri tif ne-
pateizigi tee kas us Rigu irr gaħjuschi, tad mehs arri
tahdu wairs negribbam šawâ beedribâ, un tif ween Augusti
zeenitam Deelam Kungam luħdsam to ta pee sirds nenemt,
un wišsu eefsch Tehwišķigas pahrmahzišchanas isliħdsinaht.

Mehs zerrejam ka Augusti zeeniħts Deels Kungs muħsu
nuħgšchanu neaptaunehs, un par to leetu Gubernement
šinnu nedohs.

Augusti zeeniħts Deels Kungs

Jaun=Beebalgâ tai 4-ta Juni

1841 pašemmigi: Jehkob Bišcher Deefas preeksch-
neeks

Jahn Tihrum Deefas peefschdetais +++

+++ Jahn Esserin	} pee=	Pawul Plume do.	+++	
+++ Jahn Gaujahn		} sehde=	Peeter Lustik do.	+++
+++ Jahn Salub			taji	

Schis luħgums rahda mums diwas leetas: 1) nepa-
klaufigos dumpineekus teefas jau soda un 2) pagasti zeefsch
aif pahrelezigas lauschu šawairošchanâs.

Beebaldšenu šaimneekem reeb tee pušchelneeki, furus
dabut laukâ no mahjâm un projam no pagasta buhtu wi-

Jaun=Be-
baldšenu
raksts Hage-
meisteram.

neem pa prahtam. Ari ziti pagasti ſchehlojas par tahdu „pahreezigu laufchu ſawairoſchanos“, kà Zeſwainè un Biſſerè.

Chrmigi ſkan ſchahdas ſuhroſchanàs, ja nemam wehrà, ka jau bija pagahjuſchi 20 gadi, kur laudim dota wala eet furp grib. Bet leeta tomehr nebija tik weenkahrſcha: wineem bija jaiſluhdſas uſ to atkaija no muiſchas waldeſ, un to tad tik dewa, kad luhdſejs nedſ darboſ, nedſ nodewàs nebija muiſchas parahdneekſ. Tahdu laimigu nebija dauſf. Tad ari ſweſchais pagasti ne labpraht uſnehma tahduſ ahrwalſtneekus, par fureem taſ bija jagalwo, ka wini ſahrtigi pildis ſawas gaitas un maſſas nodokluſ.

Ranzeneſchi atſtahja Rigu it kà apmeerinati. Bet tà kà dſihweſ apſtahkli no ta negroſijàs un palikàs tahdi paſchi jo projam, tad ari laufchu ruhgtumſ un ihgnumſ pret kungeem nerima un iſwehrſas par wiſpahreju teekſchanos tiſt walà no kungeem un projam uſ „ſilto ſemi“.

Ruſtiba iſhà laiſkà bija pahrnehmuſi gandriſ wiſu Widſemes latweeſchu dalu un pahrfpeduſees ari jau uſ igauneem. Weetejà polizija gan nopuhlejàs, bet neſpehja to ſawaldit; bareem laudis trauzàs uſ Rigu, lai tik nenolawetu peeteiſſchanàs laiſu. 14. junijà gen. gubernatorſ gan aiſrahda, lai uſ weetas tuhlin iſmeklejoj laufchu ſuhdſibas un pehž eefpehjas atweeglinot wiru naſtas, un wajadſibas gadijumà ari netaupot bahrdſibu.

Semneekem wajadſeja buht nepahfprotama weena leeta: wineem wiſas teeſas, wiſi kungi nopuhlejàs eekſtaſtit, ka liſumſ wineem leedſot atſtaht Widſemi un pahreet uſ kahdu zitu gubernu, kur wineem taſ ſemneeku liſumu I. dalà 13. § ſkaidri un gaiſchi ſazits, ka war eet, kur grib.

Liſumſ latweeſchu walodà laiſ ſemneekam piltigu brihwibu, bet kungi to leedſ. Kam nu ſemneekſ lai tiž? Waj kunga wahrdeem un liſumam wahju walodà, waj liſumam, kaſ raſtits latweeſchu walodà?

Ka te pateeſi aplamſ tulkojumſ, to mahza muhſu liſumgrahmatas 70. §. Bet kaſ ſemneekam par dalu, ja buhtu aplam tulkotſ, waj wiuſch to padarijis? Kad nu liſumà buhtu wiltiba, tad laudim teeſiba praſit, waj ar keiſara jaunako atkaiju naw tahda pati blehdiba? Kà ſcheem kungeem tižet, wini, azim redſot, grib turet laudis ſawà kalpibà! Tà bija laudim jaſpreeſch, un te nelihdſeja nedſ draudſes kungſ, nedſ gubernas walde, nedſ mahžitajſ no kanzeleſ.

Ar kahdàm ſekmèm mahzitaji nolaſijufchi no kanze-
lèm ſcho 2. juniya patenti un fo wini panahkuſchi ar ſawàm
pamahzibàm, par to 13. junijà Deſeres mahzitajs Pun-
ſchels rakſta gubernas waldei ſekofchu: „Zebſchu gan
peefuhititã man pawehſtẽ likts naw preekſchã ſinot par
dotãs rihzibas ſekmèm, tad tomehr es, kã mahzitajs un
pawalſtneekſ, turu par ſawu peenahkumu beſ kawefchanãs
darit ſinamu augſtakai preekſchneezibai to, kas notizis.
Tiklihdſ es 11. juniya wakarã biju ſanehmis augſchã mi-
neto pawehli, es to tuhlin ihfumã ar zirkularu dariju
ſinamu ſawas draudſes muifchas waldem un ar to ſem-
neeki 13. juniya rihtã agri uſaizinati uſ mahzitaja mui-
ſchu, eeradãs no Deſeres pagasta teeſas preekſchfehdetajs
un pagasta wezafais ar wairakeem eewehrojamaſeem, bet
jau uſbudinateem ſaimneekem, no Dſoleem wiſi pagasta
amata wihri, bet neweens ſaimneekſ, jo tad te neweens
wehl nebija peeteizees iželofchanai; tãpat no krona pagasta
Bideres teeſneſchi apgalwoja, ka wiſs pagasſ meerigs;
no Gulberes nebija nahkuſchi nedſ teeſneſchi, nedſ ſaimneeki;
no Mehdsules turpretim netikween kahdi amata wihri un
ſaimneeki, bet ari kalpi paleelã ſkaitã, ja! pat kalpu ſee-
was, kuras tuhlin tapa ifraiditas; no Lubejas kahds teeſ-
neſis ar 10—12 ſemneekem.

Tã kã es kahdas nedelas atpaſal pehz pabeigteem
deewwahredeem biju tehwiſchki brihdinajis Deſeres draudſi
un peefodinajis nepeegreest nekahdu wehribu tahdeem ne-
prahtigeem ſtahtem, jo 16. aprila ſch. g. dotã wiſaug-
ſtakã ſchehlaſtibas maniſeſtã, uſ kura dibinajotees ſchee no-
ſtahtsi, ne wahrdinſch naw minets, ka no augitã krona pee-
dahwata ſeme. (Schis maniſeſts bija dots trona mantineeka
Nekſandra ſalaulaſchanãs gadijumã).

Tã es zereju, ka tagad, nolaſot 2. juniya waldebis
patenti lihds ar wehleto brihdinajuma pamahzibu, daris
toteeſu jau leelaku eeſpaidu, jo wina apſtiprina tik to,
fo es ſwehtdeen baſnizã biju teizis. Deelais wairums lee-
ſereeſchu, oſoleeſchu un leedereeſchu meerigi noklauſijãs la-
ſitã un pamahzibã; mehdsuleeſchi turpretim tuhlin pehz
tam teiza, ka gribot gan paklauſigi buht ſawai preekſch-
neezibai, bet tuhlin dotees uſ Rigu, jo wineem te ja-
mirſtot badã. Tam peekrita ari lubejeeſchi. Ja! Tuhlin
paſchã ſahkumã ſpeedãs zauri uſ preekſchu un uſzehlãs par
pahrejo kauſchu runataju Belma ſaimneekſ Zehkabs Zau-
ninſch, kã pirmais, kã oirais Dejas Seedainu Zahnis Polis,

tad Pipju mahju Peteris Britums un Bezlihtschu kalps Zahnis Maslaus, kusch bija pat peedsehrees. Wini pretojās wifseem aishrahbijumeem un pamahzibām ar leelako pahrdroschibu un eeteepibu, joprojam pastahweja us sawām eedomām, ka dabuschot no augstā krona semi, kā ari wifī pahrejee mehdsuleeschi un wini tuhlin doschotees us Rigu, jebschu gan es notal stahdiju preeschá, kahdos jodos wini war krist ar sawu nepaklausibu.

Ja! wini pat pagehreja „grahmatu“ us Rigu. Man no Mehdsules peesuhitā šarastā ar pahri par 300 dmehselu, kopā ar behrneem un seewām, to starpā dauds kalpu un kalponu, kas wifī grib iszetot. Tā ari tika ustuhdinati lihdschim mehrenee lubereeschu šaimneeki, wini passai-droja, ka gribot nogaidit, kahdas wehstis atnesišchot 3 li-dereeschu, kuri bes muischas atkaujās aishbraukuschī us Rigu; bet palikt te wini newarot un negribot. Us scho atgreeschanos no Rigas, leekas, gaida leesereeschu un osoleeschu šaimneeki. Pee tam jaunakais ir tas, ka wifī, tiklihds atnahkuschī atpakal ar saweem melu nostahsteem pastiprina ustrautos prahtus winu maldigās domās, apgalwodami, ka wini Rigā dabujuschī usturu; ziti atkal, ka winu wahrdi Rigā peerastiti, jeb: wina effelenze gen.-gub. kungs šazjis, lai ejot tik meerigi mahjās; ja! wehl ziti šaka, ka winsch tamdehl pats aishbrauzis us Peterburgu. Par ziteem besprahta nostahsteem par silto semi, kas wineem tikusi peesolita, es negribu runat, bet tik wehl: semneeki taš domās, ja wini lihds Zahneem scha gada nepeeteišchotees pahrzeloschanai, winus wairs nepeenemschot un wini eeschot pretim leelām nelaimēm.

Tā kā schis usbudinajums isplehtās tahlal un prahti jau tik aptumšchoti, ka wini nenemas tizet saweem ganeem — mahzitajeem un sawai augstakai waldibai, un tā kā scho-deen tik škaidri issteikuschi, ka negribot klauzit, tad man leekas, ka nedrihstu kawetees, un turu par sawu peenahlumu par to, kas notizis, pasemigi pasinot augstai gubernas waldei, un tā kā leeta nepeezeeschama un šwariga, es ar scho pasinoju, kaut gan tas man nebija pawehlets.“

Ka no ziteem draudjes mahzitajeem ari buhtu peesuhititi kahdi tamlihdsigi sinojumi tik steidšigi un bes peepasichanas, aktis naw atrodams, tad mahzitajs Punschels gan pasteidsees parahdit ihpachju zentibu, itkā zeredams, dabut par to kahdu atjinibas šihmi waj atšaufšmi.

Pawisam zitadi isturejees Jaun-Peebalgas mahzitajs Raehlbrandts. Aprinka deputats Augusts v. Hagemeisters wīnu bija ušaižinajis ušdot wīnam tos wīhrus, kas nezeenigi isteikufchees par generalgubernatora 2. junija patentī.

Raehl-
brandts.

Uš to Raehlbrandts atbild, ka wīnam semneeku isteiktās peesihmes ūchai leetā esot tilpat maš ispauschamas, ka kahds bikts noslehpums un tadehl wīnūch newarot ispildit Hagemeistera wehleūchanos. Ar tahdu atbildi nebija Hagemeisters meerā, greešās pee generalgubernatora un tas pawehl konsistorijai nopratinat Raehlbrandtu. ūchai nu atbild Raehlbrandts: „Pašlaufot, ka tas peenahkas, Keisariskai Widsemes provinzialkonsistorijai, man wispirms japašlaibro, ka man naw eespehjams peestwest to semneeku wahrduš, kas 3. junijā ar mani ūarunajās. Wīni bija ap 150—200 wīhru, kuruš es pa leelakai dalai paūihstu tiš no ūejaš, bet wīnu wahrdi man naw ūinami, un gubernas walbe, lai paūargatos no jauneem ušbudinajumeem, man leegufi jautat laudiš pehž wīnu wahrdeem.

Droūchi es waru minet 3 wīhrus, kas bija galwenakeerunataji: Jaun-Stragu Fritziš Brandts, Dūirkūtinu Peteriš Dreepa, abi no Jaun-Peebalgas, un Mašdukulu Peteriš Winkis no Rankas; pee tam man japeesihmē, ka neūalihdūinami leelakaiš ūtais laušchu bija no Rankas. Kas atteezas uš semneeku isteikto, tilpat maš eespehjams aiūrahdit, ko katrs no mineteem ūazijiš. Tā ka weens paūtrauza otru, gruhtī paturet atmirā, ko katrs ūewiūchi teiziš.

Pehž pateejibas es waru apgalwot, ka es kaut kahduš dumpigus draudu teizeenuš neesmu dūirdejiš, kas apdraudetu walūšs labumu un atklahtu kaūribu, un ja nu es ari newaru leegt, ka daūchi no klahtefoūcheem isteikufchees warbuht nepeeklahjigā un paūrleeku ūiprā balūi, tad tas neklahvā ūinā nebija greešs pret preekūchneezišas riūhojumeem, bet atteezās tiūai uš wīnu paūchu buhūchanām, kas wīnuš ušaižinot un peespeeūhot iūzelot.

ūhoš neapdomigi teiktos wahrduš newar nemt ka noūeegumu, bet tiš ka peeklahjibas truhtumu, jo wīni ar ūawām ūehlabām gribeja eet liūumigu zeku un greestees pee atteezigām eestahdēm. Ziš gruhtī man ari nahkas te atklahtot, ko semneeki man teikufchi un wīnu ūuhdūibas ūihkati aūtaūstīt, tatschu newaru to nedarit, pehž tam, kad eimū uš to teefchi iūaižinats.

Kad uš gubernas waldeš pawehli biju semneekuš ee-
 pasihstinajis ar 2. junija patenti un wineem peefodinajis
 eewehrot fahrtibu, wini mani luhdša atdot wineem šcho
 papiru, lai wini ar to waretu tuhlin brauft uš Rigu un
 pahrllezinatees pee paščas gubernas waldeš, waj ta ihsten
 esot preekšchneezibas pawehle; wineem leekotees, ka tam
 newarot tizet, jo wineem Rigā esot dotas isredšes uš is-
 zelošchanu; wineem ari esot nolafits semneeku likumu 70. §,
 furā wineem pahreja uš zitu kahdu gubernu it nemaš ne-
 esot noteikti aisleegta, un tagad wineem dots šludinajums,
 las likumam runajot taišni pretim. Tā kā wini esot li-
 kuma neprateji un ne labpraht daritu ko nelikumigu, tad
 wini mani, kā šcho mahzitaju, luhdsot, ispalihdsot wineem
 šchai gabijumā, isgahdajot peeeju peenahzigās eestahdēs un
 pabalstit winu luhgumus un šuhdsibas.

Kad es, protams, norahju tahdu nelikumigu un no-
 šodamu prasijumu, wini atteizās un luhdša, lai, masakais,
 wehl reiš nolafot šcho likuma paragrafu. Tā kā es šchini
 prasijumā neatradu neko pretlikumigu un likumu grah-
 mata ir ari pašchu semneeku rokās, atteiktees newareju,
 jo tas weegli raditu wehl wairak neustizibas un aisdomu,
 tad es to wehl reiš nolafiju; pehz tam wini teizās eet
 pa apšihmeto zelu un dotees uš Rigu.

Wiši mani atgahdinajumi to nedarit, winus tiš pa-
 mudinaja škali isteikt šawas šuhdsibas, kadehl wineem ja-
 greeschas pee walšis eestahdēm luhgt atlauju atstahst šawu
 dšimteni. Žhpaschi leelā škaitā eeradušchees ranzeneeschi
 šazija, ka wini esot špeesti to darit, jo wišu wini to, par
 ko šchchlojotees, esot likušči preekščā muiščas waldei, bet
 winus neklausot, wini atrodotees pilnigā besteesibas un
 beszeribas šahwokli; winus gan godajot par laudim, tam
 šawa wala, bet pateesi wini nesinot no brijwibas neka un
 pilnigi padoti kunga warai; tam peederot neween darba
 deenas, bet ari šwehtdeenās, winu tiziba, meesa un dših-
 wiba, par šawām gaitām wini nedabujot likumigas at-
 lihdsibas; un tomehr wini buhtu wišu to panesušchi, ne-
 atteizotees ne no kahda darba, neprafot nekahdu ehrtibu
 un labi šinot, ka wišur wineem jaehdot šawa deeniščta
 maiše waiga šweedros, bet tās deeniščklas maišes wineem
 taišni truhstot, winu magasina istuščhota, winu seemas
 un wafaras lauki palikušči pa dalai neapstrahdati, wi-
 neem truhzis sehklas, pa dalai neefot laika apstrahdat ša-
 wus laukus; sehkla, kuru wini luhgušchees no muiščas,

apreħkinata par tiħ augħtu zenu, ka naw bijis wiņu ſpeħtā taħdu nemt pretim; weena dala wiņu mantas un draħnu eekihlatas walde un ſapelot tur; ja wiņi to iħpirktu un aiħdeवास atdotu maħaħinai, tad wiņeem nekas neatliktos un wiņi ar ſawejeem eetu pretim ſinamai bada naħwei, waj neaprobeħotam, galejam poħtam.

Uħ manu peebildumu, lai wiņi ſawu poħtu weenigi nemekleħot aħreħos apħaħktos, bet taħ ari atħiħtot, waj neefot daħħās leetās wainigi un to wiħu Deewš wiņeem uħliħis wiņus paħrbaudot, wiņi atħildeja: ja nu ari paħħi kaħdreih buħtu apgreħtojuħħeeš, tad tomehr wiņu poħti nenahťot no Deewa, jo fungu lauki taħħu ſtaħwot iħweħtiti, jo tee labi apħraħbati, bet ſemneeku lauki turpretim guħot poħtā, laudim nedodot laika wiņus apħopt. Ja wiņeem, lai glaħhtos no ſħa poħta, eenahťtu praħtā, iħlee-toħot wiņeem peeħħirto briħwibu, uħteikt ſawas maħħas waj eefneegt peenahħigā weetā ſawas ſuħħħiħas, tad to nelauħot waj noħodot par taħdu nodomu, un labakā ga-dijumā, kaħ wiņus iħlaiħtu no wiņu paħaħta, wiņi atraħtu preeħħā jaunā weetā to paħħu poħtu, jo muĩħħas waldeš un buħħanaš ſemē wiħur tās paħħas, kā ari jaunee ſem-ħopibaš weidi (proti: kartupeki un daudħlauku Ŀiħtema), wiħur ta pati ſemneeku iħpoħtiħhana. Ķiti, iħpaħħi Ķaun-ħee-balgas ſemneeki, paħħaidroħa, ka wiņu paħaħta laudiš tā ſawairojuħħeeš, ka ſħiniš Ŀiħktos loĩkos newarot paħrtiħti no ſawu lauku raħħas un iħpildiħ kontraħtā noteiħtos pee-maħħumus muĩħħai.

Tadeħt wiņi weħletos atħtaħt ſħo ſemi un eħot gatawi, ja ne Ķitadi, tad atdoħteeš Ķronim pee Ķrona darbeem, jo tad, maħħakaiš, lai darbš waj neħin Ķiħ Ķruħtš, wiņi tiħtu pee deeniħħħas maiħes; wiņu liħħiħħineħā dħimtenē un buħħħanaš wiņi turpmaħ newarot tureħteeš, tadeħt wiņi Ķriħot Ķreeħteeš pee Ŀiħumigām eeħtaħdēm un luħgt wiņu aiħħar-dħiħu

Uħ ſħim ſħeħlabām, kaš ar daudħ aħarām un waima-nām biħa Ķeltāš preeħħā, eš luħħoħu wiņus apmeerinat, atgaħħinaju wiņus paħeeħteeš un par wiħām leetām briħ-dinaju, lai ſaħgaħas no wiħeem neapħomigeeem ſoħeem. Uħ to wiņi atteiħa: Ķa atraħtu wiņu luħħumu par neluħ-migu un Ķriħetu par to Ķodit, tad wiņi gatawi paħeeħtiħi pañeħt wiħāš nelabweħliħas Ķeħas, wairāħ kā wiņu nabadħiħo dħiħwibu newarot taħ nemt un wairāħ kā weenaš naħweš neefot. Wiņi tagad leħnam eħot pretim bada naħwei un

labprahit atdotu sawu dšihwibu, lai aštraki tiktu laukâ no ſchis behdu paſaules.

Es tad teizu, ka eſmu iſdarijis, kas man uſdots, un ilgafi noſlauſitees wiņu noſtahſtos man naw teefibas, un wehlreis wiņus pamahzjis un wineem ſazito atgahdina-
jis, liku meerigi ſchirtees un eet pee ſawa darba. Behz tam wini aiſgahja.

Es ar ſcho eſmu iſpildijis ſawu uſdewumu, pehz pa-
teefibas eſmu plaſchi atſtahſtijis lauſchu iſteizeenus un wehl reis apſtiprinu, ka — zil man ari nebija jadufmojas par wiņu neuſtizibu un mulkiſlâm eedomâm, uſnemptes wiņu aiſſtahweſchanu, — es tomehr neeſmu manijis ne-
ſahdu tahdu neprahitu, kas dotu teefibu ſlehgt par nodomatu ſazelſchanos pret preeſchneezibu un winas rihojumeem un trauzetu meeru un lahtibu.“

No ſcha Raehlbrandta rakſta konſiſtorijai redſam, ka ſemneeks wiņam naw bijis weenalbſigs, turpretim wiņſch jutis teem lihdi. Dšihwojot ſemneeku ſtarpâ, wiņſch ne-
wareja neredset wiņu wiņu poſtu. Bet uſnemptes toš aiſſtah-
wet, no wina, kâ mahzitaja, par daudi buhtu praſits, tâpat apwainot wiņu par ſchahdu maſduhſchibu ari newaram. Wiņſch ar to buhtu panahzis weenigi to, ka buhtu iſſtumis no wahzu ſabeedribas un latweeſcheem ar to nebuhtu neko lihdiſejis.

Tahdâ pat neweikla ſtahwokli bija ari eekuwis Lu-
gaſchu draudſes palihga mahzitajs Th. Hellmannis, kurfch ſwehtu duſmu pahrnemts jaunibas karſtumâ bijis teizis laudim no kanzeles: „Kas grib dotees uſ deenwidus Kreew-
ſemi, lai eet, to neweenam newar leegt, nedſ kahdu turp ſuhtit.“

Semneeki Gotthardts Wannags un Jakobs Lihzits to
bija uſdewuſchi. Gubernas walde to brihdina, atturetees no wiſa ta, kas wâretu dot weelu nemeereem. Attaiſnodamees wiņſch nopuhlas nowelt no ſewis ſchahdu wainu un pa-
rahdit padewibu walſts lahtibai, pee kam apwaino pa-
ſchus denunziantus.

Ari igauņu dakâ gadijuſchâs denunziazijas. Wendras muiſchâs ihpaſchneeks, aprinka deputats Rennenkamps bija uſdewis mahzitaja adjunktâ Rörberu, ka muſinot laudis uſ dumpi un ari Tehrbatas mahzitajam Bienemannim ga-
dijuſees ta pate nelaine: Tehrbatas birgermeiſtars Hellwigs bijis ſpeests atſtaht baſnižu paſchâ ſpredika widâ, jo ne-
warejis zeest mahzitaja teikto.

No tur brihnitees, ka daschs labs mahzitajs aifrahwees, wina kruhtis eedegusees lihdsjuteja firds. Iddeenas ar semneekem fateefotees, mahzitaji taf redseja wiņu wīnu dsihwi, wīnu postu; ne jōka dehl wina firdi pahrnehma ruhpes, eewehrojot lauschu neapfkauschamo stahwokli. Bet schahda lihdsjūhtiba šapiltojr muischneekus. Nu wini wiņu šcho nemeeru trazi grib uskraut mahzitajeem.

Sagemeisters schehlojās landratu koleģijai: „Kas attee-
zās uš weeglprahtigi un til par kaut ko neezigu nemto
tizibas mainu (lauschu teekschanos uš pareistizibu, bet par
to buhs runa turpmat), tad tas ir tihri moralisks lau-
numš, kuram tilai lihdsigā zelā ar šeknēm waram stah-
tees pretim. Newaram nenofahrst wispahrim isplatito uš-
skatu semneekos, ka mahzitaji sinodēs teescham parakuschees
sem agraki atkautās eeradumu ispidišchanas „hernuteru
luhgschanas kambaros“, lai weeni pašchi eeguhtu wadibu
pahr laudim. Te nu semneekem, kas aifahrsti šawās wis-
šwehtakās juhtās, bija dabiski jafaudē wifa agrakā usti-
ziba uš mahzitajeem, un nu redsamas šchis nelaimigās
šekas, kas deenu no deenas atnes wislaunakos auglus.
Tadehl, kā wisderigakais lihdsjeklis apmeerinat semju lau-
dis, ir dot leelaku waku lihdsi šchim aprobešchotām hernuteru
buhšchanām. Wisdšemes konsistorijai arī jau no augstakas
weetas doti tamlihdsigi preekšchrahti, bet, lai neaifahrstu
garidšneezibu, naw wehl eewesti.

Sinodēs at-
bilde uš Sa-
gemeistera
schehloscha-
nos.

Wisai šwehtigu eespaidu taisni šchai azumirkli uš semju
laudim daritu schahda peekahpschanās, jo ar to wislabaki
waretu nowehrst šcho til ahtri usleesmojuscho dsiau nu kree-
wutizibu; un tad daudseem wehl buhs labā atminā tas
gadījumš, ka muhsu pirmos brihwibas gados til hernu-
tereem zeešchi usstahjotees, bija isdewees aisturet semnee-
kus usšazit šawas mahjas. Waram droschi zeret, ka tagad
tāpat panahškim to, ja dosim til rokā hernuteru preekšch-
neekem wajadsigo eespehju, un tā nomeerināsim sem-
neekus.“

Pahrmetumi, kahdus garidšneeziba te dabuja dsirdet,
nebija bes pamata. Muischneeziba bija šawu laiku ataiži-
najusi Moraweeschu brahkus, ernuterus. Scheem bija bijis
til labs eespaidš uš latweescheem, ka tee, kas bija peestahju-
schees pee brahku draudšes, bija peenehmuschī labakus ti-
kumus, kahdus kungi tilai wareja wehletees: laudis bija
tapuschī tikli, šahrtigi, pallausīgi, strahdigi, godigi, uszih-

tigi, uftizami — ihpaſchibas, kaſdas nahzās tiſ zeenit. Bet ka laudis atſweſchinajās no mahzitajeem un no baſnizas, un winu paſchu iſwehletee preekſchneeki uſmetās par brahku draudſes ganeem, taſ muichneekem bija tihri weena alga; un ja mahzitaji ar to negribeja buht meerā, tad lai paſchi par to ruhpejas.

Meſen no 1834. g. mahzitaji bija uſſahkuſchi zihau pret hernutereem, nemdami winu ſapulzes ſawā teeſchā uſraudſibā un pahſſinā.

Taſ laudim it nemaſ nepatika un ſazehla pret mahzitajeem ihgnumu un preteſtibu. Uſ to aiſrahda Hagemeiſtarſ, uſdodams ſcho apſpeeſchanu it kā par iſtenu nemeera zehloni. Ka ſchis aiſrahdijums mahzitajeem lehrās loti peeſirds, jo bija pamatots, to newaram leegt; uſ to ari aiſrahda Ind. Straumits ſawās jaunibas atminās.

Wini tureja ſcho leetu par tiſ ſwarigu, ka nehmas to pahſpreeſt Walkaſ mahzitaju ſinodē.

Sinode atraida Hagemeiſtara uſbrukumu lutera tizibas mahzitajeem, it kā nemeeri buhtu zehluſchees no ta, ka wini eſot wainigi pee ſemneeku nemeereem, apſpeeſchot brahku draudſi, bet wainiga gan pate muichneeziba, noſpeeſdama ſemneekuſ ekonomiſkā ſinā, tā kā ſemneeki, pehž winu paſchu wahrdeem, nokluwuſchi beſiſejas ſtahwoſki. Semneeki ſaka: galigā nabadſiba, kurā wini nokluwuſchi, eſot winuſ weduſi uſ domām, lihdsigi ſchihdeem, meklet jaunu tehwižu zitur, kur nebuhtu jazeeſch ſem tiſ ſmagām naſtām, kur lauki tehwu ſweedreem ſlapinati un ar mokām uſzeltas mahjas un apdehſtitee dahſi pahreetu dehlam un nenahktu par labu ſweſchineekam, waj tiktu panemti ganibām.

Semneeku ſirdi aiſween wehl ſtahw dſihwā atminā Siewerſa liſumi ar „gleba iis adſcripta”, t. i. ſeme, kaſ wineem peederejuſi; wineem pehž brihwā atlaiſchanas ſuduſi teekſme apkopt ſawas mahjas un tadehl darbam jamekſejot weeta zitureenē; klaufchāſ, kaſdas noteiktas waku grahmatās, jau paſchāſ par ſewi neſtahwot ſamehrā ar iſtenu ſemeſ wehrtibu, bet tagad wināſ eſot nepaneſamaſ; wineem neeſot walaſ apſtrahdat ſawuſ laukuſ, jo muichāſ winuſ par daudſ nodarbinot. No wiſa ta uſnahziſ tahdſ badſ, truhkumſ un parahdi, ka wineem ſuhdot ta brihwiba, kuru wini tiſ dahrgi ſamaſajajuſchi ar wineem agraki peederejuſcho ſemi. Tā wineem ſuduſi wiſa mihleſtiba uſ dſim-

teni un jameflejot tahlumâ deeniſchka maiſe un patweh-
rums no deenu uſ deenu augoſchâm fungu patwaribâm.

Tâ weeni, lâ otri luhko uſkraut wainu uſ zitu plezeem,
bet pateefibâ abâm puſem buhtu ihſteni bijis jazeefch klufu:
muiſchneeki un mahzitaji, abi wainigi. Tomehr muhſu ſe-
mes augſtako ſchkiru ſtarpâ bija wihri, kaſ wiſu to ſa-
juta un atſinâs, ka ſemneekeem darits pahri.

Runajot par mahzitajeem, bija draudſes, kurâm tree-
wu tizibas karſtums bija pagahjis garâm un pahrejai naw
bijis peekriteju. Ari iſzelofchanas drudſis winas nebija diſ-
bijis, peemehram: Walmceeras draudſe, kur par mahzitaju
bija Ferdinands Walters.

Kad nemeeri bija jau rimuſchi, laudis mehſa teitt:
waj tad mehſ to drihſtejam darit, mehſ buhtu aplaitina-
juſchi mahzitaju un winſch buhtu bahrees. Til kaſdâs pahris
gribejuſchi peeraſtitees, bet pee nopratinaſchanas taſ iſrah-
dijees til par tahdâm plahpâm beſ nopeetnâm ſekâm. Tur-
pretim, lihdsâs walmeereefcheem, Keijeneefchos, pahrgah-
jis pat puſpagasta, un ari Burtneeku un Diſku draudſes,
kaſ ari Walmceeras draudſei kaiminos, ſchi kuſtiba bija
laiduſi ſaknes un ka taſ notizis, weenigi japeeraſta mah-
zitaja wahjam eeſpaidam uſ draudſi.

Bet netruhka ari wihri no muiſchneekeem, kaſ, ar Lilienfelds
landr. ſole-
gijai.
ſkaidram azim noſkatotees, nowehrteja ſcho kuſtibu un pehſ
eeſpehjas luhkoja uſlabot ſemneeku behdigo ſtahwokli. Ke-
mineſim baronu Bruiningu, par ko runa bija pirmâ dalâ,
waram peewefſt aprinka deputatu Karli Lilienfeldu, kuſch
bija eeſneedſis preekſchlitumu muiſchneeku konwentam.

Winſch uſſtahda jautajumu, kaſ wiſpirms buhtu da-
rams, lai apmeerinatu lauſchu prahtus un aiſrahda uſ
galweno eemeſu, uſ nepeeteefoſcho ekonomifko ſtahwokli,
lâ ſekâm no 1819. g. eeguhtâs „putnu brihwibas“, lâ
winſch teiza. Winſch lâ otras ſchkiras launumu aiſrahda uſ
aplamu draudſchu teefu organifaziju. „Muhſu draudſes tee-
ſas fungu weetas ir naudas un apgahdibas poſteni un te
ir taſ launums... Kâ noteekas ſcho teefneſchu wehleſcha-
nas? waj meſlè tahdu wihri, uſ kura ſinaſchanâm un ſa-
prahtu leekâm leelaku uſtizibu? Daine, ja tahdas ihpaſchi-
bas eet winam lihds, bet ihſtenibâ noteekas taſ, ka 600 r.
algâ atrod uſturas lihdselkus ſew un gimenei. Pret tahdu
ſilantropifku panehmeenu moralifkâ ſinâ neko newar eebilt,
ja til pee tam nebuhtu taſ launums, ka ſchis wihrs, kam

japahrteef no algas, lai winam buhtu pat ta labakā grība, jau no pašča eefahuma atrodas aplamā nošchelojamā stahwofli, jo atfarigs no ņaweem wehletajeem.

Dabistās ņeņas neiņbehgamas, ja nem wehrā zilweka dabas wahjumu. Ir eezirkni, kuros draudņes teefas lungi nebauda to zeenibu pee ņemneekem, kaņdai tai wajaņsetu buht; kur ņemneets ņargajas eefneegt ņawu ņuhņņibu draudņes teefas lungam, jo winņch redņejis, ka ņchis pret ņawa patrona (gaņdneeka) grību neko neņpehi, waj, maņakais, neko nedrihņti darit. Tadeht ne nabaga wihrs wehlamņ par draudņes teefas lungu, bet bagatais, neatkarigais."

Baltijas muiņchneekem bija deefgan plaņņas autonomijas teefibas teefas, polizija un zitas eestahdēs, kas taiņni neatteezas uņ wiņu walsti, bet bija weetejas, un stahweja winu paņrņinā. Wiņus lozeklus ņchais ņemes eestahdēs eezehla landtags un, protams, tad ari tanis eetika tilai muiņchneeku korporazijas lozekli. Tif weentahrschi un parozigi tika apgaņdati jaunakee muiņchneeki, kas bija palikuņchi beņ muiņchas, wistruhzigakee korporazijas lozekli, kas atradās kluhmigos apstahklos, wiņi wini dabuja teefneņchu, aņeforu, ņekretaru weetas un tika pee maisēs un paņrtikas. Ja nu kaņds gadijās, kas bija palizis ahrpuņ ņchahdas teefchas apgaņdibas, tahdam nu bija jaklejo no muiņchas uņ muiņchu un japahrteef no bagato galda. Tahdus dehweja par gengereem, Kursemē — „Krippenreiter“.

Lilienfelds nu leef preeņņchā tahdus gengerus wairs nezelt amatoņ, bet til turigus, kam naw japahrteef no neezigas algas, bet kas ņpehjigi paņchi ņewi uņturet un kam ņchahdas ņemes eestahņchu weetas buhtu goda amats.

Konwenta azis ņchis preeņņchlikums neatrada ņchehlaņstibu, ta atrada par newehlamu zelt preeņņchā landtagam, un winu atraidija.

**Semneeku
ņchehlabas.**

ņamehr no mahzitaju un muiņchneeku puņes ņemneeku dņihwe tehlotu leelos wiņpaņrigos wilzeenos, tamehr ņemneeki paņchi eedņitinas ņihkumos, stahsta par to, kas kurā katrā weetā par truhkumeem, kur katram kurpe kaņju ņpeesch. Tā jaun-gulbeneņņchi ņchehlojas gubernatoram, ka ņemneekem ar leelakām puņlem nahkotees tihrit plawas, pee kam paņchu ņaimneeziba pawiņam janolaiņhot un klauschas ja-dodot wairak par kontraktā noteiktām.

Daņchi ņaimneeki ņaimneezibas gadā eņot 30 deenas no-klausijuschi wairak, nekā peenahzees un tas noteekot pa

dakai bes kahdas atlihdjibas. Birkas muischas junkurs uf-greeschot tik weenreis gadâ pehz patikas. Wispahrem muischa apgalwojot, ka wineem, semneekem, tik daudj jastrahdajot, zif muischa prafa, un kad wini draudjes teesâ scheljotees, winus nemas neußklaufot. Beeschi ween weenam semneekam leekot apstrahdat gabalu jemes diwu deenu laikâ, fur winam paejot wesela nedela. Muischas schkilteris esot weenâ laikâ ari pagasta teesas peeschedetajs un gadotees, ka winisch bes wahrda runas un bes teesas spreeduma leekot sodit darbâ esofchas jaunakas meitas un behrunus. Tad wineem wehl sewischki esot jaairahda us truhkumu, ko zeeschot winu pagastâ, un tadehl jaisluhdjotees gubernas waldes palihdjiba.

Magasinas jau esot tufschas un ar to masuminu labibas ween, kas atlizees, winus gribot ufturet, tâ kâ semneekam pee labibas, kad maisi zep waj putru wahra, ko rendet issalkumu, japeemaisot nesahles; masalee jaimneeki dabujot no magasinas nedelâ weenu festdaku puhra, pusotra, diwâs ja daudj, trihs festdakas, ar ko wini nekahdi newarot istift, bet esot jaluhdjas, lai dotu wairaf. Pee tam wineem jaairahda, ka tee, kuri no magasinas isnemto labibu neatlihdjinajuschki, topot iskihlati un par to dabuto naudu eeleekot pagasta lahde, bet nepehretot labibu.

Raschdabeeschu runatajs stahstija, ka winu magasina esot tufscha un ka, winam no mahjam aisesot, neatlizees pat ne tschetwerta. Pagastâ neesot ari nekahdas zeribas us labu raschu. Turpretim laudim jastrahdâ pahri par klaußham, un wineem neesot ari ne waku grahmatas. Wini gan gribejuschki schelotees draudjes teesai, bet teesas kungs nelaischot winus preekshâ un skrihwelim leekot suhdsetajus istumt laukâ, un suhtot projam.

Zeswaineeschu runataji usrahdija, ka tureenes muischas junkurs darot ar wineem, ko gribot. Muischas ihpashneeks nesen tur hijis un esot lizis semneekem daudj ko atlaist, bet muischas kungs neesot to ispidijis. Tâ jaimneekam Saulitem par mescha sahdsibu peespreests weens rublis soda, ihpashneeks atlaidis pus rubuli, bet muischas kungs to naw atdemis. Wispahrigi semneekem nahfotees braukt gaitâs un pahrmehrigi daudj strahdat, ihpashi eerihlojot jaunus laufus. Ja nu ari neesot peeteeloschi maifes, tad zeswaineeschi tomehr scho brihdi newarot suhdsetees par truhkumu.

Kad nu semneeki fawas behdas bija issuhdsėjuschi, gubernators, kà parasts, lifa nolafit 70. § un 2. jūnija patentī un ar peeklahjigām pamahzibām suhtija winus mahjās un lifa stahteos pee darba un pildit fawas klauschas un gaitas muishā, dot kungam, kas kunga, par zitu wifu lai mihlais Deems gahdā.

Bet to, kas ihsti semneekam bija wajadsigs, kas winam nomodā rehgojās azu preekshā, ko nakti redseja sapnī, to winam nedewa un ari newareja dot: atswabinat winu no klauschām un gaitām, atpestīt no kunga teefas un polizijas usraudzibas un atdot semī ar mantoschanas teefibām, kà tas wineem bija preekshirts 1804. g., un ja nu to newareja, tad tal dot atkautu aizselot us filto semī, kas winam esot solita keisara shehlastibas manifestā. Bet kungi shehpjot wifu to, tadehl tizet wineem newarot, un deenu wehlat zeswaineeschi un no ziteem pagasteem, skaitā 30 wihri, eeradās pee schandarma preekshneela R i r s c h a. No klausjees winu suhsibas, schis solijās par to jinot sawam preekshneekam un peerastija winu wahrdus. Semneeki bija laimigi, ka gadijees leelstungs, kas winus nerahj, nesuni, bet laipni solas par wineem paruhpetees.

Tā tad winu wehleschanās tika ispiditas, un zeribu pilni wini dodās mahjās, lai ziteem pasludinatu scho preeka wehsti, un kustibai radās jauna bariba.

Hagemeistera
rewisijas ko-
missija.

Generalgubernators bija greesees pee Hagemeistera ar sekoschu rakstu, kurā usskatita wifas tās suhsibas par gruhsteem laikeem, truhkumu un gruhstām nastām, par lahdam jau bijusi mums runa. Tahlat gubernators turpina: „Mij schahda eemesla gubernas walde, palaisdamās us zentibu un leetas praschānu, kahdu kreisdeput. kungs v. Hagemeistars til setmigi peerahdijis sawā ilggadejā Zehsu bruga kunga teefas amatā, greekshas pee wina ar usaizinajumu, peenemot palihgā Zehsu bruga kungu v. S i r s c h e y d t u un aprinka fiskalu (profuroru) kopā ar wineem zil ahtri eespehjams un bes kaweschānās apbraukat tos Zehsu un Wallas aprinka pagastus, kuros isplatijuschās semju laudis augschā minetās aplamās baumas un kustiba, pamahzit laudis par schām bespamata blehnām un ar stingrato lihdselku peepalihdsibu apturet tahlaku kustibu un pretestibu un, ja wahrdi nelihdsetu, tad meesiski sodit barweschus un tos, kas tomehr negribetu klausit.“

Klaht bija peelikts to pagastu šaraktis, kuri bija šche-
lojušchees un tadeht rewidejami: Žeswaine, Krape, Kraukli,
Bez- un Jaun-Graschi, Jaun-Gulbene, Brinki, Palsmane,
Ranka, Lisums, Jaun-Peebalga un wisi Leeseres drau-
deses pagasti. Truhuma remdešchanai gubernas walde bija
atwehlejuši 48 lastas (2880 pudu) rudsu.

Tai pašchâ deenâ, 16. junijâ, gen.-gubernators jau
bija eezehlis šcho ismekleschanas komisiju. Wisu laiku
Wulfi un Kahleni bija luhguschi un standinajuschi, ka
wajadsigas saldatu ekspedizijas, lai glahbtu meeru zemē.
Generalgubernators tomehr pirms gribeja zaur Hagemei-
stara komisiju pahrleezinates, waj nemeeri jau šajneegu-
šchi tahdus apmehrus, ka leetojama wara. Weenâ deenâ
bija eeraduschees generalgubernatora kanzlejâ semneeki no
Jaun-Peebalgas, Rantas, Lisuma, Palsmanes, Kraukleem,
Buischauftas, Galgauftas, Brinkeem, Krapes un Bezgra-
scheem, Biskeres, tâpat 21. junijâ no Lodes, Drusteem,
Kuses, Žeswaines, Dselsawas, Biskeres, Dleem, Laudones
— daudš kauschu un generalgubernators usdewa komisijai
apbraukat ari šchis weetas.

Nâ jau tahdos ustraufuma laikos mehds buht, baumas
isplatijas, auga leelumâ un wairumâ kâ sneega pika, kas
welotees no kalna isaug par leelu lawinu; tās kairinaja
prahtus un wikinaja projam, laukâ no „kungu paradises“,
bet „semneeku elles“.

Pee Mehdsules kunga Budenbroka bija eeradu- ^{Mehdsules}
schees wina laudis un teiza, ka keisars jau pirms 9 ga- ^{Budenbroks.}
deem eerahdijis semi, kur nomestees; wina dota us 25
brihwgadeem, bes ka buhtu jamatjâ nodolki un jadod re-
fruschi, fungi til šcho atlauju šlehpjot. Peeteikuschâs bija
594 dwehseles no weena pagasta ween.

Ja nu pateesi laudim buhtu isdeweēs aizjetot, tad
austruma Widsemē reti kahds buhtu palizis, un seme buhtu
pamesta tukščâ. Zil besprahtigi mulkiski raduschees muldi
un zil lehttizigi bijuschi kauschu prahtini, leezina schahda
pasaka: Tronamantneeks Aleksanders ar 12 ka-
jakem jahdelejot apfahrt pa semi, lai issinatu, kâ lau-
dim klahjas, waj truhkums pateesi esot til leels un sem-
neeku stahwoflis til behdigs, kâ stahstot. Lai nu tronamant-
neekam jahdeleschanu apgruhtinatu un aistametu, muisch-
neeki esot jau zeka stabus un rahditajus iszehluschi, gan
apmehrejuschchi ar darwu, lai nesinatu, kur atrodas un

kurp jaht. Tā pilnā mutē nehmās stahstīt, un tizigo bij deesgan.

Ģagemeistera komisijai nahzās wišas šchās pļahpas iškaidet, laudis pamahzit, eewest meeru un kahrtibu; bet pretejšā gadījumā, ja neatrastu peenahzigo paklausību, išeetot stingrus lihdsjelus.

Rewisija
Rakā un
Rakna mui-
schā.

Nonahstusī Rakā, komisija šasauza pagasta laudis. Ta, kā winai bija usdots, šahka nopratinat, pamahzit, išklauschinat laušchu šuhdsības, mešlet nemeera zehlejus. Bet winu starpā atradās weens buntawneeks, kas negribeja klawit; to komisija nospreeda pahrmahzit. Bet šchis nelahwās, turejšās pretim, esot pats ar šawām rokām peetešrees pee Ģagemeistera un Ģirščheydta, kuri laikam winu gribejušchi steept semē. Tā kā špehka komisijai bijis maš, jo winas rihzibā atradās tiš 3 inwalidi no Žehšu garnisona (wezi, išeenejušchi šaldati, mašpilshehtas apšargašchanai), tad šods bijis jaatleek uš wehlatu isdewigaku laiku.

Rakna muišchā komisija šauza preekščā pagasta preekščneeku un zitus amata wihrus; ari muišchas ihpaschneeks Tranšehe bija ušaižinats. Teesās wihreem noprašija, ar ko wini nemeerā, kadehl gribot išeetot; tee atbildeja, ka winus uš to špeeschot nepanesams truhkums un gruhtee muišchas darbi.

No magasinas grahmatām bija redšams, ka pagahjušchā 1840. g. magasina rudenī bijis 264 puhru rudšu, 219⁵/₁₂ puhru meeschu un 164⁷/₁₂ puhru aušu, bet magasinas parads bijis 2313³/₁₂ puhru rudšu, 1116⁷/₁₂ p. meeschu un 1489⁸/₁₂ p. aušu. Draudšes teesnešis Koskullis peesihmē, ka Rakna muišchas magasina aij leelas pagasta nabadsības jau ilgaku laiku esot tahdā behdigā stahwokli; pahrdoti esot Stahmereenei, Litenei un Nagleenei wairak arflu semneeku šemes un tā šamašinats pagasta leelumš. To wišu wišč šinojis gubernatoram. Solits esot aisdot 100 p. rudšu no Žehšu krona magasinas, bet to naw špehjušchi atwest leelā attahlumā dehl un bijis jaaišnemas no Gaujeenes magasinas 150 p. rudšu ar 2 puššeezini wiršmehrā (1½%).

Tranšehe peeleek pee aktim aprehkinu un peerahda, ka wišč, zil wina špehka bijis, pabalstijis semneekus. Wišč aisdewis 348 p. rudšu, 426¹/₆ p. meeschu un 1498 p. aušu, 142 p. kartupeku, 25 p. širnu, 211 r. galwas naudas un 2 gadus atpakal 1000 rbl. magasinas labības

Jkneddelas weens Dhterneeks noh Furrgeem lihds Mittlekeem, tas stahw $2\frac{1}{2}$ Deenas pa Neddelu, tas irr eeksch 23 Neddelas 56 Deenas Rahjahm, t. i. 1 dahl. 78 Graschi

Weenu Keeschu jeb Wallaku no Puhru Weetahm Rudsoos un Wassarajoes Trihs reises usart noezzeht un apseht 18 Sirga deenas t. i. 72 Graschi. Wiff kohpa isness 143 Sirga deenas un 56 Rahju deenas, t. i. 8 dahl. 20 graschi

Ka jau peeminchts isness 143 S. d., 56 R. d. = 8 d. 20 gr.

B. Paliga Klauschanas.

Pee Suhdu Weschanas 11 Deenas ar Sirgu un 3 Deenas Rahjahm = t. i. 53 Graschi

Par Seenu Plauschanas, Kalteschanas un Sanechanas 24 Deenas Rahjahm 1 Deenas ar Sirgu = 1 Sirgu d., 24 D. Rahjam = t. i. 76 Graschi

Pee Labbibas Plauschanas 20 Deenas Rudsoos un 20 Deenas Wassarajoes = 40 D. Rahjahm t. i. 1 dal. 30 Gr.

Pee Kulschanas 20 D. Rahjahm t. i. 60 Graschi

Pee Brandwihna Dedsinaschanas 22 D. Rahjam t. i. 66 Graschi

Pee Mahjas Darbeem 5 D. Rahjahm t. i. 15 Graschi

Waktneeki 7 D. ar Sirgu t. i. 28 Graschi

Wesumi uf Werstehm, uf latru Wesumu 8 Deenas 24 Sirgu D. t. i. 1 dahl. 6 Graschi

Preeksh Kahrtneekem 2 pehz Strehki no Walsts istaiff preeksh scho Sehtu no Mittlekeem lihds Furrgeem 26 d. Rahjahm = 78 Gr.

No Furrgeem lihds Mittlekeem tee Swehtdeenas Mandagi un Swehtki 6 d. Rahjam t. i. 18 Graschi

Wiff kohpa isness 186 S. d. 202 R. d. = t. i. 15 dahl.

C. Teefas Dohschanas pee Muishas.

2 Puhri Rudsu 1 Dalderis

$1\frac{1}{2}$ „ Meeschu — $67\frac{1}{2}$ Graschi

$1\frac{1}{2}$ „ Nusu — $33\frac{3}{4}$ Graschi

20 Mahrzini Linnu 30 Graschi

10 „ Kannepu $11\frac{1}{4}$ Graschi

10 „ Appinu $22\frac{1}{2}$ Graschi

3 „ Linnu Dsihju = 18 Graschi

$\frac{1}{2}$ Nuni — $22\frac{1}{2}$ Graschi

2 jaunaz Wistas — 6 Graschi

10 Pauti jeb Ohles — ½ Graschi

1 Maisi — 4 Graschi

Pehz 48 Littumu no teem Littumeem preekšč Wid-
simmes Semneekem tohp nosskaitita ta Statšije ar 1 Dal-
deri 54 Graschi

Ta nu wissa Klausichanas un Dohschanas Wehrtiba
lohpa isness — 20 Dalderi. —

D. Dohschanas pee Krohna.

1. Galwas Nauda
2. Nekrušču Dohschana, ar to Naudu Proviant un
Uggerbu kas winnam nahlas.
3. Pastes Statšije.
4. Bajnizas Kohpschana
5. Mahzitaja Teefa
6. Skolmeistera Teefa
7. Magasines Labbiba
8. Wissadu Zeltu un Tiltu Taisichana
9. Schkuhtu Dohschana
10. Zeetumneeku Waddischana un Patentes Paste.
11. Usturreeschana un Kohpschana to Skohlas Behrnu
12. Bajnizas Draudšes Teefas Dihšitteru un Walstes
Teefas Lohne.

Ernst Mengden
Beisizer
R. W. Herzog
Schr. Weetn.

(L. S.) Friedrich Sivers
Ober Kirchenvorsteher

Schee 1805. g. „Watu grahm.“ noteikumi mums
rahba, ka klauschas kun nodewas naw bijuščas nekahdas
masas un tomehr 1841. gadā laudis winas flawē un pehz
winām tihko. Tad tak jadomā, ka pa šcho starpu semneeku
ekonomislais stahwoklis uš brijwa lihguma pamata gahjis
uš leju, tapis slittaks.

Kad Kalna muiščas rewisijas protokols bija eesuh-
tits gubernas waldei, šchi atrada, ka kalnešču dšihwes
apstahki naw nedš attaišnojami, nedš atwainojami un tee
warot isjaukt wišu kahrtibu. Muiščas ihpašchneeks, at-
teitdamees palihdset teem, kas dodotees uš Rigu izželo-
ščanas noluhkā, uswehlis šew leelu atbildibu, un drau-
dšes teefnescheem tak wjadsejis to finat, kā ari to, ka
magasinas leetas jau gadeem bijuščas truhzigas un ne-
kahrtibā.

Tapat Žeswainē komisija bija šasaukusi laudis. Kad
nu Hagemeisters noprašija, lai tee, kas grib izželot, stah-

Rewisija
Žeswainē.

jotees weenâ pufê un pahrejee otrâ, tad gandrihs wiſi at-
radâs iſzetotaju pufê. Bet kad wiſch kreetni norahja, bee-
dinaja ar ſtingreem ſodeem, tad gandrihs wiſi atgahja pahri
uſ otu pufi. Tik peezi atlikâs. Schee nu dabuja kreetnu
pehreenu un weens no wineem ſaſlima. Seewa ſchehlojâs
gubernas walde, ka wihrs dabujis 110 ſpeekus, gulot ſlims
un winai jamirſtot badâ.

Rewiſijas
beſſekmida.

Tahdâ weidâ turpinajâs tahlaſ rewiſija un ar tik la-
beem panahkumeem, ka nemeers aprima un laudis wairs
neſchehlojâs par badu, neſi gribeja wairs eet uſ ſilto ſemi.
Zehſu bruga kungs Hirschheydts ſuhſta gubernas waldei ſcho
kreezigu wehſti un ari pats Hagemeiſters to paſchu dara,
bet ka abi bija wiſluſchees un kahdi panahkumi bija biju-
ſchi 2. junija patentes nolafſchanai no kanzelem un ar ſe-
koſcham pamahzibam, to mehſ jau ſinam un par to weh-
ſtijis Aumeiſtera un Paſſmanes mahzitajs Kleinenbergs.
Ari rewiſijas komiſija bija wiſluſchees ſawâs zeribâs, un
laudis jo projam dewâs uſ Rigu peerafſtitees.

Gubernas waldei wiſa ſchi nemitigâ lauſchu waſaſcha-
nâs beigâs bija apniſuſi: wahrdi, pamahzibas un likumu
nolafſchana nebija darijuſi nekahdu eeſpaidu, tadehl ta
jutâs peespeesta leetot bahrgatus lihdsjektus.

Wina ſahla tos, kas gahja peerafſtitees, twarſtit, ſuh-
tit uſ mahjam, uſdodama weetejai polizijai minus ſodit.

Lihds ſchim gubernas walde bija atturejuſees tramdit
ſemneekus, kas nahza uſ Rigu, bet 9. julijâ, muiſchneezi-
bas preekſchſtahweem nemitigi uſſtahjotees, tas notika un
ſemneekus nopehra, un 10. julijâ iſnahl jauna pawehle
kâ papildinajums pee 2. junija patentes:

10. julija
patente.

„Lihds ſchim Waldiſchanas=Teefa lehnibu un ſcheh-
laſtibu rahdijuſi teem, kas no zitteem peewilti woi paſchi
peewillahs; bet kad nu jau 2. Juhnija mehneſcha Deenâ
par ſcho leetu ſawada ſludinaſchana iſlaiſta un wiſſâs baſ-
nizâs no kanzelehm, zittâs mallâs ar no teefaſ kungeem,
kam par to ſawada uſwehleſchana tikke ſemneeku walſtim
ſinnama darrita, tad nu wairs tahdu lehnibu un ſchehla-
ſtibu newarr parahdiht un tapehz waldiſchanas teefa wiſ-
ſeem par ſinnu peekoſhdina: kad ſemneeki ari tagad wehl
pehz ſchahs ohtras par to iſlaiſtas ſludinaſchanas un pret
ſemneeku likumu 70-ta 83-ſcha un 84-ta §, leelâ pulkâ
Rihgê nahs ar luhgſchanahm pee augſtakas waldiſchanas

par to, ka teem jaunās dsihwes Kreewu semmē tiftu gah-datas, woi ar kautkahdeem zitteem eemeſleem, tad tee pehz wiſſa liſſumu ſtipruma tiſs noſtrahpeti kà tahdi, kas ne-llauſigi zellahs prett wiſſu augſtaka Keiſara prahta.

Mahtitajeem waldiſchanas=Deeſa uſdohd, ſcho paweh-leſchanu, tiſ ka teem tiſſuſi rohkà, ſwehtdeenà ſluddinaht ſawahm draudſehm baſnizà no kanzeles."

Laudis tas, protams, ſabaidija un tee nahza uſ domàm, ka gubernas walde naw iſhtenà peerakſiſchanàs weeta, ka tur ſehſch tahdi paſchi leelkungi, kà muſſchàs un ſemneekem newehl nekà laba, tadeht jameklè zita weeta, tur peerakſiitees.

Tahdu jau daſchi bija atraduſchi pee ſchandarmu preekſchneeka, apakſchpalkawneeka Kirſcha.

Kad nu generalgubernators redſeja, ka komiſija mehrti wehl nebija ſaſneegufi, wiſſch uſdewa tai turpinat ſawu darbu un pahrewidet ari zitus Walkas un Zehſu aprinka pagastus.

Deekas, ka pirmà eeſahkta rewiſija buhtu wehl wairaf ſatrizinajuſi lauſchu prahtus. Kuſtiba bija pahrnech-muſi gandriht wiſus Zehſu aprinka pagastus, ari toſ, kuri lihts ſchim bija iſturejuſchees meerigi, pat pahrgahjuſi Rigas=Balmeera aprinkos.

Tas tà ſabeedeja waldoſchàs ſchkiras, ka winas neſi-naja, ko nu darit, lai tiſtu pee nomeerinaschanàs ſemè. Sawà uſtraukumà un iſbailès winàm liſàs, ka dumpis klah, ka iſlaupis nuſſchàs, tàs hodedſinàs, apkaus kungus un wahzeechus, ka gatawojas „ſizileeſchu wakars" un la weenigais glahbiſch ir drihtak atſaukt kara ſpehtu. Bet generalgubernatora paſcha rihzibà bija maſ militara ſpehta. Paſchu laiku notikàs Kaunkà manewri, kurp bija ſaſauktas wiſas apfahrtejas kara ſpehta nodalas. Generalgubernators wareja tiſ iſſuhtit uſ laukeem weenu bataljonu Rigas garniſona ſaldatu un 200 kaſakus, kuri ſtahweja Kurſemè.

Jawaizà, waj tad generalgubernators ſchai tiſ ſwarigà leetà, kur bija ſatrizinata ſemes kahrtiba un draudeja ſabrukt ſemes eekſcheja eekahrta, nemas nebija domajis greeſtees uſ Peterburgu pee ſawas preekſchneeziabas?

Wiſſch, protams, to bija darijis, bet atbildes nekah-das newareja ſagaidit. Peterburgà paſchà, laikam, neſinaja, ko darit un kà pret ſcho kuſtibu iſturetees.

Weetejo
waldibas
eekſchchu
uſtraukums.

Kad nu Hagemeisters, brugu teefas un draudschu-teefas kungi un ziti kungi redseja, ka generalgubernators naw peedabujams pee bahrgateem lihdselkeem, wini greefās pee landratfolegijas.

Residejoschais landrats *Rennenkampfs* ari nekautrejas tuhlin pabalstit muischneezibas prasijumus un plijas wirsu generalgubernatoram grosit sawu taktiku. Generalgubernators gan luhfoja atratitees, teildams, ka semneeki galwenā kahrtā aif muischneeku wainas nokuwuschi tahdā leelā truhkumā, bet landrats lika protofolet, ka bads un wifs zits esot azim redsot semneeku paschu isdomats. Ja buhtu pateesi bijis paredsams truhkums, tad ziwilgubernatoram tas buhtu sinams, kuram peenahlot wif siuojumi par gubernas buhschanam. Ja tas naw notizis un bads eeradees semē, tad par tahdu nolaidibu esot atbildiga gubernas walde un leeta pamatigi ismellejama. Landrats prafa brunneezibas wahrdā semneeku suhdsibas pamatigi pahrbaudit un wainigos likumigi ar wifu bahrdjibu sodit. Winsch tomehr pastahwot uf to, ka semneeki schehlojotees bes pamata, un to winam siuojis Hagemesters.

Landrats neatkappās no sawa prasijuma, atkahrtuja to waj if deenas un panahza to, ka gubernas walde nospreeda semneekus bahrgafi teefat, apzirpt peeres matus, kuhit atpakal uf mahjam, wairatus lopā safetus, waj pee kahrtis peefetus. Bes tam wehl winus turpat Rigā, atklati pils preekschā sodija, dodot wineem rihstes. Tahdā efekuzijā noslatijas reis landrats *Rennenkampfs*, un winsch atrada, ka tas neefot nekahds sods: zirteemus dodot til lehni; til glahstot, wajagot kreetni nopehrt, lai sodamee ari justu, kas sods.

Ur scho sodischanas weidu Hagemesters bija loti meerā. Protams, schahds mahjās nosuhitais nepalika bes peenahzigā soda.

Schandarmu preekschneeka Kirsha, schi kreemu gubernatora jila mundeerā ar spihdigam pogam, eemaisichanos norahja un winam stingri noseedsa peenemt laudis.

Biskapa
Trenarcha
eemaisichana
nās.

Bet te ne gaiditi, ne domati, eejauzās jauns faktors schinis leetās. Semneeki bija atraduschi zelu pee kreemu biskapa Trenarcha. Schis winus bija usnehmis laipni, isprasijis, ko wini wehslas, isklaufijees winu suhdsibas un wehleschanas, warbuht badazeetejem pasneedjis kahdu riku

maises, peerastijis wiinu wahrduš, tad lizis wineem eet mahjās, dšihwot meerigi un pildit ņawus peenahkumus.

Kā laudis peekuwuņchi biskapam Tzenarcham, tas naw ihsti ņinams. Domajams, apfahrt flejodami pa Rigu, baididamees eet uš gubernas walđi, kura bija eefahkusi wiinus wajat, warbuht dširdejuņchi no kaħda kreemu bodneeka, ka biskaps ešot ņehligs, peemihligs kungs, lai tam ņuhdsot ņawas behdas.

Triju nedeku laikā komiņijas ismekleņhana bija no= beigta, istaujati winai ušdotee pagasti un nu atrasts, ka pagasti pateesibā nemaš nezeesħot tahdu truħkumu. Lai= kam, komiņijas duħņhigā uštahņhanās ar peħreena palih= dšibu buħš pildijuņi ņemneeku weħderus. Bet ņemneeki tatsħu par truħkumu ween neņehlojās, ari par ņawu ņozialo stah= wokli un to komiņija itin nemaš nemahzeja, negribeja ee= weħrot. Wina ņehkita ispildijuņi ņawu peenahkumu un beidsa ņawu gaitu.

Ķagemeisters atkal ņino, ka 80 wihri, kas bija is= raiditi no Rigaš, dewuņchees atpakał zaur Maņkawas preeņņpilsħetu pee Kirņha, un tas ešot apħehmees par wiinu ņuhdsibām rakstīt paņham ķeisaram, lai tiķ eetot mah= jās un nogaidot leħmumu.

Protams, to tiķ wareja stahstīt lautini, kam naw pil= nigaš ņajehgas par ņarakstihħanos ar augstakām eestahdēm un kur nu weħl ar paņħu ķeisaru. Kaħds ņhandarmu pal= kawneeks buħtu warejis eedomatees un atņaultees uš pa= ņħu ķeisaru, kur winam teesiba bija tiķ ņinot ņawam preeņņ= neekam, ņhandarmu korpuņa ņehņam.

Briħnumš, ka Ķagemeisters buħtu tizejis tahdām ten= kām un apwaino Kirņħu par plahpām, kuras azim redsot iħdomajuņchi paņchi laudis.

ņchim juķu un nemeeru laikmetam, lai tas buħtu ņa= protams, jadod ņaws paņkaidrojums. Ķwirsas triħš ņa= tori: ņemneeki, muiņħneeki un pareistizigā jeb kreemu baņniza. Ķirmee nebija meerā ar ņawu efo= nomisto un ņozialo stahwokli, otree gribeja peepaturet we= zās buħņhanas un eefahrtu un treņħā eeguħt to, kas kā nobredis rudens aħbols triħt pats no ņewis fleħpi. Swa= rigakais un iņņħiroņħais faktors bija muiņħneeki=wahzee= ņħi. Apņkatot wiku iħtureņħanos ņħai leetā, mehš dabuņim iħħo parahdibu eemeslu.

Ruņtibas
laika triħš
faktori.

Wahzeefchu stahwoflis semê wifus fchos 700 gadus bijis stingri noteikts un nefad wini naw mainijufchi fawu politifu. No pirmās deenas, tikko te parahdijās, wifu laiku zauri wini bija kolonisti un tahdi ari palikās. Dsimufchi gan te semê, tomehr fawos ufftatos un teefsmēs fweefhineefi, fureem nefa fopeja nebija ar pirmemihntneefkeem. Muifchneeku weenigais dfinelkīs bija femneefus ifmantot, tā darba eerozi un darba fpefku. Zilweks wineem tif bija wahzeetis, tam ween bija teefibas justees par tahdu, tā uš laukeem tā pilfehtā. Wahzeetis bija notat fareewis, kam katru brihdi jabuht gatawam aifstahwet un nodrofchinat faw to, fo reiſ eeguwis: Was Du ererbt von Deinen Vātern, das erwirb von neuem, um es zu beſitzen. („Ko mantojis tu no faweem tehweem, to eeguhsti no jauna, lai tas buhtu tawš“).

Wahzu loma semê, tā redsam, bijufi — eekaroto paturet un, pehz eefpehjas, pawairot. Wiſa winu dſihwe pamatojas uš privilegijām, uš labumeem un preefchrozibām, bet, protams, tahdas war baudit tikai uš zitu rehkina, jo kas nahf weenam par labu, tas otram par launu. Muſfu wahzeefchi, tiklihds eestahjās maina waldibā un nahza jauns waldineeks, ſteigſchus ſteidsjās pee ta ar fawām privilegijām, lai apſtiprinot tās, ar luhgumu, tās nekahdā gadijumā nepamatinat un nefafchaurinat, bet gan paleelinat un paflafchinat. Wineem ruh p tik fawš labums, tā jau kolonifteen, un par ziteem wineem naw nekahdas dakās. Un nu atdot latweefchu femneefkeem to laupijumu, fo 1819. g. bija eeguhwufchi, femneeku ſemi? Tas nebija domajams! Tas buhtu bijis grehts pret balteefchu akſionu — dſihwes likumu: Was Du ererbt von Deinen Vātern...

Muhju wahzeefcheem ſchi ſeme nebija nekās wairak tā daka no Wiſwahzijas, un dehweja to par Deutsche Oſtſee-provinzen (Wahzijas Auſtrumuhtras prowinzes), kuras Deewš wahzeefcheem dewis ifmantofchanai.

Ja wahzeefchi buhtu gribejuſchi tikt par iſteneem ſemes behrneem, tad wini buhtu pahrlatwifkojuſchees, waj, ja tas wineem reebās, tad buhtu luhkojuſchi pehdejos ſew peeweenuot — pahrwahzot, tā tas bija notizees ar ſenpruhſcheem. Bet fo wini darija? Palika par kolonifteen un apwilka ſew apfahrt kineefchu muhri, norobeſchojās no eedſimtajeem.

Tas tà gahja gadufimteem, kamehr eedfimteem fahzhlas un prasija ari few zilweku teefibas. Tahds bija usnahzis laika gars, bet kungeem tas likas tikai „Schwindelgeist“ (dulluma gars) un appeeschams tikai kokeem un fahrflu wizem. Pagahjuscha gadu fimtena 40. gadi wahzu konserwatifmam bija loti isdewigs brihdis. Waldija keisars Nikolajs I. Muhfu muischneeki bija winam droschakee, ustizigakee padewigakee kalpi. Wini arween leelijas, ka esot keisaram paklawigakee laudis, „Kaisertreu“ (keisaram ustizigi) un ne „reichstreu“ (walstij ustizigi): no schis wini neso negrib finat, neds wina atsiht. Wini nedsihwojot Kreewija, bet „Herzogtum Livland“ (Widsemes leekundfiste), kas faweenota ar Kreewiju tikai personalunija. To Nikolajs ari nenehna launa, winam peetika, ka winsch muhsu muischneekos atrada konserwativu elementu, uszihligakos kreewjus zihna pret liberalifmu un revoluziju. Bet Nikolajam ruhpeja wehl weena otra leeta. Winsch bija tais domas, ka walsts spehks dibinajas us weenu tizibu un walodu jeb tautibu. Winam buhtu bijis leels preeks un gandarijums, ka wisi kreewu walsts zittauteschi pahreetu pareistiziba un ar basnizas palihdsibu pahrkreewotos. Ap to paschu laiku winsch ar weenu spalwas wilzeenu bija daudj miljonus peeweenojis pareistizibai un reetungubernas atzehlis basnizu uniju (katoku un pareistizigo apweenoschanos weena basnizas draudse) un peestaitijis wifus uniatas pee pareistizibas. Biskaps Trinarchs bija atfuhitits us Rigu tai pascha woluhka: peegreest weztizibneekus jeb raskolnikus pee pareistizibas, un te negaidot latweeschi paschi no laba prahta tihko pahreet kreewos. Tas bija Nikolajam ka wehlets. Tik nelaima bija ta, ka ar to Nikolajs apbehdinatu fawai personai ustizigakos pawalstneekus — Baltijas muischneekus. Tas Nikolajam nepatika. Winsch bija gan stipri noslehdjis sawas walsts robeschas pret wakar-eiropeschu dunpigam revoluzionaram mahzibam un garu, bet ar to winam nepeetika. Winam wajadseja wehl labu usmanigu polizistu, kas pahrraudsitu un usmanitu katru wina pawalstneeku foli un brihwako domu dsirksteliti, un us weetas nomahktu schahdas wina patwalbibai reebigas parahdibas. Tahds polizistus winsch bija atradis muischneekos: tee walstij nemarkaja nefa un bija zentigaki, nefa wisi atalgotee polizisti.

Semneeki
mainas lomā
ar fungeem.

Muhfu tautas dšihwē 1841. gadam ir leela nošihme. Ar wīnu šahkās jaunš laimēts: kur mehš agrat bijām zeeteji, tur nu pahrejam ušbruzejos, no pašiwitates atiwitatē. Mehš mainam lomas ar wahzeescheem, jau muhfu tehwu tehwi bija mehginajušchi garigā jiaā hermutišmā atpešitēes no wahžu wirskundšibas, bet laizigās leetās zihna eefahkās tagad. Jaunš ušnehmeens, jaunās dšihwes buhšchanas reti kad isdodas uš pirmo rahweenu, jo fols ne friht ar pirmo zirteenu. Bet jau leels panahkums, kad pretineefam nahkās atgainatees. Wiša muhfu turpmakā dšihwe rahda, ka latweeschi pratušchi turpinat šawu ušbruzeju lomu: jo eeguhto wahzeeschi puhlejās paturet un latweeschi šaudeto eeguht. Tagad mehš ešam panahkušchi šawu patšahwibu un no muhfu gudra prahta, labeem tikumeem, no muhfu špehjas attarasees, waj Latwija pašahwēs, waj winai jašaplakši kā šepju burbulim.

Bija ušnahkušchi bada gadi, semneeku šaimneeziškaiš stahwoflis gandrihš galigi šabruzis, šabeedriškais — nepanefams. Te ispausčas wehšts, ka keisars dod semi, un wehl tahdu, kur naw nedš leelkungu, nedš klaufču, nedš gaitu, tadehl laukā no šejeenes un projam uš tureeni. Keisaram laba širdš, wišch ruhpejas par wišem šaweem pawalstneefeem, wišch mums 1804. g. dēwa semi, bet leelkungi 1819. g. atnehma. Bija jašteidsjās peerakšitēes Rīgā, lai nenolawetu laiku un šahkās štaigāšchana pee generalgubernatora. Dabuja semneeki gan ne semi, bet pehreenu un noštuhtas galwas, arestantu kauna šihmi.

Semneeki
pee biškapa.

Kā išrahdijās, generalgubernators nebija ihštā weeta, kur peerakšitēes, jo wišch tahds pats leelkungs, jameklē zitur kur, prahtoja laudis. Samekleja ari, un to atrada pee kreewu biškapa.

Kad laudis nemitejās pee wina nahkt, tas atteiza: ja, lautini! ko es te waru darit, juhs jau neefat manas tizibas. Šchis mahjeens peetika. Un laudis tuhlin gatawi pahreet zītā tizibā un wehl pašcha keisara, lai tiš kluhtu pee semes.

Latweeschi
beeschi maina
tizibu.

Bet kā tas zehlees, ka latweeschi tiš weegli mainijušchi šawu tizibu? Šawu? Latweeschi pahrdšihwojušchi daudš tizibas: atnahkušchi bija kreewi un dewušchi šaweju, kad eenahza wahzi un išrahdijās par stiprakeem, tad, pro-

tams, wīnu tizibai wjadseja buht labalai, un latweeschi peeslehjās katolu tizibai; kad nu muhsu kungeem bija derigati un eņesigati peenemt luteru tizibu, wīni šawus laudis un kalpus peestaitija šchai; atnahza poli un mudigi ween atskaitija atpaka katolos; jemi eetaroja sweedri, ijdjina polus un katolus un godā atkal nahza luteru bafuiza; eeradās brahtu draudse, kura tā prata waldsinat ļaušchu prahtus un širdis, ka draudeja pahrnemt wīsu jemi un išwehrstees par ištenu latweeschu tizibas weidu ar tautišteem ganeem un mahzitajeem preekšgalā. Tas luteru mahzitajeem newareja buht pa prahtam un wīni drihš ween apspeeda hernuterus. Bet brahtu draudse nebija miruši, wīna atdsihwojās un atkal nehmas raktees jem mahzitaju autoritates pamateem. Jauna zihna. Bet mahzitaji ar laizigas waras, polizijas palihgu, dabuja wirsroku. Tā redsam, ka latweeschos tiziba mainijusees tā treks. Zajautā, kahdu tizibu gan latweetis wareja šaukt par šawu?

Nu wīni bija eedomajuschees pahreet kreewu tizibā. Luteru mahzitaji stahjās tam pretim — ar kahdu teesibu? Atbilde: luteru tiziba šlaidraka un tadeht labaka, bet tā latwju semneekam to išsinat, — wīnam, par kura išglihtošchanu warturi nekad nebija ruhpejuschees, nedš gahdajuschi, wīnam, kam beeschi bijis jamaina tiziba un nekad naw dots laiks, lai kahdā waretu eesaknotees un eedšitatees un kahdu tad atsiht par šaweju.

Reformatoreem nemas nebija teesibas, lai laudis iuretos pee wīnu jaunnodibinatās basnizas weenibas. Luters, Zwingli, Kalwīns bija atkritušchi no katolu basnizas un uštahjuschees tā šekte. Kad Luteru prasija, us ka pamatojas wīna mahzibā, wīnšch atbildeja: us šwehteem rakšteem, un kad tahlaku waizaja, kas lai iškaidro šchos rakstus, ko lihds tam laikam bija darijusi katolu basniza, wīnšch zitu neka nemahzeja teikt, ka pahrleeziba dibinata us zilweka širds apsinas. Melaine nu tikai ta, zik zilweku, tik pahrleezibu. Pašchi reformatori newareja šakfanotees, pahrleeziba un širds apšina bija tik pretejas, ka weens otru nolahdeja, weens otru šadedsinaja. Un šchi škaldišchanās, kur wīsi atšauzās us šwehteem rakšteem, drihš usdihga un usplauka: anabaptisti, baptisti, puritani, kweleri, metodisti, marmoni, šabatisti, ewangelisti un wehl daudš ziti. Ja pret wīneem grib zihnitees zitas tizibas, tad tas jadara ar gara eerošcheem, bet ne ar poliziju.

Salihdsinot ar pareistizibu, lutertizibai tomehr ja-
eerahda preekschroziba: ſchi atkauj garam brihwibu, ka-
mehr pirmâ, kura ſchkitâs par weenigi ſwehtu daroſchu,
to ſawejeem nekauj un pat jauktâs laulibâs behrneem ja-
top par pareistizigeem. Tas bija draudejums, kas ar laiku
buhtu Widsemê iſnihdejis lutertizibu un winas mahzitajus.

Bet, deemschehl, muhsu luteru mahzitaji neprata zitu
lihdsekli kâ weenigi paſchu noſahlato polizijas un ſaldatu
waru, lai glahbtu ſarwu baſnizu un ſawas draudſes no
iſſchlihschanas.

Kad nu mahzitajeem ſchahda bojâ eefchana ſolija jau-
nas iſredſes, ko tad bija bihtees muiſchneekem? Wineem
tal par labu ſtrahdatu ari pareistizigee, kâ to darijuſchi
lutertizigee ſemneeki, dotu maſſas, pilditu gaitas, kalpotu
pa wezam. Bet ja apſtatam leetu tuwaki, tad tas nebija
wis tâ. Muiſchneeku privilegiju pirmâ punktâ bija ee-
weetots tizibas jautajums, kas eekſhejâ ſemes pahrwaldê
nodroſchina wiſu rihzibu muiſchneekem kâ lutertizigeem.
Ja nu eeweeſtos pareistiziba, beigtos lutertizibas preekſch-
rozibas, tad juſtu weens pamata aſmens muiſchneezibas
privilegiju ehkai un tai buhtu eerauts leels robs, pee-
mehram kâ dambim, kurâ eeradees maſs zauruminsch,
uhdensſtrahwe ſuhzas tahlaku zauri un beigâs ſagrauſch
wiſu dambi. Muiſchneezibai ſchis pirmais punkts bija
dſihwibas jautajums un to nahzâs glahbt un ſtahtees pre-
tim ar wiſeem ſpehteem. Weenigais lihdsekli, kas wineem
bija parozigs un ko wini bagatigi wareja iſleetot, bija
wara, fiſiſks ſpehks.

Dreſchais faktors: pareistiziba.

Pareistiziba bijuſi gan muhsu ſentscheem kahdreif pa-
ſiſhtama, bet nebija ſpehjuſi eeweeſtees, ſen peemirſta un
waram teikt, ka winas tâpat kâ nemas naw bijis. Ta
uſſtahjâs jaunakos laikos kâ neajuſchu gadijumu parahdiba
un nemas nebija atnahluſi weſt propagandu tizibas dehl.
Bet muhsu ſemes buhſchanas bija dabujuſchas tahdu wir-
ſeenu, ka ari winu ſapina ſchai ſawirumâ. Pareistiziba
muhsu ſemes kungeem tapa par bubuli, kuram ar pa-
raſteem waras lihdsleekem nekahdi newareja peekluht, iſ-
lobijâs par haidekli, ko ſemneeki iſleetoja ſawâ zihnâ ar
wahzu kungeem un peefpeeda ſchos paruhpetees ari par
winu wajadsibâm. Pats keiſars, kas tatſchu tiſ labwehligs
bija muiſchneekem, neufdroſchinajâs uſſtahtees pret pareiſ-

tizigo, t. i. kreemu tautas basnizu un wareja tik teikt: Daratees ar ņameem kalpeem kà patihŝas, bet neaiŝteekat kreemu walŝts basnizu.

Laudis pluhda aumatàm pee biŝlapa, un generalgubernators zitu neko newareja darit, ka likt apŝargat wina namu un kert toŝ ŝemneekus, kas krujàs turp.

Wiŝleegt winŝch biŝlapam ari newareja, kà to bija darijis ar Kirŝchu, jo biŝlaps neŝtahweja generalgubernatora pahriŝinà. Weenigais, ko generalgubernators wareja darit, bija taŝ, ka apzeetinatos ŝemneekus ŝodit, un to ari pilnà mehrà iŝdarija. Bet nelaimè bija ta, ka ŝemneeki to teeŝu jo wairak pahrlèezinajàs par ŝawu eedomu pareiŝibu.

Beigàs tomehr Peterburgà bija apdomajuŝchees, un eekŝleetu miniŝtrs graŝ Stroganows zehla keiŝaram preeŝchà ŝwehtà ŝinoda wirŝprofurora Protawowa ŝemneeku luhgumus pahrzeloŝchanas un pahrejas leetà. Keiŝars lika dot biŝlapam aiŝrahdiŝumu, ka, jebŝchu ŝemneeki gan iŝteikuŝchi wehleŝchanos pahreet pareiŝtizibà, bet wajaŝot buht ŝchini leetà loti uŝmanigam, jo wini, eedami baros pee biŝlapa, luhdŝot winus neween peeweenot pareiŝtizibà, bet ari ŝehhlojotees, ka muŝŝchneeki winus apŝpeeŝot un tadeht luhdŝot winus pahrzelt uŝ eekŝchejam gubernàm.

Biŝlapam
noleegts pee-
rakŝit laudis
iŝzeloŝchanai.

Tadeht keiŝars darot ŝinamu biŝlapam, lai winŝch uŝ preeŝchu atturotees peenemt no ŝemneekem tamlihdŝigus luhgumus, bet lai winus ŝuhtot pee laiŝigu leetu preeŝchneeziŝas.

Nu biŝlaps patŝ wairŝ nepeenehma nekahduŝ luhgumus, bet ŝuhtija toŝ, kas gribeja pahreet pareiŝtizibà, pee katedrales preeŝtera Saboloŝka un pee weentiziŝas preeŝtera Dorofeja ŝemeljanowa.

Lai nu gan ŝemneekem bija leegts iŝteikt wehleŝchanos iŝzelot, bet pahreja pareiŝtizibà nebija leegta, tad to ari wini darija zeribà, ka, ja jau weena leeta lauta, tad otra nahŝ pate par ŝewi.

Lauŝchu pluhdi uŝ Rigu nemitejàs. Ka wineem pee tam newareja buht prahtà newiŝ pahreja pareiŝtizibà, bet gan winau ekonomiŝka un ŝoziala ŝtahwoŝka uŝlaboŝchana un pirmà leeta bija tikai lihdŝekliŝ eeguht oru, par to nebuhtu ko ŝchaubitees. Un te nelihdŝeja pat ne keiŝara wahrðà dotas pawehles: Semneeki bija galigi ŝaudejuŝchi

ustizibu uš gubernas waldeš fludinajumeem. Wini eefneedfa luhgumus par pahreju, lai eeguhtu wifus eedomatos laizigos labumus.

Semneeku
nopratina-
šana teefas
preefšhā.

To apgalwo gubernas waldeš eefstahdeš, pamatodamās uš semneeku pašču išteikumeem, kaš winus polizija neh-mās tinzinat. Bet zif pateefibas waram preefšhirt šchah-deem polizijas protokoleem, gruhti noteikt, jo semneekš, lai iswairitos no šoda un pehreeneem, uš šo semes warturi bija til mudigi, išteiza til to, kaš teefai bija patih-kams un nepatihkamo flehpa.

Turpretim kreewineeki neh-mās usteept laudim kahdu garigu badu pehz pareistizibas, jo lutertiziba lauschu azis ešot bankrotejuši un dwehšeles meeru un glahbšchanu wini baudišhot til ween kreewu basnizā. Lutertizigee pahmet pareistizigeeem, la šchee laudis wihlušchi ar semi un dašchadeem labumeem un ar tahdeem lihdselkeem isdewees daudš tuhtšošču dwehšeles eewilt šawā basnizā. Ka tahds panehmeens wahrda pilnā nošimē ir neetifšs, to newar leegt. Bet kur tizibas mainas leelumā notikufšas, tur reti atrodams etifšs pamats.

Katrai basnizai, katrai tizibai peemiht ta ihpašchiba, ka wina tura šewi par weenigo ihsteno, par tahdu, kaš weenigi špehj glahbt zilwekus no muhšchigas pašufšanas. Ša tas tā nebuhtu, tad truhktu winai pašahwešchanas un dšihwošchanas pamats.

Kaš wehlaš pee mums iszehlās atpluhdi no pareistizibas uš lutertizibu, muhfu garidsneeziba neatteizās tahdus atnemt pareistizibai, jebšču laizigā likumā tas bija noleegts. Un winai tomehr teefiba bija to darit: zilweku tizibas leetās, širds apšinas leetās, nemot wehrā wefelu prahtu, zilweks naw aprobeschojams, ja til negrehko pret muhfu etiku un walšts labumu.

Kā jau teiktš, muifšchneeku preefšstahwji neh-mās bait dit generalgubernatoru ar wifadeem breešmu špokeem, bet ihsteniā wehl nekās nebija notizis, kaš špehtu apštiprinat tahdu semneeku šazelšchanos. Muifšchneeki braufaja pa semi šchurp un turp netrauzeti, neweena muifšcha nebija nodedšinata, neweens wahžeetis nolautš, pat neweena guba laukā aifšahrta.

Gen. gub.
brauzeens.

Generalgubernators tadehl nebija ihsti pahrleezinats par tahdu breešmu šahwofli un gribeja pats šawām azim

redset un luhſot apmeerinat laudis. Wiſch apbraukaja ne-
meerigos aprinkus, ſarunajàs ar laudim, iſpraſchnaja
winu ſchehlabas un, atgreeſees mahjàs, iſlaida ſchahdu zir-
kularu draudſes teeſneſcheem:

Manâ zelojumâ pa Widſemes gubernu daſchadu mui-
ſchu ſemneeki ſchâi gadijumâ, pa daſai weetejeem drau-
dſes teeſas kungeem klahtefot, aiſrahdiſa uſ nebuſſchânâm
un ekonomiſkeem ſpaideem, kahdos wineem jadſihwo. Schis
juhſſibas galwenâ kahrâ atteezàs uſ to, ka 1) deenu no
deenas paleelinot muiſchu laukus, neſamehriĝâ plaſchumâ
uſplehſchot jaunu ſemi; 2) jauneeweftàs laukſaimneezi-
bâs ahbolina un kartupelu audſeſchana ejot pahſ winu darba
ſpehtu; 3) ſchini, kâ ari pa leelakai daſai zitàs laukſaim-
neeziſas noſarès eewefta reeſchu jeb walaku kahrtiba, kurrâ
neeſot nelahda ſtingra un noteikta darba deenu aprehkina
un pee tam, ja eerodotees nelabwehligs laiks, ari wehl ja-
jaudejot daudj laika, — wiſ tas ſemneekem darot leelako
ſtahdi, un 4) beigàs jadodot ſchkuhtes pahſreezigi tahlos
zelos, neewehrojot nedj zelus, nedj gada laifu, nedj
laukſaimneeziſko darba laifu.

Pee ſchim ſchehlabâm generalgubernators peebiſti: ja
nu ſchiniſ ſemneeku iſteikumos, bej ſchaubâm, daudj eſot
pahſpihlets, tad tomehr ſchehlabas newarot buht nepa-
matotas, jo wiſch diſirdejis, ka daſchados provinzes apga-
balos daſcha muiſcha ir klaufſchas til augſti ſazehluſi, waj
ari peepraſa tahdâ weidâ, ka ſemneekem, lai weiktu ſawu
paſchu ſaimneeziſu, neatleek peeteekoſcha laika.

Kur atkal pehz 1819. g. iſdota liſuma joprojam turo-
tees pee kontraſta brihwa nolihguma, tur iſnahkums ne-
war buht ſawads, ka ſemneekš, kaš ſabojajis ſawu pa-
juhgu, eekriht nabadſibâ un parahdos un tahdi newar
iſleecot winam liſumigi noteikto brihwu pahreju no weenas
weetas uſ otru.

Tadehl generalgubernators eeteiz un leel preeſchâ
draudſes teeſneſcheem greeſt ihpaſchu wehribu uſ to, ka
lai muiſchas ihpaſchneeki un muiſchu waldeš nemot pee
ſirdš ſawu paſchu labuntu un eewehrojot ſemneeku juh-
dſibas.

Dâ tad nu generalgubernators kluwis pee atſinas, ka
ſemneekem eemeſlu daudj buht nemeerâ ar ſawu ſtahwolli
un ka muiſchneeki paſchi wainigi, ka iſzehluſchees nemeeri.

Ar to ari atkrita wiſas muiſchneeku klaigas par drau-
doſcho dumpi un ſauzeeni pehz militaràs waras.

Muischneekeem tas gauſchi nebija pa prahtam. Bet tad notikās nejaufchi, kā aizinati, divi atgadījumi, kas wineem iſpalihdſeja un peerahdija, ka ſemneeki tomehr gatarvi dumpotees. Weſelaufkā un Jaun-Webroš iſnahza kara ſpehka nodalām ſadurſchanās ar laudim. Kā tas warejis notiktees, naw ſkaidri redſamš. Bet, ja nemam wehrā, ka taiſni tai brihdi, kad draudeja ſabrukt muiſchneeku plani un ja waizajam, kam ſchee gadījumi nahkuſchi par labu (cui profuit), tad buhtu jadomā, ka ſahda weikla roka to eeroſinajuſi un eewadijuſi.

Leeta bija ta, ka laudis, kas teezās iželot, dabuja par to pehreenu. Tadehſ laudis ſahka eeſtatit, ka tahdās domās atmetamaš, bet turpretim, palekot ſemē, luhgtees, lai atſwabinoš winuš no muiſchneeeem un wini nahktu ſem paſcha leiſara, tiktu par leiſara laudim.

Gribot negribot te rodās aiſdomaš, waj naw bijuſi ſahda weikla roka, kas ſataiſijuſi ſcho „dumpi“, lai tomehr eegahdatu ſemē ſodekſpedizijaš.

Nemeeri
Weſelaufkā.

Par Weſelaufkaš dumpja iželſchanas ſino mums Weſelaufkaš ihpaſchneekš, baronš Kampenhausens. Winſch rakſta gubernas waldei:

Weſelaufkeeſchi jau no ſeneem laiķem bijuſchi pret ſaweem kungeem un waldbiſas eeſtahdēm, aiſween zeeſchi turejuſchees kopā un ar wiſeem ſpehkeem tihkojuſchi iſweſt to, ko eedomajuſchees. 30 gaduš wina tehws lehnā garā waldijis muiſchu un nekahdi waraš darbi naw notikuſchi pa ſcho laiku. Bet, lehnā garā waldot, notizis tas, ka pagaiſis pehz brihwlaiſchanas palaidees, paradis ſagt. Pee tam ſchis pagaiſis eſot dauš iſglihtotakš, nekā pahreji, ras tahlak uſ laukeem (tā tad, pehz barona domām, iſglihtiba weenada ar palaidnibu un ſagſchanu). Tahlak baronš rakſta: Kad nu ižehlufchās iželoſchanas baumaš un ſtahſti par ſilto brihnuma ſemi, tad tomehr weſelaufkeeſchoš winaš naw atraduſchaš peeſritejuš un weſelaufkeeſchi winaš ucturejuſchi par tihreem meleem, jo tahda ſwehtita ſeme taſ neſtahwetu dihkā, bet buhtu jau eenemta, un leiſaraš tahdu ſemi, kas apdſihwota, neiſlauſchotu, t. i. neiſtuſchotu no laudim, bet aplauſchotu tahdu, kas ſtahw tuſchā un neko neeeneš. Wehlaſu, kad komiſija braukaja pa nemeeru pagasteem un dſina areſketoš no muiſchaš uſ muiſchu, bijis jabihſtaš, ka laudis uſtraufkees; bet ſchejeenees

ſchi til brihnijuſchees, ka warejuſchi atraſtees tahdi, kas ſcheem meleem tiz.

Kampenhausens bija iſbrauzis un, pehz kahda laika atgreesees atpakal mahjās, dabujis, ſew par ne maſu brihnumu, dsirdet, ka 10 weſelaufkeſchi bijuſchi pee biſkapa un ari no aptahrtejeem kaiminu pagasteem ejot turp. Un jo maſal wiſch wiſu to wareja ſaprast, ka laudis, kas pabijuſchi Riga, tomehr ar leelako uſzihtibu apkopjot ſawus laukus un gatawojot winus ſehjai un nemas nedo-
majot atſtaht ſawas mahjas. Te derama deena laudis ſaradufchees pee muiſchas junkura, uſteikuſchi kungam gaitas, bet ne ſawas mahjas. (ſi ta redſams, ka laudis pa to laiku, kamehr bijis iſbrauzis Kampenhausens, notizees domu un teekmju apwehrſums.)

Kad baſniza tizis nolafits generalgubernatora 10. julija ſludinajums, tad Raunas baſniza notizis lihds tam kas ne redsets, ne dsirdets: tur aiſween bijuſi leelaka kahrtiba, tur nu atſkanejuſi kurneſchana, ſmeekli, ſoboschanas. Kad muiſcha lafits ſchis ſludinajums, tad laudis taiſijuſchi peejihmes, ka generalgubernators ejot tahds pats leelkungs, ka ziti, bet laudis gribot tikt ſem krona, buht krona laudis.

Zehſu brugu kungam bija tas paſinots; wiſch eera-
das, lai laudis iſklaufchinatu; gadijas, ka Weſelaufka paſchu laiku bija nonahkuſchi kaſaki, zela uſ Zehſim. Kad bruga kungs ſahka laudis nopratinat, wini iſrahbijas ſchim ne deefgan peeteekoſchi paſemigi un krujas eet uſ Rigu peerakſtitees. Lai winus iſbaiditu, bruga kungs gribeja kahdus no wineem zitu preeſcha noſukat, bet puhlis, ſagrahbis krukus, meetus, nuhjas, eerahwa fodamos ſawa widu un bija gatawi turetees preti. Bruga kungs nu aizina palihga kaſakus, bet ari tas neſabaidija puhli. Kaſaki, kuru bija zilweku 20, neeedroſchinajas uſbrukt ſchim puhlim. Nu bruga kungam zits nekas neiſnahza, ka peerakſtit dumpigo wahrduſ un aiſbraukt uſ kaimine muiſchu. Bet ari te winiu ſanehma ar ſpriguleem, iſkaptim, daſcham, un ta ari te nekas neiſdewas.

Kad Kampenhausens atbrauza, wiſch atrada preeſcha wiſu pilniga kahrtiba, it ka nekas nebuhtu bijis un laudis nehmās apgalwot, ka nekas nebuhtu notizees, ja wiſch buhtu bijis mahjas.

Defmit no peerakſtiteem bija tuhlin dewuſchees uſ Rigu pee biſkapa. Tas winus uſteizis par tahdu duhſchibu, pee-

teizis neeet uf bruga teefu: winſch buhſchot winaus paſargat, ja wini pahreeſchot kreewu tizibâ.

**Jaunbebru
kartupeku
dumpis.**

Nemeeri iſzehlâs ari Jaun-Bebros, un te tee iſwehrſâs jo plaſchos apmehros. Par iſzeloschanu un peerakſtiſchanos pee biſkapa bija agitejis Ahpſchu mahjas ſainneeks Wilums Preuſs, laſijis parakſtus un ſchuhſtejis tik uf Rigu. Winu draudſes teeſa gribeja dabut rokâ, bet winſch nedewâs.

Nu bruga teeſa ſuhtu adjunktû Tranſehe'u ar deſmit ſaldateem kert Preuſſi. Teem paeet 5 deenas, kamehr wini, pa frogeem dſerdami un pa zeku deedeledami, nonaht Ahpſchos, bet te wairs neatrada Preuſſi, kurſch bija aiſmuzis.

Nu wiſa ſchi ekſpedizija dewâs uf Jaun-Bebru muiſchu, kas tik 2 werſtes attahlumâ. Te zekâ winus (8. ſep-tembri, kartupeku wahſſchanas laikâ, no ka ſchee nemeeri dabujufchi noſaukumu „kartupeku dumpis“) aplenza puhlis, wihru 50, ar meeteem apbrunojuſchees. Saldateem atkahpjotees, tika pawehlets ſaguhſtit kahdu no ufbruzeejem. Weens no ſcheem peenahza tuwaku un bruga teeſas komiſars Hellmannis ſagrahba to, bet ar meetu dabuja pa galwu kahdu ſpehreenu, ka uf weetas ſalima un tikai ar puhlem iſdewâs winu iſneſt no bara un aiſneſt uf muiſchu. Ari puhlis dewâs turp un luhkoja dabut rokâ Hellmanni, lai winau noſiſtu, bet weens no deenesta atlaifts ſaldats winus aptureja, aiſrahbidams, ka komiſars newainigs, winſch tik iſpildijis ſawa preeſchneeka pawehli, lai to tad noſitot.

Tad puhlis peepraſija, lai Tranſehe nahlot laukâ, ziti wini lauſiſchotees eekſchâ mahjâ. Schis iſnahza uf trepèm un attaiſnodamees teiza, ka winam uf augſtako pawehli bijis uſdots ſaguhſtit Wilumu Preuſſi. Schis, ar meetu apbrunojees, bija ari eeradees un fleedſa: „Ket mani tagad.“ Dini no nemeerneekem ſagrahba Tranſehe'u un nogruhda winu no trepèm ſemê un tam nebuhtu klahjees labi, ja kahdi no paſcheem buntawneekem nebuhtu atſpeedufchi atpakat trokſchnotajus, un tâ Tranſehe'am iſdewâs eemukt mahjâ.

Nemeerneeki draudeja apſargat wiſus zelus, lai Tranſehe un komiſars neiſſpruktu, bet apſardſiba naw bijuſi wiſai zeeſcha un Tranſehe'am iſdewâs aiſbehgt pa zeku uf Odſeenu.

Par tahdeem, kas wiswairal bija trofšņojušchi, tika usdoti Lejas Mitru Karlis Talmannis, kas bija norahwis Transhe'u no trepēm un apdraudejis ar meetu, Wilhums Preuffis ar dehlu Krišchu, Juris Sarkans no Lejas Plepjeem, Jekabs Talmannis no Mitreem un Martinšch Tšutscha.

Tas jau bija pilnigs dumpis un atstaht tahdus dumpineekus beš foda, nebija zeeschams. Generalgubernators usdewa tam pašam Rigas bruga kunga adjunktam Transhe'am leetu ismeklet, wainigos šaguhstit un lehdēs slehtus suhtit us Rigu. Transhe'u atkal pawadija saldatu nodala. Jaun-bebreneeschchi bija par to dabujušchi laikus šinat, šadroschinati un duhschâ eesiluschi, ka, pretim turotees, isdewees padsiht pirmo ekspediziju, nodomaja ari tagad nepadotees. Saldatus šagaidija pulks kaušchu, bet, šchos eeraugot, šabijās un eebehdja meschâ. Bet te preeščhâ bija otra rota, kas šanehma zeet 33 dumpineekus. Domehr to šarpâ bija maš jaun-bebreneeschu; bija no Wez-Bebreem, Kohneses, Pilspastes, Mengeleem un Aberkajcheem ar pagasta preeščhneeku Andreja Sarkanu no Klaves Speltes mahjam. 3. oktobri peenahzi wehl artilerija un zits kara špehšs, škaitâ kreetni prahws: 5 rotas šahjineeku, 40 kajak un 2 leelgabali. Nu laudis redseja, ka tee naw joki, bet ruhgta pateesiba: wini tâ šabijās, ka bija gatawi isdot wišus barmeschus un usrahdit, kur wini slehpjas.

Ka ne wiši jaun-bebreneeschchi bijušchi tahdi dumpineeki, bet ari meerigi un padewigi šaweem kungeem, to mums rahda Jaun-Bebru pagasta wezakâ M. Kurmes wehtule leelkungam:

Zeenigs leels Kungs.

To Galwas naudas Kwihingu — Šanehmu; Taišniba Gann irr, ka pehznahkama Dezember 10. deenâ man atkal Dserbenē waijag Galwas naudu maškât, Bet Scheiten, zeenigs leels Kungs Wakkigs pappirs Ešsmu Sarakstijis, ka arr to mannu maškaschanu Stahw. Gann negribas eestrihdeht ar to Dserbenes Wakkis teefu, Mihlais zeenigs leels Kungs ja nu buhs atkal pee Dezember jamakša pa Semmigi luhdsu tad to nomakšajeet, to naudu no muhsu zeeniga Leelkunga attdabuhseet. Wai arri no mannim juhsu kalpa. —

Tahš leelas breefmu Šturmes gan jaw mašakas, Bett Gann ja patteiz teem zeenigeem teefu leelkungeem, wiswairal zeenigam annas muišas Bruggu leelkungam,

kursch ne appnizzis Strahda eefsch tahm leetam, pee teem Kaszbaineekeem, arr Schagareem un zeetumu, kuri wini nu Paschi zits zittu usdohdas; Scho deen to 17-to Rowemb. pee pilna aggruma Satwehre arr Saldateem tohs diwus ahpschu mahjahs Ahpsche Wikumu un Mittra Keini, kurrus muhsu mihla zeeniga leelmahte gann labbi Pasfist, tee zitti pirmie Kaszbainieeki Wehl tur patt Rihgâ, nu jaw tee zitti lautini tal pa Semmigaki Sahl messtees. — Gann jaw zeenigs leels Kungs Warrat dohmat, kahda man Sirbs ka eefsch uhdents eemehrta, ka behrneem Bes tehwa mahtes, Starp Sweschineekeem un eefsch tahdahm Raifem, ne ko war dariht wajag pazeest, lai mihlais Deews dohd pehz ta Ruhkta Saldu malku baudiht, — all muhsu mihlee maifes Tehws maifes mahte zeenigs leels Kungs zeeniga leelamahte pee mums mas Dsihwo kas mums daschu Reis pamahzija un eepreezinaja. — Zeenigs leels Kungs luhdsu pee dohschanu, ja Rahts Wahrdishtsch nepa-tihkams.

3 Bebbu muischa to 18 Rowemb. 1841

zeeniga leelfunga kalps M. Kurme.

Ubi schie atgadijumi likas muischneekeem tik labwehligi, ka wini bes kaweschanas nehmas tos isleetot. Nu wineem bija skaidrs peerahdijums, ka semê agral neeestahfees meers, kamehr neeejaukfees militarâ wara. Wini ar jaunu sparû stahjâs wirsû generalgubernatoram, un gree-sâs ari pee sawa labwehla Peterburgâ, schandarnu schesa grafa Benkendorfa, kam bija leels eespaids us keisaru. Benkendorfam bija japahrleezina keisars, ka waja-djigs kara spehks un pirmâ kahrtâ jaiswahz no semes wisu nemeeru pabalstitajs, kas pehz muischneezibas domam bija biskaps Jrenarchs. Tomehr keisars nebija tik weegli peedabujams pee ta. Winsch atrada par labu suhtit schurp diwus delegatus, sawus fligeladjutantus paskawneekus Buturkinu un knasu Urusowu. Keisaram Nikolajam bija tahds usflats, ka militarzilweks derigs wisas leetâs, wianam wajaga buht par diplomatu, par administratoru waj par profesoru. Scheem delegateem keisars usdewa aisrah-dit us to, ka keisaram naw semes ko dot un semneekeem japaleel turpat, kur ir. Ka kungeem jaklausa pa wezam un jaispilda wisas Klauschas un gaitas. Dizibas maina nedo-dot wineem nekahda laiziga labuma; bet kas sawâ sirds-apjinâ juhtas speests pahreet pareistizibâ, tam tas naw leegts. Ta ir keisara griba un pee tâs laudim turetees.

Buturkin
nn Urusow
Rigâ.

Delegateem bija jaapbraukā nemeerigee aprīnki un wišs tas laudim japafludina. Pee tam wineem bija ari jaisklauschīna, tadehl laudis naw meerā un kas tee kuhdī-taji, lurus keisars solas bes schehlastibas bargi šodit.

Nonahkufchi Rīgā, wini 17. septembrī šaaizinaja no 14 Rīgās aprīnka pagasteem 47 semneeku teefneschus un šaimneekus, kā ari 8 atwakinatus apaschfareiwjus, lai scheem pasludinatu scho keisara gribu: Wini esot atsuhtiti schurpu nemeeru dehl, kas noteefot semē, ar pawehli, ka keisara majestate nemas nedomajot semneekus pahrwetot uš zitu semi un eerahdit wineem semi par ihpafchumu; walsts eefchejās gubernās, waj ari atnemt semi muischneekem; tas wišs esot aplamas haumas, ko isdomajuschī launprahtigi un tihschi lauschu mušinataji. Dai tahdām blehnām netizot, bet tos, kas isplatot, nemot zeet, ša-jeenot un nododot generalgubernatoram. Tahlak keisara majestate leefot semneekem šazit, ka, ja kahds no wineem aij ihstenas eefchejas pahrliezibas un ne laiziga labuma dehl nodomajis pahreet pareistizibā, winsch to newarot un negribot leegt, bet lai nedomajot, ka ar tahdu pahreju wini pee tam wehl eeguhtu laizigus labumus un semes eerahdischānu par ihpafchumu; bet tee, kas apsolijuschī laudim laizigus labumus waj dewuschī zeribu uš teem labumeem, winus tik peekrahpuschi. Tadehl keisars wineem ušdewis teikt semneekem, lai wini, likumu apšargati, isturotees meerigi un pildot šawus peenahkumus kā ustizami pawalstneeki tizigi un godigi; un ja wini domajot, ka wini šawās teefibās pamasinati un apšpeesti, tad lai greeschotees pee likumigi eezeltām teefām, preefchrahtitā kahrtibā; bet ja wini wišās schinis eestahdēs neatrodot wajadsigo palihgu šawām šuhdijām, tad warot greestees pee generalgubernatora. Wiši turpmakee meera un kahrtibas trauzetaji tiksot bargi šoditi kā keisariskās pawehles pahrlahpeji.

Weens no klahtefoscheem semneekem, pagasta teefnesis Mahrtinš Meiers no Suntaischeem, atšindās, ka winsch bijis peerastitees pee kreewu garidsneezibas, bet ne wis, lai gribetu pahreet pareistizibā, bet gan isšefot; winsch raidits uš kahdu bodi, kur winam isgatawots luhgums, un ka biskaps pats scho luhgumu peenehmis. Wiši pahrejee semneeku preefchstahwoji bija šalafiti tahdi, kas schini kustibā nebija eejaukuschees. Redšams, ka tihscham laudis bija šapulzeti ar islasi.

Tad fligeladjutanti apbraukāja nemeerigos apgabalus,
Buturlins latveeschu daku un Urūssows igaunu daku.

Buturlins
latveeschu
daka.

Rā ņhi laušchu nopratinaščana notifikēes latvee-
ščos, ko waizajis Buturlins, kaħdas bijuščas atbildes,
naw no aktim redsamis.

Rā teesās
fastahdija
protokolus.

Bet semneeku atbildes, laikam, bijuščas taħdas, kas
Ķagemeisteru naw apmeerinajuščas. Winšč tadeht atradis
par wjadrsigu dot ņawus paņaidrojums. Winšč eesahť
ar nemeera zehlonu atteħloščamu, bet atstahj pee malas
ihsteno leetas kodolu. Semneeki nebija apmeerinati, jo
ņaimneeziskā zihnā brijwlaiščana esot winus eegruħduņi
besdibenā un soziali wini nospeesti lihds beidsamam. To
Ķagemeisters nedomaja atsiht, bet, pamatojotees uņ ne-
meera laikā ņastahditeem protokoleem un aktim, pubhejās
tik eeteikt Buturlinam pawisam pretejo. Ziť ņheem pro-
tokoleem peesħirama pateesiba, to ņagidiņim, ja eewehro-
ņim, kā winus ņastahdija. Kad Rigā noķehra taħdu ņiltās
ņemes kaħmetaju, tad labakā gadijumā winam noskuwa
matus un, ķehdēs ņehgtu, aissuħtija uņ weetejo polizijas
waldi. Tur nu nopraņija, kas dewis atkauju braukt uņ
Rigu un greestees pee kreemu mahzitaja. Ja, to daridams,
nebija isnehmis paņi, nopehra. Tad brijhdinaja, lai teizot
tik pateesibu, zitadi atkal peħrsħot. Tā ņagatawots un ņa-
baidits wiħrinšč nu teiza wiņu, ko ķungs weħlejās. Pro-
tokolu ņastahdija wahzu walodā un rakņtija eekščā, kas
ķungam bija pa praħtam, kas winam likās derigs. Waj
protokola ņaturs ņakrita ar to, ko nopratinatais teizis, to
ņħis newareja ņinat, jo wahziski neprata.

Ķagemeisters turpina: „Ziť ņħa no aktim ņmeltā pa-
teesā tehlojuma ņkaidri un gaisħi nosħarsħams, ka ņħo
beħdigo apstahķu pirmzehlons naw mellejams paņħā sem-
neeku kaħrtā, bet revoluzionarā propagandā, ko ņlepeni
agenti weduņħi, un ņħaħdas launpraħtigas baumas ween-
kaħrsħos ņemju laudis atraduščas lihdsjuņšanu un pa-
ķlauņigas auņis, kad wineem pee tam ņolita tik wilinosħa
ņozialo buħšanu uņlaboņšana.“

Ķagemeisters te nehmas isleot Nikolaja wahjo puņi,
beedinadams ar revoluzionaru propagandu un politisķeem
agenteem. Winšč tať newareja buht taħds plahupraħtinšč,
kas pats tam tizeru. Ja kaħdi agenti buhtu aplaħrt blan-
dijuņħees pa Widsemi, wini bes ņħehlastibas buhtu ņa-
nemti pee tik weħrigām un uņmanigām muisħas polizijas

eeftahdèm, fahdi bija junkuri, froschas, fahrafti un wifì pagaftha amata wihri. To wareja gan pafthstìt fchahdeem tahdeem fligeladjutanteem no Peterburgas, kas semè fwe-fchineeki, un atraft tizigas aufis.

Hagemeifters tahlafu rakfta, ka, tahdu aplamu bau-mu pawefsti, femneeki uffahfufchi zetot uf Rìgu peeraf-ftitees, it fà mahuidamees, ka bada fpeefsti, kas zehlees no pehdejo gadu nerafchas, ka pagafthu labibas magafinas if-tufchotas un muifchas nepalihdsot.

Hagemeifters pafthaidro, ka no muifchàm to newarot prafit, jo lifumgrahmatà pirmà nodalà 8. punktà teifts:

„Tif lihds, ka fchee jauni Liffumi irr fludinati, Muifchneeki teef atlaifti no wiffas Apgalwofchanas par wif-fahm fawu Semneeku Dohfchanahm un Klauffifchanahm pee Krohna, tif labi no Galwofchanas par tahm, kas Sem-neekeem janefs un jadohd par fem pafchu, fà par tahm, kas janefs par to Semmi, fo winfch turr. No ta Laika arridfan Muifchneekus wairs ne warr peefpeest, Semnee-keem fo aizdoht, un teem palihdsieht.“ —

Tad Hagemeifters turpina: „Mufsu waldibas laipnà labwehliba uf lihdszilwekeem (humanitate) uffkatija fchàs tahdà weidà ifdaritas intrigas, it fà bada un pofta if-faultas. Tadeht, janahkot pretim fcheem maldinateem lau-dim ar labu, fur ihfteni wajadsiga buhtu bijufi peenahziga bahrdsiba, eezehla komifiju ar mani preefchgalà. Schai nu par wifàm leetàm peeteekofchi bija pamahzit peewiltos laudis, pee tam ari nowehrft usdoto maises truhkumu; tam noluhkam manai rihzibai bija nowehletas deefgan lee-las naudas sumas, un labibas daudsums if Widfemes ap-gahdibas komifijas.“

Tomehr weenu, un laifkam gan to pamatigako, lih-dfelli winfch peemirfìs minet, proti: polizijas fodus, lai-kam aif fauna gan; winfch nehmas rahdit, ka winfch wifu darijìs tif ar laipnibu un lehnibu. Hagemeifters nu fahfta par komifijas darbibu. Schi nodarbojufees junija un julija mehnefchos un wifu fmalki rewidejufi; un wina atradufi, ka naw bijis wajadsigs iffneegt ne mafako palihdsibu, ka bads tif ifleekulots, un fur tomehr ifrahbijufees mafakà wajadsiba, tur Widfemes muifchneeku un wifu muifchas ihpafchneeku labwehliba nahfufi palihgà ar faweem lih-dfekteem, lai gan tas nemaj naw bijis wiau peenahkums. To muifchneeki no laba prahta darijufchi, lai gan pafchi ari bija zeetufchi no nerafchas. Bet tas wifs nelihdsjeja neko,

jo peewiltee laudis jau bija eerauti ſchait ſchwingulī un wehl paſtiprinati no ſchandarmu preekſchneeka, kadehl 10. juliā paſludinatee ſodu draudi neſpehja apturet uſtrauktos prahtus.

Te wehl eejauzās kreewu garidsneeziba ar apoſolijumu uſlabot ſemneeku ſtahwolli, ja peenemſchot pareiſtizibu. Preeſteri paſchi faſtahdijufchi luhguma rakſtus, kuri nemas neſakrihtot ar to, ko teiufchi ſemneeki, par to Buturkins patš dabujis pahrlleezinatees.

Bil aismahrſchigs ir tagad Hagemeiſters, to redſam, ja peeminam komiſijas pirmos ſinojunius par rewiſiju, kuros apoſtiprinats, ka laudis pateefi zeeſchot truhtumu; un nu wiufch nemas uſſteept Buturkinam, ka: pehz pabeigtas plaujas, ja ari rudju raſcha eſot bijuſi plahna, bet waſarajs un daſchadu ſakru raſcha bijuſi bagatiga un tā tad neefot manams nekahds truhtums; tomehr, neſkatotees uſ wiſu to, nemeeri turpinas, ja pat notifuſi atklahta ſazelſchandās ar waras darbeem pret ſemes likumigeem waldibas wihtreem un iſdariti noſeedſigi aſinaini uſbrukumi pret militarſpehkeem, kas ſemes droſchibas labā atſuhititi no wina majeſtates funga un keiſara."

Hagemeiſters aiſtrahda, ka nemeeri pahrnahkuſchi no Witebſlas gubernas un ka tee atraduſchi Widſemē leelu peekriſchanu, jo laudis domajot, ka kahdā tahdā ſiltā ſemē uſlaboſchotees winu ſaimneeziklās un ſozialās buhſchanas, nebhſchot lungu, nedš kahdu gaitu un klaufchu, tik galwas nauda buhſchot jadod un wiſi buhſchot weenigi ſem Deewa un keiſara.

Schee malbigee uſſkati, par daudš ilgi noſodamā weidā zeeſti, eſot jau peerehmufchi politiſku nokrahſu, jo wiſas gubernas ſemneeki eerauti ſchait ſchwingulī.

No ta laifa, kamehr eewefi jaunee ſemneeku likumi, paſtahw fungu un ſemneeku ſtarpā brihwa kontrahta atteezibas, likumigas buhſchanas, kuras padara par neeſpehjamu eedomatees jeb kahdu patwaribu un apoſpeeſchanu.

Luhgumi un kontrahti pa leelakai dalai noſlehgti uſ agratā likumigi noteiktā waku grahmatu pamata, wiſu ſtingri apoſihmetas buhſchanas, kahdas ſemneeki labprahtigi noſlehguſchi ar muiſchneekem.

Ja nu weena waj otra puſe likumu pahrlahpuſi, tad jau tahdā gadijumā wiſaugſtati eezeltās ſemeſteefas warot to likumigi iſſchirt un nowehrſt.

Peet tam, ja muischas ihpafchneeks apspeestu semneeku, fchis, lam wisaugstati dahwata brihwiba, warot katru brihdi wiau isleetot un atpestitees no tahdam neehrtibam.

Ja nemam wehrâ, ka kauschu semê mas un semneekem dotu waku eet, fur grib, tad jau muischneeku paschu labums prafa apeetees ar semneekem lehnigi un faudsigi; pretejà gadijumâ wini, isleetodami fawu brihwibu, zitur mekletu few usturu.

(Peet sche teiktâ japeesihmè, ka semneeki pa leelakai dakai bija krituschu muischai parahdos un tadehl pehz fawas gribas atstaht mahjas newareja, nenomafajuschu muischai parahdos; ari kauschu naw nemaf bijis tik mas peeteem lauzikeem, kuri bija semneeku paschu rihzibâ, jo to leezina jaunpeebaldsenu un zeswaineeschu schehloschanâs par kauschu pahrpilnumu.)

Weskatotees us pasihstamo Widsemes muischneezibas labwehlibu (humanitati), — ka wispahrim sinams, wina pati eerosinajusi semneeku brihwilaischanu un ari to isluhgupees, — newaram fewim stahdit preekschâ, ka kaut kahds muischturis buhtu tik apstulbis un azim redsami rihtotos pretim fawam pascha labumam. Ja tomehr buhtu fur dots eemeflis fuhdsibam, tad tur wainigs rentneeks, bet ne tahdâ jinâ ihpafchneeks, ka Zuhfu augstlabdsimtiba paschi redsejuschu Dserbenè un Sehrmufschos, kuras abas muischas isrentetas.

Ka schahdas nedaudsâs fuhdsibas, kuras wisur likumigâ zelâ, ka nahkas, eesneedsamas un isteesajamas, it nemaf newareja issaukt tahdu wispahrim iszehluschos semneeku faszelschanos, bei schaubam, pilnigi noskaidrojees, un ftepeni dsenolki meklejami rewoluzionarâ agitazijâ. Peet ta nelaimigâ weidâ peebeedrojusees freewu garidsneezibas teekschanâs, neleetigi apmulsinat schejeenes semju kauschu weeglitizibu, no ka zehluschees kledseeni klausit tik ween Deewam un keisaram — Deewu saimojofchs issauzeens, kas noseedsâs pret keisariskas majestates swehtzeenibu, fskreen lihds laika garam, apdraud lihdschinejo meeru muhsu leelajâ tehwsemè un rada breefmas no apwehrfuma, ja to ar waru wed zauri.

Ka schahda kustiba janomahz nopeetni un spehzigi, to darit sinamu es turu par fawu nepeezeeschamu peenahumu.

Kahdu eespaidu no muhsu semes buhschanam dabufis Buturkins fawâs farunâs ar semneekem, mehâ, ka jau agraki aisrahbits, nesinam. Leekas, winsch it ka nahzis

pee atsinas, ka semneeka stahwoflis naw wis til apstau-
schami spihdoschs, ka eemesli schai kustibai pamatotī. Zi-
tadi Sagemeisters nebuhtu tā waiga swedros nopuhlejes
ifklaidet Buturkina eeguhtu ainu, nehmees rahdit, zil lab-
wehligi ir kungi, kà wini gahdà par semneekem, jebšchu
tas wairs nemas naw winu peenahfums. Kà tomehr sem-
neeki fazehlušchees, tad tur wainigi launprahtigi rew-
luzionaras kustibas agitatori un — kreewu garidsneežiba.

Sagemeisters tahdàs krahsàs istehlo šawu pamah-
zibu, kuru winšch bod lihds Buturkinam zelà uš Peter-
burgu. Un ar kadhàm šelàm, to mums rahda turpmašà wal-
dišchanas rihtošchanàs.

Urusows
Werrowà.

Par otra keisara suhtita fligeladjutanta knasa Uru-
šowa usstahšchanos ir deesgan plasčas un šihlas šinas,
kuras peesuhtijis landratkolegijai zelà lihdsdotais eerehd-
nis, karam bija buht par sekretaru un tulkū.

Tà kà igaunu semneeku dšihwes apstahli, beš šchau-
bàm, bijušchi tahdi pašchi, kà latweeschu, tad nošlaušifi-
mees, kà tur gahjis.

Werowà bija šapulzeti no wiša aprinka pagastu
preekščstahwi un šaimneeki, bet dauds leelakà škaità nekà
Rigà. Bija šanahkuschchi ap 4—500 semneeki un 40 isde-
nejuschchi šaldati. Teem nu Urušows pašludinaja keisara
gribu, ko igauniski pahrtulkoja isdeenejis apaschwiršneeks.
Runa tika tulkota wahrds pa wahrdam un teikums pa
teikumam un semneeki tuhlin dewa atbildes. Tàs wispah-
rim škaneja: mehš gribam klausit Deewam un keisaram,
gribam stahwet sem keisara, bet ne sem wahzeescheem, jeb
fungeem (šakšad), mehš gribam dot klausčas, bet tàs ir
šepanesami leelas, mehš mirštam badà, muhs kauj. De
semneeki pašneeds parauga dehl gabalu maifes, kura e-
zepts dauds šehnalu un šalmu. Uš knasa jautajumu, waj
wini gribot pahreec pareistizibà, daschi eekleedsàs: ja!, bet
wairums: ne!

Kad knas atkal plaschi pašlaidroja, ka wišas baumas
par pahrzeloschanu uš filto semi un ar to šaweenotà
pahreja pareistizibà, aplamas, semneeki prasija: ja tas tā,
kà juhs teizat, un muhs wil, kadehl nepoda tos, kas ir
šchee wiltneeki?

Archijerejs mums to teiza keisara wahrdà; kadehl
winu par šchahdeem meleem nesauz pee atbildibas? —

Knaß atteizis, ka archijerejam us to naw bijis teefibas un winſch to ari neeſot teizis.

Saruna ar leelo puhli bija ilgusi 2 stundas. Tad knaß aizinaja pee fewis us ſihkaku isrunu pa 2 wihreem no pagasta, kaß ilga ap 6 stundam. Winſch iſklaufchinaja ap 80 zilweku. Schee ſtahtija, ka bijuſchi pee biſkapa, kaß ſo-lijis, ja pahrkriſtiſchotees, iſgahdat pahrzeloſchanas atkaju un ſemi kreewos. Wini apraſtija ari biſkapa ahrejo iſſkaku, ka biſkapa ſehnß winus wedis us Kaſarmas eelu, kur ſaldats par 1 rubuli kapara nauda rakſtijis luhguma rakſtu un par ſihmoga nodokli panehmis 23 kap. par loſſni. To wini tad eefneeguſchi biſkapam. Gandrih wiſi beſ iſnehmuma ſcheh-lojäs par nepaſpehjamam klaufſham, ihpaſchi aiſrahdija us ahbolina plaju un noplauto lauku uſarſhanu; kartupe-luß uſnemot, linuß raujot, wineem uſejot wairaf deenu, nekä teekot peerehkinatas; pee ſeena plaujas wineem darot gauſchi pahri: beeschi eſot loti tahlu jabrau, lihdf ka-mehr noteekot muiſchä un plawä un kad leetus lihſtot, winuß ſuhtot mahjäs un nepeeklaitot ſaudeto laiku; pat peenahzigi nepeerehkinot dotäs deenas, jo paejot mehneſchi, beſ ka noſahrtotu klaufſchas. Reekſchas jeb walakas, kuras wineem eerahdot apſtrahdaſchanai, eſot par daudß leelas, ſamehrä ar deenu ſkaitu, kahdu peerehkinot, pat praſot, lai nowed no lauka noplauto labibu, ka walakas darbu; ſee-mas klaufſchas iſleetojot waſarä; ſemneeku mahjas peewee-nojot muiſchas laukeem un no ſamaſinatä ſaimneeku ſkaita praſot paleelinato lauku apſtrahdaſhanu; deenas, kuräs labß laiks, nemot muiſcha ſew, ſliktäs deenas atſtahjot ſemneekem, kuri tä ſaudejot laiku, ſawuß laukuß laikä ne-warot apſtrahdat un dabujot neraſchu, ſamehr kunga lauki, laikä un labi apſtrahdati, dodot labu raſchu. Galwas nauda eſot til augſta, ka newarot ſamaſſat un kad dodot teefas, winuß wilot, jo pagehrot weenas 6 gadu wezas aitas weetä 2 jehruß. Daſchi kungi eſot wehl labſirdigi, bet junkuri winuß, ſemneekuß, apſpeeſhot. Kad wineem aiſrahdiju, ka-behl wini negreeſchotees pee peenahzigam teefam un neſuh-dſot par nodaritam netaiſnibam, wini atbildeja, ka ſem-neekuß neklaufot: waj nu paſchi eſot kungi (wahzeefchi), waj til tahduß no igauneem apſtiprinot par teefneſcheem, kuri patihkami kungeem, pee kam toß ſaimneekuß, kaß kungeem neeſot pa prahtam, dſenot laukä no mahjam.

No wiſam ſchim ſuhdſibam bija azim redſamß, ka tam naw weetejas noſihmeß, ka täß naw jaunako laiku ne-

faſtanaſ ſeſas, bet ſemeſ buhſchanu eelahtas augliſ. Wiſas ſchiſ igaunu juhdiſibaſ mums labi paſiſtamaſ: taſ uſ mata tahtaſ paſeſhaſ, kahtaſ bija latweeſchu daſa, un dſiſweſ apſtaſkli tiſ gruhti, ka ſemneeeem, ka likaſ, zitaſ iſejaſ nau, ka tiſ meklet zitureene labwehligaku dſiſwi. Muiſchneeki turpretim bija tanis domas, ka ſemneeki tiſkaſ dumpojaſ, ka wini uſluhdiſi un neerauga ſawuſ funguſ, wahzeeeſchuſ. Nu keiſaram nahzaſ iſſchirt, kam taiſniba. Ka ſwareem bija jaſweraſ par labu kungeem, ſaprotama leeta: keiſaraſ taſ neapbehdinatu ſawuſ uſtizamaſ un zentigaſoſ kalpuſ. Graſſ Benkend orſſſ, kaſ patſ bija Baltijaſ muiſchneekſ un baudiſa keiſara pilnigaſo uſtizibu, newareja buht ſawuſ lahtaſ beedru nelabwehliſ un ſtahdija keiſaram preeſchâ ſchiſ julaſ tahtaſ gaiſmâ, tahtaſ muiſchneeziba to wehlejaſ. Te wehl peenahza klaht ſligeladjutantu ſinojumaſ, kaſ laiſam ari runajaſ par labu muiſchneeeem.

ſchiſ ſinojumaſ laiſam gan Rigas arkivoſ nau ſadabujamaſ, bet gan meklejamaſ Peterpili. Tiſ weenu daſu nodrukajaſ Samarinaſ (Окраины Россii, томъ III) un to, kaſ ſihmejaſ uſ biſkapa Jrenarchu.

Fligeladjutantu atſauſme par Kreewu garidſneezibu.

Fligeladjutantu ſinojumâ teiſtiſ: „Kaſ attezaſ uſ pahreju pareiſtiziba, mums ir laime ſtahdit preeſchâ juhſu keiſariſkaſ majeſtateſ eeſtatam buhſu wiſpaſemigaſo paſtaidrojumu, kaſ pamatojaſ uſ to, ko iſteikuſchi paſchi ſemneeki wiſu lauſchu klahtbuhtnê... Inemot wiſneezigaſo ſtaitu ſemneeku un maſu daſu no graſa Scheremetjew a laudin, wiſi apſtiprina, ka peenemt greeku (kreewu) tiſzibu nekad nau wehlejuſcheeſ un gahjuſchi uſ Rigu pee pareiſtizigaſ garidſneezibaſ ar luhgumu pahrzelt winuſ uſ ſilto ſemi, bet wineem garidſneeziba un daſcheem ari patſ biſkapaſ daſchadi paſtaidrojufchi winu nahkamo buhſchanu uſlaboſchanu. Weeni teikuſchi: ja juhſ mainiſit tiſzibu, tad juhſ nometinâſ Kreewſemê; ziteem ſtahſtiſ, ka tad tiſ ſemneeeem keiſaraſ doſ brihwibu, kad peerakſtiſeeſ peenemt pareiſtizibu. Tad pawehletſ greeſteeſ atpakal mahjaſ, ſtahſteeſ pee darba un gaidit drihſako pahrmainu. Tiſ zeeſchi bija prahtoſ eedweſta griba uſ ſaimneezikſo buhſchanu drihſako pahrmainu, ka wini pahrgalwigi paſludinaja ſawu galigo gribu wairaſ nedſihwot ſem muiſchneeku eeſpaida. Laudis bija eeeweſuſeeſ paruna: „Wehſ gribam buht ſem keiſara, un tee, kaſ gatawi bija peenemt pareiſtizibu, pee-

bilda: kahdas tizibas keisars, tahdas ari mehš, warbuht tad mums buhš labaki."

Stingri winus pahrllezinot un pahrmahzot, ka wineem nekahds labums naw gaidams no pahrmainas, lai netizot kahdeem šlepeneem solijumeem, wini tomehr zeeschi pastahweja uš to, ka negribot neta zita, ka buht weenas tizibas ar keisaru un wiseem stahwet sem keisara. Dija loti manams, ka šchee wahrdi stingri eekalti.

Lai isdabutu eemesiu šchim til noteiktām semneeku gaidām, mehš nopuhlejamees issinat ihsteno pateesibu un peedabut pee walsirdigata pahrstahsta tos semneekus, kas aishrahdija uš solijumeem, kahdus pareistizigee garidsneeki bija taišijuschi aisheloschanas šinā; bet weltigas bija muhsu puhles. Semneeki notak atfahrtoja to pašchu, ko jau bija teikuschī. Mums personigi bija japahrleezinas, ka gruhti nahšfees attaisnot pareistizigo garidsneezibu, kura, neewehrojot semneekos efoščas dumpja juhtas, jo projam turpina šlepeni peerakstičhanu un luhgumu peeremščhanu no semju laudim, kas puhleem steidsas uš Rigu. Šchis maldu domas winos nostiprinajuschās tahdā mehrā, ka, bihdamees polizijas usfraudsibas, bareem fogas uš Rigu pa mescheem un šahnzelineem; netahlu no Rigas winus šagaida wišadu šchkiru laudis, kas winus pawada pee garidsneezibas un bistapa."

Ja tilai pawiršchi lašam šcho šligeladjutantū šinajumu, tuhli war noprast, ka tas rakstis sem šweschā eespaida un wini rakstijuschī to, ko Šagemeisteri un ziti wineem dištejuschi. Til weena leeta naw te mineta, un ta ir — til širdigi usšwehrtā un daudsinatā politiškā rewoluzionarā propaganda: tas laikam šligeladjutanteem tomehr islizees par tihreem neekeem un blehnam, bet uš pareistizigo garidsneezibu usrihdit pilnigi isdewees. Un kas tad nu bijis šchis garidsneezibas grehš?

Bespartejiski špreeschot, wina darijusi to pašchu, ko ari dara wišas zitas basnizas, waj tee katoli, waj luterani. Šo 40-tos gados darija pareistizigee, to pašchu darija luteranu mahzitaji 60-tos gados — luhloja atdabut pahrgahjejus atpafat.

Bet kad nu jautajam, waj šchee pahrgahjeji ari bijuschī pahrllezinati no šchis jaunās pareistizibas, tad buhš jaatšihstas, ka kahds rets, peem. Straumischā tehws, gan to darijis aish pahrllezibas, bet wairums zerejis eeguht šew laizigus labumus, un ne wis ka kahds garigais bads

buhstu speedis latweeschus meklet patwehrumu pareistizigâ hafnizâ, kâ to freewu rakstneeki welti puhlejuschees peerahdit.

Fligeladjutantun sinojums bija darijis redsamu eespaidu us feijaru, bet winam tomehr ar to wehl nepeetika.

**Benken-
dorffs Rīgâ.**

Nu wiasch suhta us Rīgu pašchu grafu Benken-
dorffsu pahrleezinatēes, waj nemeeri pateesi jau safnee-
guschī tahdu stahwokli, kâ aplufinami til ar karaspehla
palihdžibu. Pee tam winam bija wehl janorahj landrat-
kolegija, kâ wina usdrošchinajusees dot feisaram pamahžibu,
kō darit ar biskapu Grenarchu: tahds aistrahdijums nebuht
newareja patikt eedomigam augstprahtigam autokratam,
tahds bija Nikolajs I.

Protams, grafs Benkendorffs atrada to pašchu, kō ge-
neralgubernators un landratkolegija til loti wehlejās: kâ
nemeeri pateesi jau nonahkuschī tahdâ stahwokli, kâ bej
kara spehla naw wairs aplufinami. Peisaram tas beigās
peetika un wiasch bija gataws ispildit wišu, kō general-
gubernators un muišchneeziba wehlejās.

**Waldbibas
rihkošanās,
aplufinot
nemeerus.**

Waldbiba aisleedsja pahrdot semneekēm pulweru, jo is-
rahbijās, kâ pulwera leetoschana 1841. gadâ bija stipri
augusi. Gadu agrāk, no 1. maija lihds 1. septembrim bija
Widsemes semneekēm pahrdoti 80 pudi pulwera, bet tagad
pa to pašchu laiku 120 pudi. Rehkīnu mahkslineeks bija is-
dabujis, kâ nu muišchas ihpašchneeku droščiba bija masi-
najusees par 40%. Staitkos tas itin pareisi ņan, bet
kâ pateesi muišchneeku dšihwiba bijusi tâ avdraudeta, tas
no altim naw redsams, jo neweens pats no wineem naw
aiflahrts, bet kâ muišchneeku swehru un putnu dšihwiba wa-
rejusi zeest, ir weegli noprotams, jo, tâ kâ semneekēm
truhka maišes, tad wini, laikam gan, ņchahwuschī swehrus
un putnus un ehduščī maišes weetâ.

Ku ņcho dšihwneeku dšihwiba bijusi ihpašchi dahrga
muišchneekēm, kâ wini notat tihkojuschī winus glahbt ņa-
wām ispreezām un laika pawadiščanai, to mehš wišu labi
ņinam un naw wajadsigi nelahdi peerahdijumi.

Ari feijars bija pahrleezinajees, kâ freewu garidsnee-
žibas rihziba pateesi pretwalstiska un ihpašchi biskapa Gre-
narcha usstahščanās traužē lahtibu un rihda laudis us
nemeereem. Wiasch pawehleja biskapu atsaut.

Wahzeefchi usgawileja un semju laudim šaplaka duhscha. Ur to wehl nepeetika. Muišchneeki dabujā senkahrōtu militaro špehku. Pee jau Widsemē ešofcheem diweem karpulkeem peenahza klast wehl 2 un weena kasku diwišija, tā tā wišu semi wareja pahrluhdinat ar šaldateem.

Tas tā šabaidija laudis, ka Zehsu un Wallas aprinkos eestahjās pilnigs klufums un neweens wairs te nedomaja ne izšlot, ne pahreet zitā tizibā. Bet muišchneekem ar to wehl nebija deefgan. Wineem bija japeerahda, ka wišas laušchu zeribas uš biškapeem un pašchu keifarū ir weligas, ja kahds grib šazeltees pret kungeem.

Sahlās dumpineeku keršišchana. Wišus, kas kaut tā bija eemaišijuschees štaigashanā uš Rigu, pat nahkufchi aišdomās, ka to buhtu darijušchi, tika guštiti un šoditi. Generalgubernators eezehla jauktu kara teefu pee Rigas semes teefas sem semesteesnešcha bar. Unger = Stern = berga preešchneežibas, kuras peefehdetajš bija weens semesteesas lozellis un 2 wiršneeki no eekšchejās apšardses. Šchai komišijai nahžās ismeklet šchis nemeera leetas un dot šawus špreedumus, kurus apštīprinaja generalgubernators.

Dumpineeku teefashana.

Kara teefa bija beigufi šawu darbibu un atraduši par wainigeem 108 zilwekus, to šarpā ari weenu šeeweeti. Winu šods bija nolikts gan strojas, gan pehršchana uš atklasta lauka kara špehla frontes preešchā. Lai šchi zere monija, ihšteni jafaka, „drama“, išnaktu jo šwiniga un daritu jo dšiku eekšaidu, generalgubernators atrada par labu to isdarit jo leela škaita azuleezineeku preešchā. Par eekšuzijas weetu bija noteikti Jaun = Bebri. Turp no šuhštija diwus bataljonus šaldatu un 40 kaskus. Par šoda terminu nolika 4. dezembri. Rigas un Zehsu bruga kungeem usdewa šuhstit uš tureeni pagastu preešchahwjuš. Altitis atrodas weenigi wezpeebaldšenu dalibneeku šaraksts, kureem bija jāeet uš Bebreem 4. dezembri: pagasta teefas peefehdetajš Alites mahjas Šahnis Ernas, Zepļu mahjas šaimneekš Sprizis Maškaweets, Kagarainu Šahnis Kor nets, Stinus Priditis Krišchans, mahžitaja laušchu Zeh tabs Šwikults un Štuku Zeh tabs Šahlits. No Zehsu ap rinka: no Rankas, Baišchalna, Wešelauskas, Raunas, Jaunas muišchas, Džehrbenes, Wezdrusteem, Aukufalna, Gatarteem, Jaunpeebalgas, Raunas, Kofes, Štujenes, Wezpeebalgas, Mehšfules, Šeepšaln = Šsoleem, Weetalwas, Wešteenes, Dšjeenes, Wez = Šalšnawas, Zeswaines, Wez =

Pagasti, kam jābuht klast šodweetā Jaun = Bebroš.

grascheem, Dieem, Daubones, Lubanes, Tolkeem, Djesjawas, Starteem, Koses, Mahrzeenes, Wejawas, Kufes, Jaun-Kaltnawas, Kasdabas, Leeseres=Djoleem, Behrsones, Dajbones. No Wallas aprinka: no Palsmanes, Lisuma, Galgauklas, Wez-Gulbenes, Jaun-Gulbenes, Wez=Ubleenes, Lejaszeema, Kalnamuischas, Wez=Annas, Jaun=Annas, Muffnes, Mahlupes, Wez=Laizeenes, Krona=Laizeenes, Bejes, Babezlas, Alfwikeem, Kropes, Litenes, Stahmereenes, Kesakas, Belawas, Lugaschuzores, Turnes, Ergemes, Wez=Kahrkeem, Burgas, Krona=Blomes, Bormaneem, Aumeistereem, Jaun=Koses, Sasbergeem, Bilklas, Smiltenes.

Gubernators raksta: „Mans nodoms, ka ņai gadijumā jadod peenahziga pamahziba pagastu representanteem, ihpaņhi teem, kuri eepihiti pahrzeloschanas agitazijā un padakai aifrahwuschees uņ nelikumibām, bet, eewehrojot winu wainas semaku pakahpi, jau polizejisiti soditi, lai buhtu par leezineekeem un tiktu brihdinati uņ preekņhu klaufit ņaweem muischas kungeem un waldbibas eestahdem un wairs weeglprahptigi neklaufit muņinatajeem un launprahptigeem padoma dewejeem, ņahdi wini ari nebuhtu.“

Tad wehl usdewa Hagemeisteram ņapulzeteem pagastu preekņstahweem turet pamahzibu, lai wini ņinatu, par to ņoda ņhos laundarus un ņā wineem turpmā isturetees.

Hagemeisters nolafija uņ keisara pawehli no gubernatora atņuhtito ņpreedumu, uņņlaitija, ka wiņs darits, lai laudis nahktu pee ņawas mulkigās ahņstischanās atņinas. Bet tas wiņs neko naw lihdsesjis, un laudis tomehr ņazehluschees pret waldischanu, peemirdami Deewa likumu, ņas atņihmets Rom. gr. 13. nodalā no 1—5 perņhai: Wiņa waldischana no Deewa...

Ta esot tahda rewoluzionara kustiba, ņahda ņawu laiku bijuņi Polija! Pee tam peesitusees klah tizibas ņwahrstischanās, zeribā, ka eeguhs daschadus eedomatus laizigus labumus.

Pagasta preekņstahweem peeteiz noschlot ņawu lihdischinejo istureschanos un apnemtees labotees. Par pareisu rihzibu teel uņņlaweti Leeseres, Jaun-Kaltnawas, Chrgtu un Jumurdas teefas wihri. Pawehl wiņu ņho dsirdeto un redseto pateesi atstahstis mahjās palikuscheem, lai buhtu wiņeem tas par brihdinajumu, dsihwot meerigi un palkaufigi un nekaut mekeem un ņahrdinatajeem ņewi peewilt.

Sodu deena, 4. dezembris, tika „eeswanita“ ar 2 leelgabalu ņahweeneem, lai wiņai apņahrtnei, urbi et orbi taptu ņinans, ka ņhi tragedija eefahlas.

Wiņi ņaldati, latweeņhi, bija nonemti no frontes un atņahiti pee weņumeem, bija ņingri noteiktis, ka lai noņeedsneeki dabutu ņawu pilnigu ņodu, neeelaust wiņas (ņpiņrutes); aiņweņt ņapulzetos laudis uņ ņoda weetu un ņadņiht par ņtatitajeem wiņus jaun-bebreneeņņus beņ iņnehmuma, iņpilbit ņodu teeņas ņpeegela preeņņhâ no eņtrades, wiņam teeņas perņonâm un mahņitajam klahņefot. Teeņas iņpilbiņņanai jaņahlas ar maņal wainigeem.

Un nu ņahjâs pee ņhis ņhaufmigâs neņilweņiņlâs eņņefuzijâs.

Par wiņu ņho negehligo warmahzibu wahzu rakņneeki aiņ launa laikam neņo neprot ņahņtit, tiņ Jndrikis Straumits ņin paņahņtit, kâ tas wiņs notizis.

„Te nebija lauņhu ņrahpeņņhana, bet lauņhana. Zilwekus tahdâm kahrtâm neņit. Un ir ņiteenu ņlâits par leelu, neņamehrotis ne ar gadeem, ne ar kahrtu (wihreeņhu jeb ņeeweefņhu): 12—13 gadus wezu puisņheli tiņ dikti teeņaja, ka ir peeaudņis newaretu iņturet; kâhdai neņpehzigai wezitei, kura bija iņkaltuņi un ņaņprehgajuņi, kâ koka peepa, uņņlâitija lihdi 100 ņoku; weziti, kuruņ no redņes lihdiņnâjâs eglēs iņņeekurim, ņņina zaur ņtroju diwas reieņs, bet winņh lahgâ newareja iņeet zauri pat weenu reieņi. ņaldati uņlika winu uņ riteneem un wilka nomiruņhu, ņita nuhjam, kâ pa maiņu; bet wirņneeki gahja gar abâm ņaldatu rindâm no palatas, ar krihtu rokâ, un uņwilka uņ muguras kruņtu kuras katram ņaldatam, kuruņ waj neeņita, waj eefita glehwi. Tos nelaimigos turpat ņteepa gar ņemi un breeņmigi pehra. Bet bija ari waroni, pilnâ wahrda noņihmê. Daņhi jauni ņehni iņgahjâ zaur ņtroju un neeekleedņâs. Weens no pagasta amata wihreem, padņihwojis ņemneekis, wezo laiku zilweks, neņņaja wehl ņapihtu biņi aiņ pakauņha, bet bija prahtiga galwa un gauņhi ņehrojâs, ka ziti wina neņaprata un ņamaitaja leetu.

Winu iņņina zaur ņtroju trihs reieņas, — winu un daņhus zitus ņita bargaki par wiņeem. Un ņhis „Apņha“ neeekleedņâs, neeweaidejâs, tiņ par katru ņiteenu nodrebeja; gahja modri, taiņni, mehriteem ņoleem un ņaldatu cindu galos apgreeņas ahtri un pehņņhni. Tiņ treņho reieņi ņahla meņtees gan bahls, gan tumņhs. Iņgahjis zauri, apņahjâs. Winam atneņa krellu un ņaldati gribeja winam

to uswilft, bet winsch pats to panehma; eekans ahrts ar lahdu salwi eerihweja wina muguru, kura bija sasisa lihds fauleem, winsch pats apraustija sawas ahdas lupatas, kuras us wina fauleem wehl karajas. Jidschris kipi uhdens, winsch plashi pahmeta par semi fwehtu kustu, apfwehtija ar krusa sihmi ari sawu krellu un tad pats uswilka.

Behz asins lugas lahds breefmigs funks no augstas weetas (estrades), no kuras tila pasludinats spreedums luram katram notesatam, pasludinaja wiseem sadshiteem skatitajeem: „Da tiks sodits katre, kas gribes eet us filto semi, lam eenahks prahta peenemt kreewu tizibu, kas eedroschinasees nepaklausit muischneekem un mahzitajeem, bet paklausis krahpneekem=dumpineekem.“

**Jaun-
Bebros so-
dito karakts.**

Jehkabs Jaune, kalps no Salen mahj. Jaun-Bebros, peedalijeas dumpigos faskrehjumos, ka ari abas reises, kad nahza kara spehks, ar siteenu pa galwu nogahsis pee semes komisaru Hellmanni. Par to weenreis dsenamans zaur stroju no 1000 wihreem un tad nosuhthams us Sibiriju nometinashanai.

Jehkabs Witzkobs, Jurtschu mahj. fainneeks Jaun-Bebros, weens no fazelshanas wadoneem, kad pirmo reis nahza kara spehks; pagasta wahrda usteiz klauschas dsimts kungeem, par to ar spizruhtem weenreis dsenamans zaur 500 wihreem un tad nometinams Sibirija.

Jlfe Witzkobs, Jehlaba Witzkoba seewa; par to, ka, pirmo reisi eenahkot kara nodalai, kuhdinaja faskrehjuschos semneekus us nepaklausibu pret sawu muischas fungu un pati nepeeklahjigi uswedusees pret scho, nosodama ar 100 rihlschu zirteeneem un nometinama Sibirija.

Behrtulis Grunbergis weenreis dsenamans zaur 1000 wihreem un tad nometinams Sibirija; peedalijeas dumpigas sapulzes un peekritis winu mehrkeem, peerunajis zitus semneekus turetees pretim un kuhdijis us to, it ihpashi peepalihdsejis turetees pretim kara nodalai un atsinees, ka winam bijis nodoms nosist adjunktum Transhe'u.

Reins Tallmanns, no Lejas-Mitreem, 11. septembri peedalijeas Jaun-Bebros, apbrunoti ustahjees bruga teefas adjunktum Transhe'jam un peekheeres, no trepem norahwis, ar trofchnojoscho sapulzeto semneeku palihgu gribejis nokaut scho teefas personu, bijis apbrunojees ar meetu; zaur strojam dsenamans trihs reises zaur 500 wihreem un tad nosuhthams us Sibiriju nometinashanai.

U p f c h u f a i m n e e k s W i k u m s P r e u f i s , f a p e e r a k t i f c h a n a s u n j a u n = b e b r e n e e f c h u f a z e l f c h a n a s f a a z i n a t a j s , l a i g a n b r a u f c h a n a u f R i g u w i n a m b i j a l e e g t a . D i w r e i f a i z i n a t s t e e f a s p r e e k f c h a , n e b i j a k l a u f i j i s u n n o f a w a m m a h j a m i s b e h d f i s . W e e n r e i f d f e n a m s z a u r 1 0 0 0 w i h r e e m u n t a d n o f u h t a m s u f S i b i r i j u n o m e t i n a f c h a n a i .

W i l h e l m s K r e i z b e r g s , f e g l i n e e k s . J a u n = W e b r u m u i f c h a n o t i f u f i a p b r u n o t a f a z e l f c h a n a s ; w i n f c h a r f a w a m r u n a m n e w e e n k u h d i j i s u f u f b u d i n a j u m u , b e t w e h l m u d i n a j i s a r w a r a s d a r b u l e e t o f c h a n u p r e t b r u g a t e e f a s a d j u n k t u T r a n f e h e ' u . Z e b f c h u g a n p e l n i j i s m e e f i f t u f o d u , 1 5 0 r i h f c h u f i t e e n u s , f a l d a t u f r o n t e s p r e e k f c h a , w i n a w a h j a s w e f e l i b a s d e h t n o t e e f a j a m s u f 1 2 m e h n e f c h e e m t u k t u f i .

K a r l i s T a l l m a n i s , J a u n = W e b r u D e j a s = P l e p j u f a i m n e e k s , w e e n s n o g a l w e n a j e e m b a r w e f c h e e m , p e e d a l t j e e s , k a d p i r m o r e i f n a h z a m i l i t a r a k o m a n d a , n o l a m a j i s a d j u n k t u T r a n f e h e ' u , p a g a f t a w a h r d a u f t e i z i s k l a u f c h a s d f i m t s k u n g a m , p a r k o d f e n a m s w e e n r e i f z a u r 1 0 0 0 w i h r e e m , b e t t a f a j a u p a t w e z s u n w a h j f c h m e e f a s , p e e f c h i r t a w i n a m t i l p u s f c h i s f t r a h p e s k u n t a d n o f u h t a m s u f S i b i r i j u n o m e t i n a f c h a n a i .

J w a n s J a k u b o w s (J a k o b f o n s) , a t f t a u k a s a p a k f c h w i r f n e e k s ; w i n a m j a n o p l e h f c h n a f c h i p k a s (u f f c h u w u m i) u n n o f u h t a m s u f S i b i r i j u n o m e t i n a f c h a n a i , b e t p i r m s d f e n a m s 3 r e i f z a u r 5 0 0 w i h r e e m ; b e t , t a f a w i n f c h p a t s l a b p r a h t i g i e e r a d e e s , w i n a m j a f t r e e n 2 r e i f z a u r f t r o j a m . W i n f c h b i j i s w e e n s n o g a l w e n e e m b a r w e f c h e e m , k a d p i r m o r e i f e e r a d e e s k a r a f p e h f s , b i j a a p b r u n o j e e s a r m e e t u u n a r t o a p d r a u d e j i s m u i f c h a s i h p a f c h n e e z i , k u h d i j i s u f w a r a s d a r b e e m p r e t a d j u n k t u T r a n f e h e ' u u n t u r e j i s w i f a i n o f e e d f i g a s r u n a s p a r n e l a i k a k e i f a r a A l e k f a n d r a u n l e e l t a n a f a K o n f t a n t i n a n a h w i .

J a h n i s L e i t i s , J a u n = W e b r u A l e n u m a h j a s f a i m n e e k s , w e e n s n o g a l w e n e e m u f f a h z e j e e m u n k u h d i t a j e e m u f p e e r a k t i f c h a n o s , n e m e e r a z e h l e i s W e z = W e b r o s , d f e n a m s z a u r 5 0 0 w i h r e e m u n t a d n o f u h t a m s u f S i b i r i j u n o m e t i n a f c h a n a i .

J u r i s B a n d e r s , W e z = W e b r u D f e h r w e n u f a i m n e e k s , g a l w e n a i s n e m e e r u f a z e h l e i s u n w e z = b e b r e n e e f c h u k u h d i t a j s , i f t u r e j e e s n e p e e k l a h j i g i p r e t d r a u d f e s t e e f n e f i , d f e n a m s w e e n r e i f z a u r 5 0 0 w i h r e e m u n n o m e t i n a m s S i b i r i j a .

J u r i s S l a t a n s , J a u n = W e b r u D e j a s = P l e p j u m a h j a s f a i m n e e k s , w e e n s n o z e e f c h a k e e m b a r w e f c h e e m w a r a s d a r

boš, kad pirmo reis eenahza karaspehks, bijis ar meetu apbrunots, wedis femneeku baru pret dsihwojamu ehku, lai nosistu adjunktū Transehe'u, kuhdijis laudis ar dumpigām runām, dewis pavehli uš waras darbeem pret pagasta preekšneeku Benki, dsenamš weentreiš zaur 500 wihreem un nometinamš Sibirijā.

Peteris Wells, Jaun-Bebru Muischneeku mahjas kalps, wišai širdigs uštrautuma un šazelschanās weizinatajš, peedalijees, kad pirmo un otru reis nahza karaspehks, nepeklahjigi isturejees pret adjunktū Transehe'u, ari apbrunojees ar meetu, par šo weentreiš dsenamš zaur 500 wihreem un nometinamš Sibirijā.

Reins Rosenkops, Mengelu Duhbenu šaimneeks, šakerts ar peelahdetu plinti, pee tam turejees pretim, — dsenamš zaur 500 wihreem un nododamš kreewoš (šaldatos).

Reins Grünbaums, no Pilspasta Kalnešchu mahjām, kad winu nehma zeet, turejees pretim, metiš ar šoku uš šasaku un trahpijis krukšis, — 500 zaur štrojām un nododamš kreewoš.

Reins Širšniņš, Wez-Bebru Wilbaru mahjas kalps, kad nehma zeet, turejees pretim un ar širwi metiš uš šasaku, — 500 zaur štrojām un tad kreewoš.

Georgs Grašbergs, Wez-Bebru Dublenu mahju kalps, šanemš zeet ar peelahdetu plinti, par šo 500 zaur štrojām un kreewoš.

Jakobs Neumanis iš Jaun-Bebru Wehscheem, šakerts ar plinti, bet tā šā masgadigs, 50 šiteenu ar rihštēm un tad nododamš militar-kantoništoš.

Jehkabs Šwikulis, Wez-Bebru Dšehrwenes šaimneeks, peedalijees, kad eenahza otra šaldatu nodaka, un zitus uššazinajis, — 150 šiteenus ar rešnām rihštēm.

Andrejs Šarkans, Aberkašchu pagasta preekšštahwis, peedalijees šapulžē pee Plepju mahjām un šahw aišdomāš, ša uššazinajis peedalitees šawa pagasta laudis, — 150 šiteeni ar rešnām rihštēm.

Brenzis Tallmannis, Šeepkaln-Šsolu Behniņu m. šaimneeks, peedalijees šapulžē pee Plepju mahjām un pavebiš uš tam Reinu Reinholdu, — 150 ar rešneem šahgareem.

Šahnis Blums, iš Jaun-Bebru Šilaplepju m. kalps, peedalijees šakreħjumā Plepjoš, pareħmiš no mahjām lihšs plinti, wišaišdomigš, ša to dewiš Wehschu mahjas

fehnam Jehkabam, par to us feshcheem mehnescheem tuktufti un tad nobodams kreewos.

Reinis Brume, Jaun-Bebru Tuhwepeschamu faimn., peedalijees fashrehjumâ, kad pirmo un otru reisi nahzis karaspehks, zitus apmelojis, — 150 reis ar resnâm rihkstem, bet, tâ kâ flimo ar wehja pautem, nobodams us feshcheem mehnescheem tuktufti.

Wilums Grabs no Jaun-Bebru Kalnaplepju m. un Brenzis Pluhms, Jaun-Bebru Behrsiau m. kalps, abi peedalijuschees, kad nahza kara spehks pirmo reis, firdigi mudinajuschi laudis us pretoschanos, par to katram weenreis zaur 500 wihreem.

Juris Petersohns Laurens is Wez-Bebru Beitel m., peesuhtijis daudsakeem pagasteem usaizinajumus peedalitees Jaun-Bebru buntê, par to 150 zirteenu ar resnâm rihkstem.

Reinis Petersohns, Wez-Bebru puzmuischas Krauklu kalns (Rabenberg) rentneeks, isrihkojis pagasta fapulzi fawâ frogâ un zaur fawu dehlu sagatawojis peerastischchanas listi, par to 150 zirteenus ar resnâm rihkstem un 20 rubulus strahpes krona kasê.

Tapat ar 150 zirteeneem soditi fefoschi:

Reinis Rudsits, Wez-Bebru Rudsicha faimneeks, peedalijees fapulzês un ar siteeneem peespeedis peedalitees Dshrwenu Peteri Bohmu.

Brenzis Preissis, no Jaun-Bebru Behrsiau mahjam, peerunajis peedalitees Odsenes pagastu.

Reinis Auka, is Wez-Bebru Slapjilu m., kalps, peerunajis fazeltees daschus pagastus.

Jahnis Neumannis, Jaun-Bebru pagasta teefnescha meetneeks, pretojees ispildit preefchneezibas pawehles, peedalijees buntê, kad pirmo reis nahza karaspehks, — atzelams no amata.

Peteris Rubinsh, Jaun-Bebru faimneeks, peedalijees fapulzê, kad nahza kara spehks pirmo reis, nepeschahjigi isturejees pret muischas tungu un turejis rupjas runas.

Par fapulzeschanos pee Plepju mahjam kattris dabu 80 zirteenus ar resnâm rihkstem:

Spritzis Wih tols no Mengelu Dubena mahjam,

Dawis Rudsits no Mengelu Upsen mahjam,

Reinis Belminsh no Mengelu Duhbenu mahj.,

Jahnis Smidde no Wez=Bebru Smiddes mahjäm, fainneeks,

Martin Behrsinsch no Wez=Bebru Dschrwenes mahjäm,

Brenzis Grembe no Wez=Bebru Lufftin mahjäm, fainneeks,

Andreis Bohms no Wez=Bebru Dschrwenes mahjäm, fainneeka dehls,

Anzis Birkhahns no Wez=Bebru Bromeru mahj., fainneeks,

Jurris Bremfcha no Wez=Bebru Veel=Tihrum mahjäm, fainneeks,

Karlis Jakobsohns no Wez=Bebru Dschrwen m.,

Peteris Ketschla no Wez=Bebru Jaunleel mahj.,

Andreis Meesits no Wez=Bebru Keschan mahj.,

Jahnis Ahbele no Wez=Bebru Ahbeku mahjäm,

Jahnis Brehms no Wez=Bebru Keschen mahjäm,

Rheinis Jakobsohns no Wez=Bebru Dschrwen mahjäm,

Peteris Wehrsens no Kofneses Kalnroses mahj.,

Andreis Scholls no Kofneses Kalneeschu mahj.,

Jakobs Grünbaums no Jaun=Bebru Lejas=Plepju mahjäm,

Rhein Rhossche no Jaun=Bebru Tuhpescham m.,

Jahn Grünholds no Jaun=Bebru Plepju mahj.,

Peter Preiss no Jaun=Bebru Domenu m.,

Kristian Musinsch no Jaun=Bebru Silaplepju m.,

Anzis Dsolinsch no Jaun=Bebru Tuhpeschen m.,

Rheinis Reinholds no Deepkaln=Dsolm. Benni mahjäm,

Andres dehls Jurris no Jaun=Bebru Wesschu mahjäm,

Brenzis Rohdse no Jaun=Bebru Waluschenu m.

Masgadigee, kas ari druhjmejuschees pee Plepju mahjäm, soditi ar 50 siteeneem ar smalkäm rihkstëm:

Rheinis Jakobsohns no Wez=Bebru Wildawas mahjäm,

Peteris Uhsens no Kofneses Uhzenu mahj.,

Jahnis Rodse no Jaun=Bebru Kaln=Plepju m.,

Jahnis Birkhahns no Jaun=Bebru Tuhpeschamu mahjäm,

Rheinis Dawidsohns no Mengelu Sahrzellu m.,

Brenzis Dellits no Wez-Bebru Suttainu mah-
jām, peedaližees 1. oktobra šapulžē pee Blankas krodšina,
šodams ar 100 zirteeneem rešnām rihštēm.

Spruggu Jahnis Smitlings, no Jaun-Bebru
Siljahnu mahjām, atradees semneeku starpā un stahjees
pretim saldateem pirmā eenahšchanā.

Brenz Babbars un

Karlis Sprukks Grünholds, no Jaun-Bebru
Peljahnu m., abi peedaližšchees šaduršmē, šad nahza sal-
dati pirmo reiš, šodami wiši trihs ar 100 zirteeneem reš-
nām rihštēm.

Brenzis Grünholds, no Jaun-Bebru Siljahnu
mahjām, peedaližees šaduršmē, šad pirmo reiš eenahza sal-
datu pulks, turejees šopā un parwadijis atštauka šaldatu Jeh-
šabu Tuhpešchanu, buhtu šodams ar 100 rešnu rihštu šit-
teeneem, bet tadehš, ša šawu darbošchanos noschehojis un
par atštauka šaldatu dewis iššinu, tad šodams tikai ar
50 šiteeneem.

Šehni Jahnis Tšhutšcha un Jehšabs Kal-
šejš, apbrunojušchees ar meeteem, peedaližšchees šaduršmē,
šad šaldati pirmo reiš nahza, un tadehš dabū 60 šiteenus
ar šmalkeem šchagareem.

Pežz pee Rigas šemes teefas ezeltas šara teefas at-
šinas ir šodami šelošchi šemneeki:

Jahnis Elleše un Peteris Ridmanns, par
ušbudinašchanu un pagasta šadrušmešchanos muišchā, katris
ween reiš zaur 500 wihreem.

Jahns Platais, Jahns Šahlit, Andrejs
Nišpurwe, par peedališchanos šadrušmē muišchā, gaitā
uš Jaun-Bebreem, un zitu pawešchanu — ar 150 rihštēm
katris frontes preekšchā.

Peteris Galdinšch, Šurre Šalit, Martin
Lahzis par peedališchanos muišchas šaduršmē, Jaun-
Bebru gaitā un par nepeeklahjigām runām — katris ar 150
rihštēm frontes preekšchā.

Reins Ridmanns, junior, Reins Galdin, Pe-
ter Purwinšch, Peter Ridmanns, Jahn Šwan
un Anšche Šwan par peedališchanos gaitā uš Jaun-Be-
breem — katris ar 50 šchagaru šiteeneem frontes preek-
šchā, tāpat ari

Karl Mūllers, Rhein Šalkawneeks, Mar-
tin Šalkawneeks — ar 50 behrnu šchagareem.

Martin Persons, par to, ka Behrsinam zeku rahdijis us Jwana mahjam, — 30 zirteeni frontes preekschâ.

Andres Meschfäle (?), pagasta preekschstahwis, teel no amata atzeltz, tapehz, ka muischas waldei naw pajinojis par gaitu us Jaun=Bebreem.

Hagemeistera
pawadpa=
mahziba.

Kad nu us wisshcheligâ kunga un keisara pawehli kara teefas lehmums bija ispidbits un wisi schee 108 breefmigee dumpineeki bija dabujuschî sawu pelnito sodu, tad aprinâ deputatz Augusts f. Hagemeistera leelstungs greesâs pee sadsihteem us sôda lauku 230 pagasta teefas wihreem un 386 ziteem pagasta lozektēem, kuri bija peespeesti noskâtitees schai schausmigâ dramâ, jeb, kâ pats Hagemeisters to dehwe — swinigâ padarischanâ (feierlicher Act), ar peenahzigu pamahzibu: winsch us wiszeeschako peektodina sapulzeteem, lai no scha leelâ alta, kas ispidbits ar wajadsigo bargumu, nemot brihdinoschu paraugu un turpmal sagajotees no jebkhdâm wilstischanâm, netizot blehnu pasakâm, bet, noschchlodami sawu grehtu, lai esot ustizigi un paklausigi keisara doteem likumeem un topot zeenigi wisaugstakas schchlastibas. Pee tam ar gandarijumu Hagemeisters esot nowehrojis, ka leelais wairums sapulzeto preekschstahwu, pahrlēcziinoschas pateesibas aisgrahbti, ar asarâm azis noklausijuschees un swinigi solijuschees usglabat atminâ dabuto pamahzibu un atstahstît mahjâs wisu to, to redsejuschî un dsirdejuschî, lai behrnu behrni sinatu, kâ peenahkâs dsihwot, lai buhtu ustizami pawalstineeki, klaufitu pastahwoscheem likumeem un to nekad nepeemirstu.

Par scha schausmigâ leelo kreemu walstibu apdraudschâ dumpja apspeeschanu Hagemeisters ispelnijâs generalgubernatora pateizibu.

Tikko Jaun=Bebru sôda ekspedizija bija beigusi sawu darbibu, wisus sôditos, kas bija suhtami gan us Sibiriju, gan nododami kreewos, gan eeflogami tuktuši, 19 wihreeschi, 1 keeweete, tuhlin kehdeš flehgtus suhtija atpafak us Rigu.

Kad 8. dezembrî bija nonahkuschî Suntaschu frogâ, dakteris Schenfeldts, kas pawadija arestantus, rakstija gubernas waldei, ka wini wisi loti wahji un eeweetojami slimmizâ. 11. dezembrî nonahkuschus Rīgâ, winus eelika slimmizâ, kur Jehkabs Witzkops pehz pahra deenâm nomira.

11. majâ 1842. gadâ flintneeki til tahtu bija iswesefo-
juschees, ka sôda spreedums dabuja tahtlako wirseenu. Wisi
pahrejee sôditee bija atlaisti us mahjam.

Kad kara teesa bija dewusi sawu spreedumu Jaun-
Bebro leetâ, Rigas aprinka deputats Lewis bija jau ais-
rahdijis generalgubernatoram, ka wajasetu laudim rah-
dit, ka keisars sôda tos, kas melle few semi, grib mainit
tizibu, eet us sweschu semi. Tadeht jafadsen Jaun-Bebros
sodu deenâ pagasta preekstahwjus. Tapat atkal schis
„muischneezibas zeremonijas meistars“ dewa padomu ge-
neralgubernatoram isfludinat wifâ semê spreedumu un ta
ispildischanu.

Kara teesas
spreedums
isfludinats.

To generalgubernators atrada par labu un teizamu un
isbewa fefoschu patenti, kas bija nolafama wifâs pagasta
teefâs un muischas walbês.

Paweheschana

tahs Keiseriskas Gohdibas,
ta Patwaldineeka wissu Kreewu etc., etc.,
is

Widsemmes waldischanas-teefas, semneeku laudim
par sinnaschanu fluddinata.

Nr. 8752.

Pagahjuschâ waffarâ zittâs mallâs pee Widsemmes
semneekem nemeeriba rahdijahs; schi zehlehs wissuwairaf
zaur tahdahm nepateefigahm flawahm un runnahm, ko
launprahtigi zilweki ispaudeja, it ka semneekem walla
effoht no Widsemmes iseet us Kreewu semmi; un kas
tâ lillahs apmahnitees, teem turrflaht ar nepateefibu wehl
tiffe peerunnahs, it ka winneem, kad no sawas tizzibas
atstahschohht un us Kreewu tizzibu pahrgrohsitohs, dsih-
wes eefsch filtakahm semnehm, ihpafcha semmes grunte un
zitti laizigi labbumi tikschoht. Schi tahda nemeeriba gan
nu zaur Schehliga Keisara pawehleschanahm un gubber-
nements-waldischanas apgahdibu irr fluffinata: tomehr da-
schâs mallâs Widsemme pee semneekem wehl tâ israhdahs,
ka tee wehl tahdeem mahneem tizz, un no tahm ismellefcha-
nahm, ko tapehju pawehletas un isrihtotas, gan irr redsants,
ka peerunnataju ne truhst, gan paschu semneeku starpâ,
kas, gribbedami ko pelniht un apwildami sawus brahlus,
kas teem lehti tizz, us to darbojahs, schohs sawus brah-
lus eefsch teem preekshajeem mahnu pinneekem peewil-
linaht.

No Widsemmes waldischanas puffes gan wijs, kas wadjadfigs, irr apgadabhts, lai tahdas blehnas, it ka semneeki us zittas semmes warroht pahrzeltées, wairš nerohdabhs un femiſchki lai teel ismekleti un fanemti, un us noteeſaſchanu nodohiti; bet bes tam wehl General-gubernatora Deelſtungs par wajadſigu atradis, ka ſawada ſluddinaſchana titku iſlaiſta, kur rahdams, kas lihds ſchim tahdu leetu deht darrihts un noteeſahts, un ar ko laudis titku peerahiti un pamahziti: Tapehš Widsemmes waldischanas-teeſa wiſſahm muifchu waldischanahm un wiinu paggaſtuteeſahm pawehl, lai tahš wiſſeem ſaweem paggaſta-lauidim ſinnamu darra un iſſtahta to, kas ſche laſſamš.

1) Wiſſas tahdas ſlawas un runnas, it ka semneekeem brihw eſſoht us Kreewu ſemmi iſeet un ka teem labbumi tiſſchoht, kad us Kreewu tizzibu dohdabhs, — tahš wiſſas irr neeku mahrdi un naw pateeſas, ko jau ſchinni waſſarâ pehš Waldischanas pawehleſchanahm wairak nè weenu reiſi no kanzelehm ſluddinaja un ko patš General-Gubernatora Deelſtungs, kad tas Auguſt mehneſi zaur Widsemmi brauſaja un pilſehtaš semneeku paggaſtu preeſchneekus likke ſanaht, ſcheem ar ſawu paſchu mutti iſſtahtija.

2) General-Gubernatora Deelſtungs paſcham muhſu Schehligam Keiſeram par to ſinnas bij nolaidis, ka Kreewu biſkapa kungs, ka Rihgâ bija, un zitti no wiinna preeſtereem luhgſchanas grahmataš no semneekeem eſſoht ſanehmufchi par to, ka ſchee gribboht pahreet us Kreewu ſemmi un dohtees pee Kreewu tizzibas: tapehš muhſu Schehligais Keiſeriš wiſſeem Kreewu baſnizas kungeem, kas Rihgeš pilſehtaš irr, ſtipri ir aiſleediš, lai ne nemmoht pretti no semneekeem luhgſchanas-grahmataš par tahdahm leetahm.

3) Pehš muhſu Schehligais Keiſeriš diri no ſaweem Adjutanteem us Widsemmi noſuhtijis ar tahdu pawehleſchanu, lai wiinni semneekeem paſcha Keiſera prahtu, kas wiſſai ſaet ar tahm Waldischanas ſluddinaſchanahm, par to iſteize: „ka Widsemmes semneekeem nekur wiſſâ Kreewu walſti ſemmi newarroht eerahdiht par ihpaſchumu, nedš buhſchoht eerahdiht; — ka, ja kas tohs zittadi pamahzijiš, taš wiinnus eſſoht peewihliš un apmellojiš, lai buhtu, kas buhdams; — ka turpretti Auguſta Keiſera ihpatti pawehleſchana eſſoht, ka semneekeem, appaſch teem winneem dohteen likkumeem dſihwojot, ſcheitan Widsemme ſawâ wezzâ buhſchanaš buhſchoht palikt, ſaweem kungeem klaufiht, waldis-

ſchanai padewigeem buht un meerigi un fluffinam dſihwot, kâ uſtizzameem pawalſtneekem peeklahjahs; — un ka — lai gan neweenam, kâ lihds ſchim, naw aizleegts, us ſtree-wu tizzibu dohtees, — taſ zaur to, ka no wezzas tizzibas atlahpahs, ſemneeku buhſhana nekahda zitta un labbaka ne palikſchoht, un ka tahs blehnu dohmas ween effoht, kad zerre, ka zaur to kaut-kahdus laizigus labbumus warroht dabbuht.“

4) Kad ſchis muhju Augſta un Schehliga Keiſera prahts ſemneekem tikke ſluddinahts, par ko tee pilſſehtaſ biſa ſa-aizinati, tad Walkas pilſſehtaſ atſalkas ſaldahſt eedrihſte-jahs, ſcho Keiſera prahu nizzinaht un ſemneekus uſſkub-binaht, lai to netizzohſt; bet ſchis no zitta atſalkas ſaldata un tſchetreem paggaſta=teeſas wiſtreem no Jaun=Daizenes tikke ſanemts un teeſai nodohis par noſtrahpeſchanu. Schah-du gohdigu un teizamu darbu muhju Augſtaſ Keiſeris ir atmakſajis ſaldatam ar naudas dahwanu un Jaun=Daizenes teeſas wiſtreem ar ſudraba gohdahſimehm, kaſ win-neem eedohtas, lai neſſa pee fruhtim. —

5) Kad nu dauds ſemneeki, gluſchi prett iſlaiſtahm peekohdinaſchanahm, wainigi palikuſchi zaur to, ka zittus us aizeeſchanu no Widſemmes peelabbinajuſchi, winnu wahrduſ usraſtoht, un leelaſôs pulkôs us Rihgi nah-kuſchi pee peerakſtiſchanas, tad jau paſchâ waſſarâ tahdi ar meeſas ſtrahpehm tikki noſohditi. Bet ko zitti apmahniti zil-weki par paraſſchanu naw peenehmukſchi, turpretti zittâs muſiſchâs ſemneeki drihſtejuſchi, teeſas kungeem pretti tur-retees: tapehſ wiſſi tahdi dumpa zehleji un tee, kaſ teem lihds bijuſchi, — til labbi tee, kaſ zittus uſſkubbinajuſchi un peewihluſchi, ka tee, kaſ us wiſſahm pamahziſchanahm neklauiſidamees, no zitteem liktahs peewiltees, — pehſ teeſas un us Augſta Keiſera ihpaſchu pawehleſchanu, par noteeſaſchanu karrateeſahm tikke nodohi, kaſ Rihgâ, Tehr-patê un Walkâ eezeltas.

6) Zitteem no ſcheem laundarritajeem wehl ta no-pelnita ſohdiba ſagaidama; bet taſ leelaſajis pulkſ pehſ ſawa apwainoſchanu leeluma no karra=teeſahm irr noteeſahſt us ſtiprahm teeſas ſtrahpehm: jo pawiffam ſimts un aſtoneem ſemneekem irr noſpreeſts, meeſas ſtrahpi ar rihſtehm, woi zaur ſaldateem ejohſt woi karra pulka preeſſchâ, tâ kâ arri zeetumu zeefſt, un tee, kaſ wiſſuwairat par ſkubbinatajeem un dumpa-zehlejeem rahdijufchees, bes

tahm meefas strahpehm, wehl nostellejami us Siberi, lai tur semmi strahda, woi nodohdami rekrushchôs.

7) Tee nemeera zehleji un skubbinataji, kas semneeku lahrta nepeeder, tâpat no karra-teefahm pehz sawu wainu buhschanas us teefas strahpehm nosohditi — jewischki daschi atstalkas saldati us to, ka teem sawas gohda sihmes, ko tee karra-deenesti pelnijuschki, buhs saudeht, rihstu strahpi zeest, zaur saldateem ejohht (Epihruthen), un tift nostelleti us Siberi, tâpat weens Kreewu-kupzis un weens Wahzu ammatneeks, ka tee zeetuma tiks listi.

8) Pehz wissahm schahm peeminnetahm sinnahm semneekem nu tâ, ka peenahkaks, buhs paklausigeem mestees pascha Augsta Keisera pawehleschanahm un tahm peerihfoshanahm, kas no Gubernements waldischanas pusses islasstas. Turklaht buhs teem tahs pehz karra-teefu ipreedumeem pastrahdatas strahpes, ko us General-Gubernatora Deeltunga pawehleschanu dauds semneeki, no zittahm walstim peeajinati, par ar sawahm azzim irr redsejuschki un wehl redsehs, par derrigu parahschanu peenemt un sawas weetas appatsch Keisera likkumeem un sem sawahm waldischannahm meerigi un paklausigi turretees un dsihwoht, lai no tahdahm paschahm strahpehm isfargatohs, kas teem tapat buhtu jazeesch, kad turpretli gribbetu darriht. Ja kam kahda netaisniba notittu, tad tam pee teefahm buhs ar juhdsieht; turklaht tâpatt ka pirmat juhdsjetajam wakla dohta, pee General-Gubernatora eet noschehlotees un luhgtees: tas winnus klausihz un teem pehz buhschanahm paligû dohs, ja winnu schehlabas pateefigas.

9) Sewischki semneekem us preekschu neween us tahdeem wilkinatajeem, kas winnus gribb apmahniht us nelabbeem zelleem, nemas nebuhs klausihht, neds teem tizzeht, — bet pahr wissahm leetahm, tâpat ka tee gohdigi tschetri teefas wihri no Jaun Laizenes darija, wissus tahdus us slubinatajus un nemeera-zehlejus, lai tee buhtu, kas bûhdami, tuhliht fanemt un tahm teefahm, kas turumâ, us noteesaschanu nodohht. Pie tâ lai apdohma, ka tik zaur melli wahrdeem un launahm eerunaschanahm muhsu semmes laudis, kas zittahrt arweenu meerâ dsihwojuschi, us tahdu nemeeribu irr peewillinati un tik gruhtas strahpes tahdam leelam pulkam winnu apmahnitû braktu irr bijuschas jazeesch; bet ka turpretti, kad nemeera zehlejeem sawâ starpâ nedohs waklas, tahds gohdigs darbs gan peenahkaks, tiks nsteikts un atmakfahis.

Widssemtes waldischanas teesi schahs leetas semneefem par sinnaſchanu fluddina, pawehledama wiſſahm muſſchu-waldischanahm un ſem wiannu uſluhkoſchanas tahm pagasta teefahm, lai ſcho fluddinaſchanu, tà kà wajaga un kà peenahlahs, ſinnamu darra un iſſkaidro ſaweem pagasta laudim, pehz arr' teem to paſchu peekohdina pa brihſcheem, ka tee to lai neaizmirſt. Turaklaht Widssemtes waldischanas-teeſa ſcho paſchu fluddinaſchanu arr peefuhta bruggu-kreis-un draudſchu Teefahm lai tahs par to ſinna, un fur waja-djiba buhtu, pehz winnas darra.

Rihges pilli, 17.tà Dezember mehneſcha deena
1841-mâ gabbâ

Karra= un General-Gubernators Barons Pahlen
George v. Voelkersahm, teefas-gubernators.

A. v. Richter   v. Tiefenhausen   Klein
waldischanas rathſ   waldischanas rathſ   waldischanas rathſ

Atliſas wehl pabeigt weſelaufleeſchu dumpi. Jauktâ Weſelauflee-
kara teefa ari ſcho leetu bija iſmeklejuſi un demuſi ſawu ſchu ſobi-
ſpreedumu, ko generalgubernators apſtiprinaja. Soda wee-
tai bija noteikta Weſelaufka un deena nolikta uſ 8. janwari
1842. g. Tâpat ari te bija jaerodas no Walmeeeras aprinka
pagastu amata wihreem un wiſeem teem pagasta lozekleem,
kaſ kaut kâ bija eemaiſiti iſkeloſchanâ un pahrejâ pareiſ-
tizibâ, ap 660 zilweku. Noteefati ar ſpreedumu ſekojſchi zil-
weki:

Anſch Melbard, bruggu teefas kunga pawehleſcha-
nahm naw paklaufijis, un kad 8-ta Auguſt mehneſcha deenâ
ſemneeki pulkôs bij ſaſtrehjuſchi, to tohku (ieb wehſi), kaſ
winnam rohlâ bija, naw nolizis, arr' pehz naw nahzis
preekſch teefas, bez tam prett Waldiſchana pawehleſchanahm
us Rihgi gahjis un pehdigi ar melleem zittus pee teefas
uſſuhdſejis; par to winnam rihkſtu ſtrahpi buhs zeet (ſpifs-
ruhten) weenreis eiſoht zaur 500 ſaldateem.

Peter Silber un Jehlob Jehlob ſohn teefas
pawehleſchanahm pretti turrejuſchees, arr naw nahkuſchi
preekſch teefas bez kaweſchanas un arr klaht bijuſchi pee
tahs ſaſtreſchanas 8-ta Auguſt: par to tee weenu gaddu
zeetumâ paliks zuktuhſe, tapehz ka teem wiannu wahjas mee-
ſas buhſchanas deht meefas-ſtrahpes newarr uſliſt.

Mahrz Melbard, Peter Johze, Jehlob Gal-
win, Jehlob Kalning, Jahn Krastin, Anſch
Trohſne un Mahrz Kruhmin tâpat teefahm pretti

turrejuschees, naw nahfuschi preeksch teefas, kad tiffe aizi-nati, un klast bijuschi, kad laudis 8-ta august saskrehji par to teem karra pulka preekschâ iffatrs 150 sittenus ar rihkstem buhs dabbuht.

Jahn Blohsche gan arr teefahm pretti bijis un naw nahzis preeksch tahs, kad tiffe aizinahts, bet taf 8-ta august pee tahs lauschu saskreeschanas paklausigs bijis, kad winam tiffe pawehlehts to kohku, to roka turreja, nolikt: rar to winnam tillai 100 sittenus ar rihkstem buhs dabbuht karra pulka preekschâ.

Unsch Ziggus gan teefahm prettineeks bijis, bet taf pehz no sawa paschu prahta pee General-Gubernatora atnahzis: par to ar schim til 100 sittenus ar rihkstem karra pulka priekschâ buhs dabbuht.

Teefas spreedums ihfôs wahrdoos sanemts, to ta karra-teefa, kas pee Rihges semmes teefas eezelta, par Wesselauskas pagasta-teefas wihreem to preekschneeku Jehkob Bruhses un bisitteri Mahrz Sirgel nospreedusi un to Gen. Gubernatora Leelkungs Baron von der Pahlen irr apstiprinajis.

Schee abbi teefas wihri Zehsu bruggu-teefai naw paklanfijuschi, kad ta teem pawehleja, tohs Wesselauskas semneekus, kas no sawahm mahjahm bij aizbehgusch, sanemt un us zeetumu nowest, jebchu gan sinnaia, ka tee us sawahm mahjahm bij atpakal nahfuschi, un jebchu arr muischas-kungs teem teefas wihreem peerihkoja, ka winneem peeklahjotees schos zilwekus teefai nodohht, kad tee Raunas basnizâ bij redseti: par to abbi schee teefas wihri no sawahm teefas weetahm nozellami, wissa pagasta preekschâ teem winnu teefas wihru sihmes nonemmamas un iffatrs nostrahpejams ar 80 rihkstu sitteneem karra pulka preekschâ; tee ari nekad wairs par teefas wihreem naw janemm.

Peteris Talmanns bija lihds ar teem semneekem, kas Jaun-Bebbermuischâ ka dumpineeki pulka saskrehje, kad tur to pirmo reisi karra wihri eenahze; winsch teefai pretti turrejahs un brugga-teefas kungu von Transehe no treppem norahwe, bet kad nu pats preeksch teefas atnahzis, tad tas teel nosohdihhts, til diwi reis zaur 500 saldateem ejoht rihkstu strahpi zeest un tad buhs nosstellejams us Siberi, lai tur semmi strahda. —

Wiaſch, kaſ bija ſodams Vebros, bija nodeweſ tee-
ſas rolâs til pehz 4. dezembra un tadehl nu peeweenots
weſelaufſkeſcheem.

Scheem ſodameem, jebſchu tee gan nebija eepihiti weſe-
lauſkeſchu nemeeros, peeweenoja ari zitus, kaſ bija eere-
buſchi kungeem:

Jehlabſ Wirſis no Waltenbergeem (Maſ=Sa-
laze), kam bija peepreesti 150 rihſſchu zirteeni frontes preeſ-
ſchâ par dumpigâm runâm un par to, ka nebija rahdijis
peeklahjigu gobbijibu muuſchas walbei; beſ tam walten-
bergeeſchu pagastſ luhdſ ſcho tehwinu ſiktas uſweſchanâs
dehl iſtunt no winu widus un nodot krona rihzibâ.

Anſis Blaua no Leepupes Wez=Muuſchas ſodams
ar 100 rihſſchu zirteeneem frontes preeſſchâ un atzelams no
teefas wihra amata, par kuhdiſchanu peerakſtitees, un

Toms Sahlits no Wez=Muuſchas ar 50 rihſſchu
ſiteeneem frontes preeſſchâ par to, ka peedalijees aiſleegtâ
agitazijâ.

Sadsihiti bija Weſelaufſtâ kâ ſtatitaji no ſchahdeem pa-
gaſteem:

Pagasti, kam
jabuht klah
ſodweeta
Weſelaufſtâ.

No Raiſkuma, Raugureem, Kuhjenes mahz. laudim,
Walmeera muuſchas, Breſlawas, Kuhjenes Ternijes, Rip-
veneem, Kuhjenes Lilasmuuſchas, Ungureem, Sprehſtineem,
Keegeleem, Juratas, Dikleem, Dikueſereem, Leepupes Blo-
mes, Burtneeku Jaunâs muuſchas (Sternupes), Urgan, Ba-
loſchu m., Burtneeku mahz. laudim, Wirkeneem, Wiſſe-
neem, Wez=Attes, Kubenes Podſemeem, Milites, Walten-
bergeem, Oſolm., Wez=Salazes, Wikumuſchas, Burtnee-
keem, Stulbergeem, Sehreem, Pantenes, Idusmuuſchas,
Bauneem, Stakeberges, Rojeneem, Ainaſcheem, Leepupes
Wezmuuſchas, Kuſtuſcheem, Arzemeem, Schkirſtineem, —
kopâ pawisam 509 pagasta lozelli un 153 atlaiſti ſalbatî.

Tâpat kâ Jaun=Vebros, tâ ari te ſcho militarisko aktu
iſpildija ar tahdu paſchu ſwinibu (dieſer Act der Militär-
Execution iſt auf gleiche Weiſe mit gleicher Feierlichkeit
als ſolcher in Neu=Bevershof vollzogen worden . . .
ſagem.).

Pagemeiſtera uſruna pagasta preeſſchâhwojeem bija
lihdiſiga Jaun=Vebros turetai. Til baſchâs weetâs peeme-
rota weetejeem apſtahleem. Tâ walmeereeeſchus wiaſch uſ-
flawè, ka wini paraſti bijuſchi peeklahjigi laudis (anſtân-
dige Leute), ſimts gabus wini nodſihwojuſchi meerigi (te

gan domata wīnu aīštrauščanās brahku draudšes leetā), wīnu īštureščanās lihds šchim bijuši wīšeem preešššihmīga, bet tagad, deemschehl, ari wīni apmuktojuschees. Un ja waizā, kas nu bijis walmeereeschu leelais noseegums, tad jāfaka, ka šchai kustiabā peedalijuschees til pahris zilweku īš walmeereeschu pagasta: Meluku šaimneeks Peteris Bermuts un Wilumu štrodelis Peteris Lihzis; no Kauguru pagasta Bunku štrodelis Kertulis Jurjanis un Gaibas mahju kalps Mahrziš Bumba. Tas bija walmeereeschu wīšs grehšs.

Kad nu šchis šwinigais foda afts bija beigts, un wainigee īšzetuschī šawu peenahzigo teesu, Šagemeisters atkal greesās pee šapulzeteem ar šawām pamahzibām. Šespaids no tām bija tahds, ka apmeerinats wīnšch wareja nowehrot, ka šchis škats gabjis dalibneekem pee širds, tas bijis brihdinoschšs paraugs, un wīši wīni šolijuschees labotees.

Wemeeri
Riģas
apriņki.

Šiltās šemes kustiaba, tura jau bija pahrnehmuši Wal-
kas un Šehju aprinkus, pahršweedās ari uš Riģas ap-
riņki, eewešās Kofneses un Madleenes draudšes un tai-
šijās pahri šteeptees uš žitām aprinkā draudšem. Tā Šaun-
pils pagasta teesai nahzās 2. augustā nodarbotees ar šcho
lectu un pahršpreešt 2 šaimneeku štaigāšanū uš Riģu pee
kreewu biškapa. Teesu notureja preeššchēdetaja Petera
Burdowitšcha wadibā, ar peesēhdetajeem Dahwidu Plato
un Dahwidu Galinu. Teesās protokois šlan:

„Dahwe Šalling ušdewe, ka tee Dukkureeschu šaim-
neeki Deekaln Ššwer Pehler Behrjing, un Šeijas Ššwer
Mattis Behrikman to winneem lihds šchodeen pehz Šag-
gasta Teesās pawehleschanas ja apštrahdajumu šemmi pehz
Kudseem zittu wehl pirmo un zittu ohtru reiši ne eššoht
aparuschī, šo wīni tadēhl ne darroht ka wīni Riģga pee-
rakštijuschees uš tuschu šemmi eet par šo wīni arr īškattris
par to peerakštīšanū 1 Rubl. 30 šap. šudraba pee Kreewu
Mahžitaja nomakšajuschī. Tas Mattis pahrwaižahts
arri newarreja leegt ka wīnšch Riģa no weena wezza Šal-
data pee Kreewu mahžitaja peewešts, un ka arri 3 Wihri
no tahš pašchas walšts, Mattis Behrikman Pehler Behr-
šin un Gušis Kraštin tur pehz aīšeeshchanas uš tuschcho šemmi
īrr peerakštijuschees, un katris 1 Rubl 30 šap. šudraba
nomakšajuschī, arri wīnšch jau šawus kustonus ka 3 Šellus
par 4 Rubl 50 šap. šudraba pahrdewis kurrus tas pir-
zeis Šehfob Šurriin pehz apdohmadamees ka tee gan labbi

darbi ne essoht wairš narwa nehmiš bet šarwu naudu atpakal atnehmiš.

Tas Behter Beritman kuruš šarwu semmi wehl pirmo reiši ne bija aparris, šchoriht agri atkal uš Rigu aišbehdšis, kaut gan Dahwe Galling winnam to bija aišleedšis no mahjam išeet."

To pašchu deenu Behrsu muiščas walde rakšta Widfemes kameral-teefai, ka Kalnwerenu šaimneekš Peteris Dudinšch jau pirms 3, 4 nedelām bijis Rigā apklaufitees par kroma dahwato „tulšcho semi". Tā tā Dudinšch wehl naw eeradees un seewa un behrni šchāi leelā darba laikā atrodas truhzigos apstahklos, tad muiščas walde luhdš kameral-teefu ušmellet šcho Dudinu un winu atfuhtit kā bespašneeku.

Doti šihmigs ir rakšs, ko eefuhtijis gubernas waldei Rigas apriekā III. draudses teefas kungs, apakšchpalkawneekš Transehe:

„Schini draudses teefas eezirkni semneeki, wispahrim nemot, lihds schim isturejušchees meerigi, jebšchu gan, tikko bija iſfludinata 10. julija patente, ſapulzete ſemneeki, jaunbebreneeshi un krapeeshi, tuhlin, neſkatotees uš wiſām pamahzibām, iſteizās, ka doſchotees uš pilſehtu peerakſtitees pee pareiſas baſnizas garidsneeziabas. Ihpāſchi Jaun-Bebru Karliš Wehſiš plahtijees un luhſojis uſtuhdit ari zitus uš pretoschanos. Deenu pehz tam wairaki ſaimneeki aišbraulūſchi uš Rigu. Pats pagasta preekſchſtahwiš kuhdijis laudis frogā pretotees; Rūgenū ſaimneekš Juris Andersons uſrakſtijis daudſeju wahrduš, apſihmejis winuš ar kruſta ſihmēm un ſolijis tam, kaš brauz, zela naudu, lai pee rakſta wiſuš pee kroma.

Lauberes ſaimneeku wairakums tanī paſchā nodomā ari aiſgahjis uš Rigu un no Alderkascheem pagasta teefas preekſchneekš Andrejs Sarkans.

Ja nu ari, iſnemot peewestoš gadijumuš, atklahta ſazelschanās pret lahtibu un liſumu ſchāi eezirkni naw parahdijuſees, tad tomehr wiſur rahdas ſinama pretoschanās, un ja ſchi agitazija ari noteekās wiſā ſlepenibā un liuſumā, newar kaut tai zeeſchaki eefaiſnotees un jaatſihst, la dumpja dſirkſtele naw dſehſta, nedš noſlahpeta, bet iwehlo ſem pelneem tahtaku. Paſchas netizamakās un beſprahtigakās baumas atrod peeſkritejuš un ihpaſchi frogoš teel weſtas negodigakās runas. Kad taujā pehz winu iſplahtitaja, tad neweens nemahst to ušdot."

Draudses kungs aizrada, ka wahrdi un pamahziba neko nelihdsot, bet kertees pee bargakeem lihdsfekteem winsch neeeteiz, jo tas weegli waretu issaukt wispahreju dumpi; tadeht winsch leel preekshâ gubernas waldei eewetot us laukeem kara spehku, aisleegt semneekem pahrdot pulweru un atzelt gada tirgus: eebauidijuschi brendawihnu pat meerigakee semneeki waretu ta eekarfetees, ka nelahda muischas neds polizijas wara nespehtu tos sawaldit. Kad 1884. gadâ, eewedot galwas naudu, bija izzehluschees nemeeri, tad toreisejais generalgubernators Brauns, stingri rikojotees, tos drihsumâ bija apspeedis. Ari tirgus noturet bijis aisleegts.

Taurupes muischas walde bija treschai draudses teesai aizradijusi, ka Alderkaschu Muischneeku mahjâs dsihwojoshais kalps Janis Ausinsch bija Medna frogâ usrakstijis wairakus taurupeeschus un ar scho farakstu Gaidenu mahjas kalps Andreis Preedits tuhlin dewees us Rigu. Preedits draudses teesâ nopratinats un kad winam bija stingri peekodinats, lai fakot tihru pateesibu, stahstija:

„Taurupeeschi bija sanahkuschi Mednu frogâ, lai peerakstitu sawus wahrduš, jo esot tapis sinams, kas tagad Rigâ nepeerakstijotees izzetoshanai, tas weh laku, kad kasaki ar karu nahkschot semê, tikschot padsihtis no mahjam un seme ispostita. Geradees bija agrakais Taurupes kalejs, Zahnis Ausinsch, kas tagad dsihwo Alderkaschos. Sanahkuschee luhdja winu ta rakstu prateju ussihmet winu wahrduš us ihpashcha papira. Gesahkumâ schis atteizâs to darit, bet kad wisi usstahjâs, ari lahdi no klahtesofsheem samafsaja winam par puhlineem lahdu masuminu un Mikulenu jaimneeka dehts Mikelis Osols atnesa papiri, spalwu un tinti, tad winsch ispidbija sanahkuscho gribu un usrakstija winu wahrduš, katru pehz rindas, atsihmedams, kas prezejees, kas neprezejees; pirmajee lika ari peerakstit seewas un behrnus.

Ausinu, kas pasina Rigu labaki, ta pahrejee, iswehleja un usaizinaja dotees us pilsehtu ar scho farakstu, bet labi apwaizatees pee teem semneekem, kas brauz atpakal no Rigas, kur peenemot farakstus, ta ari peekodinaja, usmanitees. Klahtesofshee sameta katris pa 5 kap., ta ta Ausinam sanahza 1 rbl. 17½ kap. zela naudas.

To paschu walaru winsch dewees zela; 9 werstes no Rigas, Rumpja frogâ, winsch satikas ar lahdu westeneeschu semneeku, kas ari tai paschâ gaitâ bijis pa Rigu

un ſchis wina ſmalſki pamahzija, kà iſturetees, lai tikur tur, kur wajaga. Nonahzīs Rīgā, Auſinſch wiſpirms gahja uſ Daugawas tirgu, lai neraditu aiſdomas, un nopirkās labatas naſi. Tad winſch gahja, kà bija teiktis, uſ Maſkawas preeſchpilſehtu, uſ ſwehtai Mikolaja baſnizai lihbfās efoſcho dſelteno baſnizas mahju. Te winam, eeejot leelā iſtabā ar trim ſkolas galbeem, nahza pretim garidsneekš un diwi wiſhreeſchi, kaš likās buht ſkolmeiſteri. Wini uſweda Auſinu augſchſtahwā un noſehdinaja pee galda. Weens no preeſtera pawadoneem, kaš deeſgan tekoſchi prata latweeſchu walodu, nopraſija wina, ko gribot, waj nahzīs peerakſtitees. To wiſu tulkš pahrzehla garidsneekam. Nu wini apwai-zajās pehz Auſina kà ari zitu ſarakſtito wahrdeem un pahrakſtija uſ zitu papiri, laiſam ſtempelbogenu. Scho parakſtija garidsneekš un lika teikt Auſinam, lai uſgaidot, jo atnahſchot no pilſehtas wezakais garidsneekš. Pehz pahra ſtundam eeradās wezs, godapilus preeſteris, ſirmeem ma-teem un firmu bahrdu. Ari ſchis parakſtija papiri un tulkš nopraſija Auſinu, waj winſch nodomajis buht pa-dewigs keiſaram, uſ ko ſchis, ſchahda jautajuma pahrſteigtš, atbildeja: „Wehs neweens neeſam ſazehlufchees pret kei-ſaru un wiſadā ſinā palikſim uſtizami pawalſtneeki.“ — Schis wezakais garidsneekš, kaš, kà winam teikuſchi ziti ſemneeki, atbrauzis no Peterburgas, ſcho to teiza tulkam un tad aiſrahbits ari winam, Auſinam, lai ejot mee-rigi mahjās un ſakot wiſeem ziteem, lai wairš nenahſ uſ Rīgu peerakſtitees, jo eſot jau deeſgan kauſchu pee-rakſtijees, un ſchāi leetā wairak newajagot.

Tad Auſinſch bija ſinajis ſtaſtit, kà nahſchot no Pe-terburgas augſtš garidsneekš, generalš, ja pats leelnaſš un tad peerakſtiſchot wiſus beſ iſnehmuma.

Auſinſch wehl teiza, kà nekāš neeſot minets par pahreju pareiſtizibā, nedš winam žaur tulkū ſchāi leetā kaš at-ſtahtš. Kad winſch iſpraſchinats, bijuſi ſtaht iſtabmeita, kaš runajuſi tihri latwiſki un to, ko winſch ſazijis, pah-rulkojuſi abeem garidsneekteem.

No ſcha noſtahtia redſams, kà garidsneeki wehl ne-peedahwā pahreju kreerū tizibā; bet pahra nedekāš wehlaſu taš jau notikās.

Deeljumprawas ſwanikis tika ſanemts zeet par to, kà bija laudis iſplatijis weltas walodas un uſaižinajis laudis iſzelot, ſtahtidamš: „nu laiſš dotees zelā un juhš man warat tizet, kaš tagad nepeeteizas, tam turpmaſ uſnahſš

gruhti laiki. Rembate un Aisraukle ir pilnas karaspēka un kas tagad nees, to meklā pēspēdiz." Pēc tam viņš meklā teizis, kā padarīšot, kā veetejais mahžitājs saudēšot savu amatu. Šis plašpas arī bija atradušas dsirdīgas ausis un tizibu rembateeschos. Veetejā meschīna sešns, Andreis Dihlis, un semneeki Andreis Rebois, Abrams Kalnīšch, Peteris Elšnis bija satikušees Maškawas preekšpilsēstā ar diweem peebaldseneem, kas viņus nowēda pēc biskapa. Preekšnamā viņi fastapa preekščā wairakus semneekus no daschadeem pagasteem. Mahžas durwis stahweja srihwelis, gehrbees saldata mehteli, kas viņus wīšus latwiski istaujaja, waj gribot peerakstitees iszeļošānai un peenemt kreewu tizibu; tā noluhkā wineem jagreeschotees ar luhgumu pēc biskapa un ja tahda raksta wineem neefot, viņš pagatavoschot, kā to darijis daukseem semneekem.

Tad srihwelis usrakstijis viņu wārdus ar sīhmuli un teizis, lai pagaidot, kamehr luhgumu sagatavoschot Par darbu un stempelbogenu viņi samakšaja 30 kapeikas, bet luhgumu neefot parakstijšchi.

Peerakstitee bija Andreis Dihlis ar braheem Juri, Jahni, Brenzi un Mahrtinu, Stripetu Jahnis, Peteris un Andreis, Reboišchu Juris un Brenzis, Peteris Enīšch, Abrams Kalnīšch un Peteris Elšnis.

Sulainis preekščistabā sanehma rakstu un eenesa biskapam. Drihš pehž tam viņus eelaida, un biskaps viņus usrunaja kreewiski; bet tā kā viņi to nesaprata, tad peeklahjigi gehrbees wihreētis, tā teiza, no Kalnamuišchas Widsēmē, wineem pahrtulkoja fazito, waj gribot peenemt kreewu tizibu un iszetot. Us to viņi teikuschī — ja. Tad wineem teiktis, lai ejot mahžās un gaidot, jo apstiprinājums nahščot no Peterburgas.

Duhlin pehž šchās pirmās partijas rembateeschu steidšās us Rīgu otra, pawīšim 41 wihrs. Mahjweetā wineem teiza, kā, ja parahdotees leelaka partija semneeku us eelas, to nemot zeet, tadehļ Seltinu Jahnis Kalnīšch usnehmās viņus peeteift.

Gebrauzamās weetas šchenki saldatu drehbēs gehrbees zilweks usrakstija wārdus un kahds winam nepasīštams aderkaseets viņu nowēda wihnuši, kur kahds glihti gehrbees wihreets winam usrakstija supliki.

Siltās semes kahrotaji bija: Mahrtīšch Swehrs, Abrams, Peteris un Jahnis Kazeni, Mahrtīšch Luks,

Juris un Andreis Osolini, Peteris un Mahrtsinſch Waksmani, Zahnis Lasdinſch, Juris Neebra, Zahnis un Andreis Krakeli, Mahrtsinſch Krastinſch, Anzis Kalninſch, Peteris, Mahrtsinſch un Zahnis Uhdri, Anzis un Mikelis Eglites, Zahnis Klawinſch, Mahrtsinſch un Juris Krubmini, ſchleſteris Juris Smirbulis un Zahnis Lasdinſch.

Par ſtempelbogenu un puhlēm bija jaſamakkā 45 kap.

Nu Zahnis Kalninſch ar ſcho rakſtu gahja pee biſkapa, bet pee ſfahrneem polizija winu ſanehma zeet. Uf Rembates muifſchas junkura Gluchena luhgumu un pehz tam, kad gubernators winu bija nopeetni pahmahzijs, atlaida. Rakſtu Kalninſch bija noſlehpiis aif ſwahrtu oderes un, tiſko tizis walā, metās tuhlin pee biſkapa. Schis wina luhgumu ſanehma, nopraſija, waj wini nopeetni gribot pahreet kreewu tizibā un ſuhtija uſ mahju, lai nogaidot atbildi.

No peewesteem gadijumeem redſams, ka Rigas aprinki eefahfufees pahrzeloſchanas un pahrejas kuſtiba un ka ſemneeki domajuſchi iſweſt ſawu nodomu. Bet wini uſduhrās uſ kawefleem, kurus kungi wineem liſa zelā. Atklahti, — tā wini domaja, — wini nepanahls ſawu mehrti, jo tahdā zelā wini eeguwa ſew noſkuhtas galwas, zeetumu, kehdeš ſlehgtu iſſuhtifſchānu uſ pagasteem un pehreenu. Bija jaatrod zitads panehmeens. Wini wairs negahja bareem uſ Rigu, bet ſuhtija delegatu, kam dema lihds iſzelofchanas gribetaju ſaraktus. Schee delegati liſās waj nu brauzot uſ Rigu pehz mantām, ſikkēm, ſahli waj dſeſſi, waj atkal wedot turp ſahdu bunti linu, kanepaju waj ſeenu. Bet ari tahdos gadijumos bija gruhti iſwairitees no polizijas ašs. Wiſur, pa wiſeem zeleem, tā pa lauku, tā ari pilſehtā, pee biſkapa mahjas, un kreewu baſnizām bija iſſtahditi gluhnetaji, kaš twarſtija aiſdomigas perſonas.

Tomehr iſzelotaju teekſchānās bija ſtiprakā nekā gaidamee ſodi. Winu tiziba uſ keiſara ſchehlaſtibu bija tiſ zeeſcha, un kreewu biſkapam eefpehja tiſ leela, ka notal un notal ſtediſās pee pehdeja peerakſtitees. Kā wini ſlapſtijuſchees, tā wini deenu un nakti pawadijuſchi kreewu mahzitaju dſihwoſkos, pat baſnizās, iſklaufas par tihreem kumedicineem, ja nebuhtu ſaweenuoti ar behdigām ſekām gadijumos, kad polizijai iſbewās winus noſkert.

Tā gubernators un kanzlejas eerehdni reiſ tika dariti uſmanigi, ka uſ pils laukuma nahlot no archireja mahjas.

pufes sehns, pehz apgehrba basnizas djeedatajs, kam šeko semneeks, tad otrs sehns ar 2 semneekem un wehl treščais sehns ar šahdeem wairakeem semneekem; wini wiši gahja uš zitadeles pusi, bet polizija winus bija šatwehrusi un 13 semneekus eeweda gubernas walšis šanzlejâ.

Šurpneeks Glešers no Rembates išteiza, ka šahdi semneeki bijuši Rigâ un tur dabujuši šinat, ka kreemos šemi išdalot, tadeht ari winsch gahjis uš Rigu, bijis pee biškapa, kusch ušlawejis par nodomu pahreet kreemu tizibâ, kas gan naw bijuši wina zeescha griba; tad Glešers aišwestis pee preestera zitadelê, lai winau peerakštitu. Tur bijuši preekšhâ jau wairak semneeki tai pašhâ noluhkâ un weens runajis 900 (?) šaimneeku wahrdâ. Wehlat winsch šatizees preekšpilschthâ ar šawa apgabala laudim, kas šolijuši winam pa 5 šapeikâm no wihra, lai wedot pee biškapa.

Šanemts bija ari Wezpeebalgas Weedepu mahjas šaimneeks Neiders, kas aišdomigâ weidâ išnahzis no weentizibneeku luhgšchanas šambara (mošennaja) un šad areštets, turejees preti, til ar 4 šaldatu palihgu šawalditš. Šopratinats, lai teizot, tadeht nahzis uš luhgšchanas šambari, winsch nehmees apgalwot, ka šahda šeevina wina eefaukuši šethâ, jo gribejuši pirkt no wina pautus; wišpahrim, winsch aišbrauzis Rigâ, lai pahredotu šawus laufšaimneezibas raščojumus un eepirktos, kas wajadšigš.

Pee šchi weentizibas preestera Dorošaja Emiljanowa šahla pulzetees laudis jau no pašcha rihta, pulšt. 6, un, baididamees, ka, šad nahks laukâ no luhgšchanas šambara, polizija nems zeet, palika tur lihds wehlam wašaram, pat wišu zauru nakti; bet nelihdšaja nela, tirkko laukâ nahza, winus polizija apšeetinaja. Šndrikis Šampe no Šastranas išteiza, ka winsch ar šeenu atbrauzis pilšethâ. Wašar ap pusdeenu, tâ ap 11, kreems, pehz aprakšta preesteris, winau uš eelas ušrunajis un ušaižinajis eet basnizâ, bet wairs naw išlaists un tur ešošchi semneeki pahšdinati ar šilkem un maiši. Šaridsneeks winam teizis, ka wineem japeenemot kreemu tiziba, jo šeisars to parwehlejis, bet to wajagot šlehpt no gubernatora. Šad winsch Šampem šneedšis rakstu un parakštot wedis Šampes roku. Wišpahrim, ka winsch winau peelabinajis un teizis, ka šeisars winus tagad wehl wairak mišloščot, wineem wairs nešot jabihštas, ka gubernas walde wineem darišot šaunu

ejot no basnizas. Par tulkū bijuši ķehšča, un tā tas no-
teefot deenu no deenas.

Tas pats gadījēes arī ar funtasču osolneekēm, An-
dreju Meesiti un Mikeli Drempeļi, ar lasdonešču Reini
Leepinu, kureem wīseem stahstija, ka wineem jāpeenemot
kreemu tiziba, jo to ķeīsarš pawehlejis: wīašch pats ešot
kreemš un tadēhl wīseem wajagot tapt par kreeweem.

Tā atfahrtojas wehl daudš atstahstu protokolos, ka lau-
dis peerunati mainit tizibu.

Šchos leezineeku isteizeenus, kas usraštiti polizijas ee-
stahdēs, kreemu rakstneeki, peem. Samarins un Straumits,
apšchauba un atsiht par wiltoteem, jo laudis tā teikuschī,
bihdamees no pehreeneem, bet wīni, gribedami pahreet
kreemu tizibā, to darijuschī reebdami luter-tizibu un wīnas
mahžitajus, un eemihlejuschees kreewiškā buhšchanā.

Ziļ šchim kreemu apgalwojumam war tizet, to lasitaji,
domaju, pašchi buhš nopratuschi un nebuhš wairs waja-
dsigs uš to šewiškī aīfrahdit.

Ušdots bija polizijai, kā lauku, tā pilsehtas, wehriģi
ušmanit, ka netiktu westa propaganda, kā iželoschanas, tā
pahrejas jina, jebšchu gan pahreet kreemu tizibā newa-
reja ihsten leegt, bet ušmanit, lai nedomajot iželot. Beh-
dejos nemt zeet, waj nu šodit uš weetas, waj eesuhtit
Rigā polizijas waldē.

Bet gruhiti bija iščķirt, waj ar nemas negribeja išč-
ķķirt, kas pahrgahjeji, kas aīsgahjeji, un abus bahsa weenā
maīškā kā agitatorus un dumpineekus. Un eemeslu mellet
nenahzās tahlu: wīši tee, kas kaut kā iščzija šchaubas par
2. jūnija un 10. jūlija patentu ihstenibu, waj negribeja
uš mata klausit, tee bija nemeerneeki un šodami. Dašchi
laubereeschī bija jūlija beigās šlepeni bijuschī Rigā, bet
nebija nahzis šinams, wai peeteikuschees un peerakstiju-
schees. Bet Krapē, lai gan šchobrihd walda meers, tomehr
šemneeki iščrahdot pretestibu un šazelšchanos pret preekšč-
neezibas pawehlēn, un beigās augustā muiščas walde uš-
aīzinata ušrahdit bruga teefai tos, kas newihschojot klausit.
Muiščas walde rahdija, ka ešot šasaukusi pagasta laudis un
wīnus brihdinajusi nopehrt, beedinadama, nepretotees ķei-
šara pawehlēn un wīnam klausit; bet šapulzetee tuhlin
noteikuschi pawehli par nederigu, jo ta nahlot weenigi no
muiščas lungeem, un nospreedusi bes loweschanas braukt
uš Rigu un peerakstitees pee augustā kroņa. Tad wīni no-
gahjuschī uš frogu un likuschī Rugena šaimneekam, Šurim

Anderfonam, usrakstīt wīnu wahrduš un tai pašā deenā pagasta preekšneeks Jānis Leitis, šaimneeki Wehweru mahju Pehteris Margis, Padegu Andrejs Rīguls, Egeru Dawis Krauklis un Pehteris Dšerwe, šanehmuschī no pahrejeem zeta naudu un šahwuschees tik uš Rīgu. No-
pratināšanā wīni luhko kaut kā iswairitees, teikdami, ka waj nu šahls, waj zitu wajadsibu deht to esot darijuschī, bet neesot bijuschī pee biškapa, nedš ari peerakstijuschees. Tā tad wehl netaš nebija peerahdits, ka wīni buhtu noda-
rijuschī kaut kahdu nelikumibu, waj pahrlahpuschī kahdu aisleegumu. Tomehr Jāni Leiti un Anderfonu šanehma zeet un aissuhtija uš Rīgu gubernas waldei kā kuhditajus uš nemeereem.

Te wīnus isklauschinaja, bet newareja atrast nekahdu nošegumu un aissuhtija uš mahjam, tik nostahdot Leiti šem polizijas usraudšibas.

Brugu teesā, kā rahdas, bija pahrssteigusches šawā de-
magogu ostiščanā.

Tahds pats tamlihdšigs gadijums notikās ar šofenee-
šču Mikeli Ukriti; tik šcho nodewa draudšes teesai šodišča-
nai; jo tas bija nogrehkojees pret Allašču muiščas jun-
kuru Schwarzgu, teikdams: wīnšch negribot tahdam kun-
gam ilgaki kalpot, bet gribot buht šeisara šemneeks, un
wīnšch pats esot šehnīnšch.

Šaikam Ukrits bija ceprawijis kreetnu „šehnina“ duh-
šču un par to gan dabujis pehreenu.

Tā Rīgas aprinki noklusī šchee nemeeri, jo drihš ee-
nahza šaldati, zekā uš Jaun-Webreem, apmetās Aberka-
ščos, Taurupē, Werenē, Dgrē un Mengelos; ustraukums
nedabuja tahlak isplatitees, zelotaji redšēja, ka nu nāv
wairs joki, palika mahjās un wairs nezeloja.

Nemeeri
Walmeeras
aprinti.

Wallas un Behju aprinkos kustiba bija eesahkusches jau
maiija mehneši, šajneegusi šawu augstako pašahpi un augustā
šahka apšlahpt, pa dakai beigtees. Bet tad ta tik ušdihga
Walmeeras aprinki un lihdsjās esofchā Wallas aprinka dalā.
Walmeeras brugu teesas adjunktš Engelhardts raksta 9.
augustā gubernas waldei, ka wīnam nekās neesot šinams
par nemeereem šchini eezirkni.

Bet šchi meera šina itkā eewadija nemeeru. Jau 13.
augustā šestās eezirkna draudšes teesnešis eesuhta bruga
teesai Rujenes mahžitaju lauschu Adamu Kreili un Jāni
Klobiti, kuri Rujenes Bepla frogā isplatijuschī baumas,

ka nu peenahzis pehdejais brihdis peeteiktees Rigā izelo-
 ūchanai. Tee nu gan tuhlin apzeetinati, bet 12 Rujenes
 Ternejas strahdneeki tuhlin metuūchi pee malas kulschanu
 rijā un aigahjuūchi uū Rigu. Domehr eezirkni wiūpahrim
 waldot meers un klufums. Abus eesuhitōs, Kreili un Klo-
 diti, meefiski ūodija un tā pamahzitus un pahrmahzitus
 atūhtija atpafal mahjās. Tad wehl bruga teefa ūino, ka
 diwi kipeneeūchi, atgreesuūūchees no Rigas, iūturotees ūuhr-
 galwigi un wedot launas runas. Lihds ūchim polizijai ne-
 bija bijis eemeūla ihpaūchi uūtrauktees, jo toū, kas nehmas
 plahpat un kuhdit, — un tahdu lihds ūchim bija til kahdi
 — weenkahrūchi noūkaja; bet jau 17. auguūtā Lōwis
 ūino, ka kuūtiba parahdijūūchees un deenu no deenas pee-
 nemotees: waldot wehl tahds pakluūfums, bet kahr̄tiba warot
 tilt weegli trauzeta, ja ūtaigaūchana uū Rigu nebeig-
 ūchotees. ūhee zetotaji, latweeūchi un igauui, mulkojot lau-
 dis ar ūawām wiūjai uūtrauzoūchām runām, noteizot brihdi,
 lad wiūeem jaiūzelo. Tas tā uūtrauzis laudis, ka wiui
 par neeka zenu pahrdodot wiūu, kas wineem leekotees leeks,
 noūklaujot ūawus ūalos laukus, ar ūo barot lopus, lai wiuus
 tad labaki pahrdotu. Tadeht pee laika jakerotees pee bar-
 gakeem lihdsēkeem, paredūamo launo ūeku nowehrūchanai.
 Pamahzibas maū palihdsot, jo laudis atūauzotees uū to,
 ka Rigā wiuus tuhlin peerakūtot; tagad azumirkli biūklaps
 aiūbrauzis uū Peterburgu, bet peh̄z diwām nedelām at-
 greesiūchotees un tad wiūi gribot dotees zekā. Wineem Rigā
 eūot peeteikts, lai turotees pretim polizijai uū beidsamo un
 nelaujotees ūodit. Ka ūemneeki pateeūi bija nodomajuūchi pre-
 totees un nelaut ūewi pehrt, par to ūino VI. draudūes
 teefas kungs Engelhardtis: 18. auguūtā winam eesuhititi no
 Wirkenes muiūūhas waldes 14 ūemneeki, to ūarpā pagari
 preekūchneeks, teefas wihrs, ūaimneeki un kalpi, kas negribot
 wairs pildit klauūūhas, nedi apūtrahdat ūawus laukus, bet
 dotees uū Rigu, tā ka muiūūhas waldei nahkotees noūopt
 neween ūawus laukus, bet ari ūemneeku. Kad ūchos ūemneekus
 gribeja noūodit, wiui turejās pretim un teiza, ka nelaidi-
 ūchotees.

Tā ka draudūes teefneūim nebijis lihdsēku wiuus wah-
 ret, wiuūū atlaidis wiuus mahjās un uūdewis muiūūhas
 waldei wiuus ūaremt zeet, ūafeet un pa nakti paturet kra-
 tinā, lai pats otru deenu wiuus waretu ūodit. Muiūūhas
 walde bija nu gan noūuhtijūūi ūrihweli ar 20 wihreem ūa-
 tert dumpineekus, bet ūhee, apbrunojuūchees ar iūkaptim un

zirmjeem, draudejuschi turetees pretim, til lihds wineem klast kerschotees. Strihwelis neso naw panahzis. Uri Ru-jenes Ternejas un Juratas rentneeks, lam bija usdots apzeetinat tos, kas bija Rigâ bijuschi un muischas darbu metuschi pee malas, teiza, ka nu nedrihstot to darit, jo wirteneeschu pretoschanas kluwusi wiseem sinama.

Jau bija aisrahdots us to, ka 10. julijâ issludinata patente naw it nemas panahfusi to, ko generalgubernators bija zerejis; laudis bija nahkuschi us domam, ka lungi grib flehpt keisara pawehli. Ungurmuischas lungs Kampenhau-jens raksta draudses teesai: lai pasludinatu patentu, winsch bija sasauzis pagasta amata wihrus un saimneekus muischa. Molafijis un isskaidrojis patentu, winsch sapulzeteem dewis laiku sarunatees sawa starpa. Wini atteikuschi, ka wini schai pawehlei neklausischot, bet doschotees us Rigu peerakstitees. Kampenhauzens paskaidrojis, ka pee bislapa warot peerakstitees tee, kas gribot pahreet pareistiziba, tas neesot leegts, bet laudis atbildejuschu, ka wini itin nemas nedomajot pahreet pareistiziba, bet gribot tikai peerakstitees, lai turp-mak wairs nebuhtu kunga semneeki, bet krona. Us peepra-fijumu, ka wini scho leetu saprotot, jo wini esot brihwakaudis un pildot sawu darbu ka rentneeki us brihwa lihguma pamata, wini neso lahga neprata atbildet. Wini til teiza, ka generalgubernators un gubernas walde ejot roku roka ar wahzeescheem, muischu kungeem un flehptot keisara pa-wehles. Weens pagasta teesnesis teiza, ka patentei neesot nekahda spehla, jo wina neesot parakstita no keisara ar wina pascha roku; bet winsch redsejis tahdu, lam bijis klast selta un sudraba petschaks un kurai bijis pawisam zitads satures. Zil Kampenhauzens dabujis sinat no pa-scheem laudim, tad wini nedomajot iszetot, bet gan isnih-zinat wifus muischas kungus un wahzeeschus un aplaupit tos semneekus, kuri nepeesleeschotees kustibai; to wehlo-tees pats keisars un to pawehlejis. Tahda sinâ muischas, kas palikuschas bes kunga, atdoschot semneekem par ihpaschumu. Tadeht weenigais glahbinsch kahrtibas ustructurechanai sem-e sot tikai karaspehla.

Zil schai semneeku isteiktâ waretu buht pateesibas, zil daudj Kampenhauzens sasantasejis, gruhti tagad teikt; bet nemot wehra, ka no wifam schim breesmu leetam nekas wairs naw dsirdams, tad sinojums kreetni pahrsphlets.

Nu weetesam polizijas eestahdem darba pilnas rokas, twarstot tos, kas teezas us Rigu. Ta wina fahetra ditwus

dikleneeschus, Mahrzi Eikeli un Mahrzi Sarinu. Wirkenu frogâ fanehma zeet meefneeka selli Franzi Stefławu, kas turejis aisdōmigās runas; Juratas Rungu mahjās kalpu Karli Swenu, breslaweeschu Krišchu Kabalu, Jehkabu Steimaru, Mahrzi Gutmani un Jehkabu Leepinu. Wišus wišus peenahzigi nopehra un atlaida uš mahjām.

Tahdas leetas gadijās wairat reises: eet laudis uš Rigu, peeteizas pee kreemu preestera, eefneedš kaut kahdu jaldata ušrakstītu luhgumu, išklauschīna wišus, preezina, ka drihsumā dabušot atbildi un ūhta uš mahjām. Kad nu polizija bija notwehrusi tahdus gahjejus, nopratinajusi, un semneeki atšaukušchees uš leezineekeem, kas waretu ap-leezinat wiņu išteikto, tad polizija ar to apmeerinajās un nopehra wišus. Lai leetas pateesību waretu issinat, wajadseja taš kahrtigi leetu ismeklet, šaukt pee teefas wišus toš, kas rakstijuschi, tulkojuschi un klathešot noklausijuschees, kas ištī notizees. Bet to wiša teefa nedara un špreesch til šodu. Kā nu laudim nedomat, ka wineem padarita pahrestiba, warmahziba! Kā wineem tizet kungu wahrdeem, kad kungi til šlehpj pateesību un netizet, ka keisars isdewis tahdu šehlastibas manifestu, par ko šina kreemu biškaps un notat atšauzas, ka semneeki dabušot semi? Ja nu teiktu, ka mušū waldebās eestahdēm nebuhtu bijis lauts eepiht jukās kreemu garidsneezību, tad tomehr wiņām nebija teesibas, nedš likumigās, nedš moralistās, par tahdu tumschu neslaidru leetu šodit laudis ar koleem, rihštēm un zeetumu, waj nodot wišus rekruschos, kā to eeteiz Rujenes Deelās muišas kungs Hamillars Föllersjams, pašistamais daušinatais filantrops un 1849. gada semneeku likumu iswedejš.

Leeki buhtu šihlaki usštaitit wišus toš pahzetoschanas gribetajus, kas šleidsās peerakstitees. Peetiks ar ašrahdijumu, ka augusta šahkumā, kā pats zitadeles bašnizas preesteris teizis Karlim Swenem, keiseneeschu Sahbaku m. šaimneekam un Krusta krodšneekam, esot peeteikuschchees ap 8000 gimenes un tahda peeteikšchanās turpinajas. Ne par welti muišneeki un polizijas eestahdes uštrauzās; bet jo štraujaki šchis rihlojās, jo uštrauktakas wiņas tapa, to teefu, jo leelakas laudim bija zeribas, ka wiņu wehleschanās pareišas un peepildisees.

Bija pat gadījumi, ka ari pat daschi wahzeeschī daschu reis pabalštija laudis wiņu eedomās un kuhdija uš nepaklausību. Tahds gadījums bija ar Jaun-Jehrzenu mel-

deri Tilemani. Kempeneeschu Dihwelu mahjas fainneeks Indrikis Zehrens, pagasta amata wihrs, bija isaizinats us Wasku, us kureeni bija fasausti Waskas aprinka pagasta preekstahwi noklausitees generalgubernatora pamahzibas. Utgreesees mahjas, Zehrens bija fasauzis semnefus, lai wineem pasinotu generalgubernatora wahrbus: semneeki lihds schim esot apmulsinati ar nepateesam baumam, jo keisars it nemas nepeesolot semi deenwidus freewos, nedf usaizinot wiaus turp dotees, bet lai dsihwojot tepat til kufu un meerigi. Bet Jaun-Zehrzenu melderis Tilemanis eemaisjees, nosauzis Ehweles mahzitaju par blehdi, ka schis nedarot sinamu keisara ihsto pawehli; bet winam, Tilemanim, esot labi sinams, ka semneekem gan lauts aiseet us kreeru semi, ka tahda pawehle gam isdota, bet nepaslubinata.

Ra nu laudim netizet scheem meldera wahrdeem, kas pats wahzeetis?

Ka plahpas wifur un wifos laikos laudim patihkamas, kad naw lihdseltu tas noleegt, to mehš sinam un ari negreescham us to ihpaschu wehribu, bet tanis laikos, katru wahrdu, pat to mulkigato, likuschu us swara un usstatijuschi par, ta fatot, kasla leetas noseegumu, to redsam no protokola, kas fastahdits pee Kempenmuischas pagasta teefas.

„Kad Ehweles muischas fullainis Rahrl Orschmann irr wakkar tam atstahw Unteroffizieram Johann Ohso lin teizis, ka schis muischas meschafargs Indrik Pinkul effoht Schaggates frogâ runnajas, ka tas ne effoht teefa, ka ta brihwestiba ne effoht prohjahm eet us to filto semmi un kahdu reisi buhschoht muischneekem affinis par lohgu skreet eekschâ, tappe tas Schaggat Krohdsineeks Rahrl Dorn teefas preekshâ aizinahts un winsch issazija: ka tas gan teefa esfoht, ka Indrik Pinkuls effoht fazzijis: lai fargajoht zil gribboht, pehz ar laiku tas buhschoht tol isnahkt, ka brihwi buhschoht us filto semmi eet, un ka karsch buhschoht par semmi buht. Kad winsch issazija, ka winsch wairak neko nesinnoht un atri ne effoht dsirdejis, tappe winsch atlaisis.

Ehweles muischas fullainis Rahrl Orschmann bija atri pastellehts un kad winsch bija teefas preekshâ nahzis, tad issazija winsch: kad winsch wakkar irr Schaggat frogâ bijis, effoht tas meschafargs Indrik Pinkul fazzijis, ka laudis buhschoht eet un aiseet un neweens ne buhschoht

winnus aisturreht. Kad winsch Rahrl Orschmanns us tam atbildejis: lo palihds tahda puhleschana, ne weens aisees ne arri ees. Woi tad welti irr no Pehterburgas Keisera atjutants stellehts, us tam effoht Indril Pinkuls fazzjis: Ko tas palihds! lai fungi gan turroht bet winni nebuhschoht ne lo aisturreht, un winni buhschoht til ilgi puhletees, kamehr winnu affinis buhschoht par lohgu skreet. Kad winsch Rahrl Orschmann fazzjis: Kad tas no muischneekem pascheem ween buhtu ta aisleegschana tad ne buhtu tee ne kur saldatus dabbutuschi; — tad effoht Indril Pinkuls fazzjis, woi Keiseris irr tohs saldatus eestellejis un woi winsch sinnoht la schè effoht saldati, tohs effoht muischneeki paschi uspirkuschi no generalim un dohdohht saldatim pa 5 lappel us deenu un tee teekoht no wisseem muischneekim usturreti. Bet kad winsch Rahrl Orschmannis winnam fazzjis: Ka Kempen muischas skrihwera kungs winnam teizis la no Keiseneescheem weens atstahw saldats irr zeetumâ eeliktis un par to buhschoht teefa turreta, la winsch buhschoht woi noschauts jeb us sibberiu semmi aishuhtihhts, tad effoht winsch — Indril Pinkuls — fazzjis, tas irr melli, jo winsch netiks neds noschauts neds arri tiks us sibberiu aishstellehts.

Kad winsch Rahrl Orschmann issfazzija la winsch wairal neko nesinnoht; tappe winsch atlaists.

Indril Pinkuls tappe preekschâ aizinahts un winsch atbildeja us waizaschanu, kad winsch waffar irr peedsehris bijis un la winsch newarroht atminnetees lo winsch sawâ dullumâ effoht runajis; — bet to newareja winsch leegt lau winsch gan slikti effoht runnajis."

Polizijas eestahdem bija usdots buht usmanigâm un laikus nowehrst agitaziju. Nu winâm bija pilnas rolas darba, manitees noklaufitees, kerstit, oshnat, waj kahds til nedomatu eet peerakstitees, fanehma wainigus un newainigus, steepa us gubernas waldi Riga, bahja zeetumâ, brihdinaja, pahrmahzija, huhtija us mahjam, nodewa weetejas polizijas usraudsiwâ. Weeschi gan gadijas pahrpратumi. Tâ generalgubernators bija pawehlejis fanemt zeet Baunu skolmeistaru Peterfu un Walmeeras bruga kungs turp aishuhtijis kasaku eskadronu to isdarit, bet tahda zilwela Baunos nemas nebija. Nu prahtoja, waj tas nebuhschot hijuschais Baunu pagasta skrihwelis, tagadejais muischas dischlers (galbneeks) Peteris Petersons, bet schis, lai gan nikns ernuteris, tomehr wihrs, kas prahtimi do-

majot un jo beeschi ween isteizees pret peerakstischanos. Mahzitajs Girgenfons eeminejās, ka warot buht wina, Matišču, skolmeisters. Daudsi no basnizeneem teikuschji, ka skolmeisters nolafijis basnizā, ka atnahzis Rīgā jauns bislaps, kas apgahdaschot peerakstischanos un iffatram kautz peerakstitees, bet mahzitajs ari tuhlin paslaidro, ka tas wijs teikts ar launu nodomu, jo winsch pats bijis klah, ka nolafits raksts, kurā bijusi runa par bijuschā bislapa atfauščhanu, un bes kahdam leekām peedewām. Tomehr droschibas deht pee skolmeistera isdarita kratischana, bet bes kahdeem panahkumeem. Un tā neso nepanahza.

Sozigs bija ari sekoschs starpgadijums. Raunas muišchas walde bija usbewusi stahcastam pasinot laudim un dewusi farakstu, ka tahdeem un tahdeem janahf us muischu nolalpot fawas gaitas, seht walakas un tās noezet. To stahcastis bija nolafijis Raunas basnizas frogā un tuhlin bija sinots gubernas waldei, ka dumpis iszehlees Walmeeras aprinki. Ta steigščus kuhrij turp 2 rotas saldatu, dumpi apspeest un fanemt zeet krodzneeku Stallumu, kas ari ispidbija pagasta teefas skrihwela weetu un kas ihpaschi esot semneeku musinatajās, loti weikls un blehdigs zilweks, kam pahrleeku leels eespaids us semneekem.

Behz israhbijās, ka Walmeeras aprinki nekahda dumpija naw, ka Raunas frogā nekahda peerakstischanās naw notifusi un krodzneeks Stalluns nemas naw mahjās, bet aifbrauzis us Tehrbatu ispahrdot audeklu. (Rauneneeschi aifween bijuschji pasihstami kā leeli audeji.) Lai gan stahcastis zitadi nu nefa nebija noseedsees, kā til nolafijis gaitneeku norakstu frogā, tad tomehr isteiza bruga kungam usmanigi usfraudsit stahcastu un tuhlin fanemt zeet Stallunu, tiklihds winsch nahf mahjās. Tas ari notifa, bet pee ismekleschanas Stallunam nekahdu wainu newareja peerahdit.

Soziga peerakstischanās notikās Jahnim Krogam, Burtneeku Jaunās muišchas krodzneekam. Schis dabujis listi ar 31 parakstu un bija nowedis us Rīgu, lai eefneegtu kreewu garidsneekam; bet tā kā tas nebija gadijees pa rokai, bija nodewis katoku garidsneekam: tas jau esot kreewu bislapa weetneeks.

Attal bija polizijai leela farakstischanās, ismekleschana. Kā Krogas sodits, naw sinams, bet, leekās, nebuhš palizis bes sōda.

Burtneekos laudis bija ihsti eesiluschi iszetot un fastah-
dijuschy goraku listi, kuru šarakstīt bija likuschy draudses
školas sešnam, 12 gadus wezam puikam; par to šchis da-
buja 60 siteenus ar rihstēm.

Generalgubernators bija redsejis, ka ar Hagemeistera
komisijas rihzibu warot buht meerā, ka panahkumi lau-
schu apmeerinašchanas leetā labi un tadeht jashyta
ari tahda komisija pa Balmeeras aprinkī.

Par tās preekschneeku winsch israudsjia aprinkā de-
putatu Numeršu, par winas lozekteem brugu kungu son
Bietinghofu un weetejo draudses teefnesi. Šchi komisija
bija ar wišam tām pašchām pilnwarām, kahdas bija Ha-
gemeistera komisijai: rewidet, pamahzit, pahrmahzit un,
ja wajadsigs, neklauschas šodit.

Azu leezineeki ari sinajz stahstīt, ka komisija strah-
dajusi duhschigi: bijuschy pa wišeem zekteem, pa sahnzekteem,
pat meschu tekām isstahbiti šaldati, kas wišus, kas scheem
rahbijees šwešs, kam natw bijis klahp pases waj mui-
schas waldes apceezibas, kerstijuschy, steepuschy uš peedar-
beem un sukajuschy. Tā dabuja noklušināt ari Balmeeras
aprinkī šcho kustibu.

Ka ari no Balmeeras aprinkā bijuschy jashyta leezi-
neeki uš Weselaufu, par to jau agraki bija runa.

Šif leela loma šchāi kustibā peekritusi kreemu garids-
neezibai, tas jau peeteekoschi pahrunats.

Te tik atleekas taišit kahdas peesihmes.

Baltijas gubernās lihds 1836. g. nebija patstahwi-
gās pareistizigas basnizas jeb jeparchijas. Widseme pee-
dereja pee Plešlawas biskapibas. Tā tā Rigā bija ša-
raduschees dauds weztizibneeku, kuras te newajaja un ta-
deht bija labi eedšihwojuschees, waldbiba beigās atrada šcho
buhšchanu par newehlamu un tadeht isškaušchamu. Wina
1836. g. nodibinaja Rigā wikariatu, jeb biskapa weetnee-
zibu un par biskapu eezehla Trenarchu. Ta pirmais un
teeschais usdewums, kā to upgalwo Juris Samarins, bijis
atgreesst weztizibneekus pee pareistizibas. Bet ir ari balsis,
kas leezina, ka wina šlepenais usdewums bijis isplatit pa-
reistizibu šchejeenes luteranu starpā.

Waj tas ihsti taišniba, to til špehsim issinat, kad špeh-
sim peekluht pee kreemu basnizas archiweem Rigā, Plešlawā
un Peterburgā.

Zif no gubernas waldes aktim redsams, tad naw no wehrojams, tā tas notizis, ka semneeki sahkuschi greestees pee biskapa Trenarcha.

Weenu gan war teikt, ka wineem, greešchotees pee biskapa, eesahkumā it nemaš naw bijis prahtā pahreet free-wu tizibā, bet til isdabut atlauju pahrzeloš uš Geksch=Kree-wiju. Biskaps, ehmigi gan, peenehmis winus, isklaušijis winu wehleschanos, peerakšijis winu wahrdus un šolijees paruhpetees. Ar kahdu gan noluhstu winsch to warejis darit, jo winam nekahdas teesibas uš to nebija?

Waj winsch to nebuhs darijis zeribā, ka waretu atlekt kahds labums kreemu hasnizai?

No mistahlakās kustibas gaitas it tā redsams, ka winsch naw wihees: pirms weenigi izkēlošchana, tad šlaidros wahrdos isteikta pahrzelošchana ar pahreju pareistizibā un beigās klusa zeriba, ka dabuhs pahrzeloš waj tepat eeguht semi, teektot wata no kungeem, ja pahrees pareistizibā.

Ja turamees pee polizijas protokolēem un dahwajan teem ustizibu, ka pateesi tur atrodas tas, ko semneeki isteikuschi, tad jaska, ka kreemu garidsneezibas riklošchanaš naw bijuši labweidiga. Garidsneeki esot mahzijuschi semneekus, lai nenahkot leelā škaitā, bet pa weenam, kam japanem lihdsi gribetaju šaraksti; wini, garidsneeki, greešichotees uš Peterburgu, lai til ejot uš mahjam, pehz kahda laizina dabuščot atbildi. Ja semneekus gribot par to zēlošchani šodit, lai nelaujotees, bet turotees pretim.

Ja kreemu garidsneeki pateesi weizinajuschi tahdas zeribas laudim un dewuščhi tahdus padomus, tad tas nekahdi nebuhtu attaišnojams.

Bet zif tizibas waram peeschkirt semneeku isteikumeem, kad wini šahweja bargas teefas preekščā un waj wišs tas pateesiba, kas protokolos rakstits, ir jautajums, kas nebuhtu neapschaubams; semneeks runaja latwiški un protokolus rakstija wahziski.

Ka kreemu hasniza daudj panahkusi, ka wina šawās zeribās nebija wihslees, to kahda leelais pahrgahjeju pulks šatweeschu un igauņu šarpā. Bargas teefas, šaldatu šrojās, naw warejuschas isdšiht domas, ka keišars šcheligš, ka wehlejis labu semneekēem un ka til kungi tee šaunee un wišu leedš.

Tadeht, peenemot pareistizibu, panahks ari wišus zēramus laizigos labumus.

Utpluhdi, kas drihš pehž pahrejas eestahjäs jaunat-
greesto starpâ, leezina, ka ne tiziba minus kahrudinajusi, bet
weenigi til ekonomisko un sozjalo buhšchanu uslabošchana.

rigaš.

Išzelošchanas kahre semneekos bija apšpeesta un wineem
bija japaleel tepat semê. Bet kas buhtu isnahzis, ja wineem
buhtu isdeweess iswest fawu nodomu un aiseet us filto semi?
Šchi izzelošchana buhtu bijusi leeliska, buhtu aishgahjuschi we-
šeli pagasti, kâ mehš to sinam no mehšsuleescheem, kas wiši
tiškwojâ tikt projâm. Kahdus gadus wehlaſ to, kas bija
nemeerâ ar faweem dšihwes apstahkteem un kas, pahrejot
pareistizibâ, zereja us apstahktu uslabošchanos, bija Wid-
semê, latweeschus un igaurus kopâ nemot, ap 100 tuhš-
stoschu dwehšetu. Ne masal, pat wairak wiņu buhtu bijis
pirmâ izzelošchanas drudšcha šahkumâ, un seme buhtu pa-
likusi tukšcha bes lauschu. Kas ar aishelotajeem buhtu noti-
zees, weegli noprotams: daudsi zekâ buhtu gahjuschi bojâ,
daudsi, nonahkuschi us weetas, buhtu panihkuschi un tâpat
aishgahjuschi bojâ, pirms špehjuschi šaimneeziski eerihkotees.
Wiau pehžnahzeji, atšwešchinati no tehwiņas, no šawas tau-
tas, atrašdamees sem šwešcha eespaيدا, buhtu tautai pa-
suduschi un latweetiba buhtu šaudejuschi daudš no šawa eel-
šheja dšihwibas špehka.

Kungi tukšcho semi, protams, nebuhtu atstahjuschi dihkâ
un kuhlotu zitadi kâ islihšjetees. Ka wiņi buhtu daudš šaude-
juschi, tas pats par fewi noprotams: wineem lehtâ liku-
migi nodrošchinatâ darba špehka weetâ buhtu jaruhpejas
meklet few laudis no zitureenes. Us kreeweem wiņi nebuhtu
warejuschi zeret, jo tur nebija brihwu semneeku, tur wehl
waldija dšimtsbuhšchana. Wineem darba špehks buhtu ja-
meklê Wahžsemê. Tur pašchu laiku ari ruhga, ari tur
bija laudis nemeerâ ar šawâm ekonomiskâm buhšchanâm un
šahka izhelot us šwešchâm semem, wiswairak us Seemel-
Ameriku.

Kas nu buhtu leedsis muhšu muishneekem šaukt šchurp-
šchos wahzeeschus un eerahdit wineem tukščas semes, kuras
bija jau eestrahdatas, us kurâm jau stahweja gatawas eh-
kas, kuras jau pa pusei bija špehšigās apmeerinat semes
lahrotajus? Wahžu semneeki buhtu eepluhduschi pee mums
til leelâ škaitâ, ka buhtu pahrwehrtuschi Widsemi par ihstu
wahžu semi, apšpeesdami latwu un igauru tautibas, wi-
nas pahrwahzojot, isnihdot walodu un wišu muhšu tau-
tisto. Latwiņas mums gan tad nebuhtu. Seelee pehreeni

un fodekspedizijas, fungu neschehligā rihfoschanās, zif brees-
migi tas wišs ari neatfauzās toreis uš muhsu tautu, tomehr
winu paglahba no bojā eefchanās un ustureja turpmakām
deenām.

Bilweks prahto, Deewš lemj!

Šhi kustiba un wiši ņhee nemeeri bija tā kaħda ele-
mentara besprahta aifrauschanās, bija, tā fungi to no-
fauza, tihrs „schwingulis”. Kā tas notizis, waina melle-
jama neween ņabsihwes nebuhņchanās, bet ari lauschu tum-
ņhā prahtā; toreis latweescheem nebija tahdu wihru, kas
winus raiditu uš pareisu zeku un ņpraustu wineem tah-
dus mehrkus, kas ņaņneedsami un dņihwē iņwedami. Tas
drihs eestahjās, ta bija muhsu tautiņlā atmoda.

Saturs.

I.

Brihwibas pirmee 20 gadi.

	Lap. p.
1. Semneeku stahwolliis pirmos kreetu laikos	1
2. Hernhute	1
3. Aiktraukles barons Schulzs un 1765. g. semneeku likumi	2
4. Friedrichs f. Siwers un 1803. g. likumi	2
5. Oflimbuhshanas atzelschana 1819. g.	3
6. Brihwlatshanas nosihme un sekas	4
7. Indrikis Straumits	5
8. Latweeschu raksturojums nelatweeschu apgaismojnma: Harleis, Suecs, Bruiningks, Girgensons	12
9. Bahlena komisijas preeschlikumi landtagam	14
10. Aluksnes mahzitasj Girgensons	15
11. Bruiningka runa landtaga	21
12. Semneeku likumu paragrafi, atteeziba us winu teeskiso stahwolli	22

II.

Us filto semi.

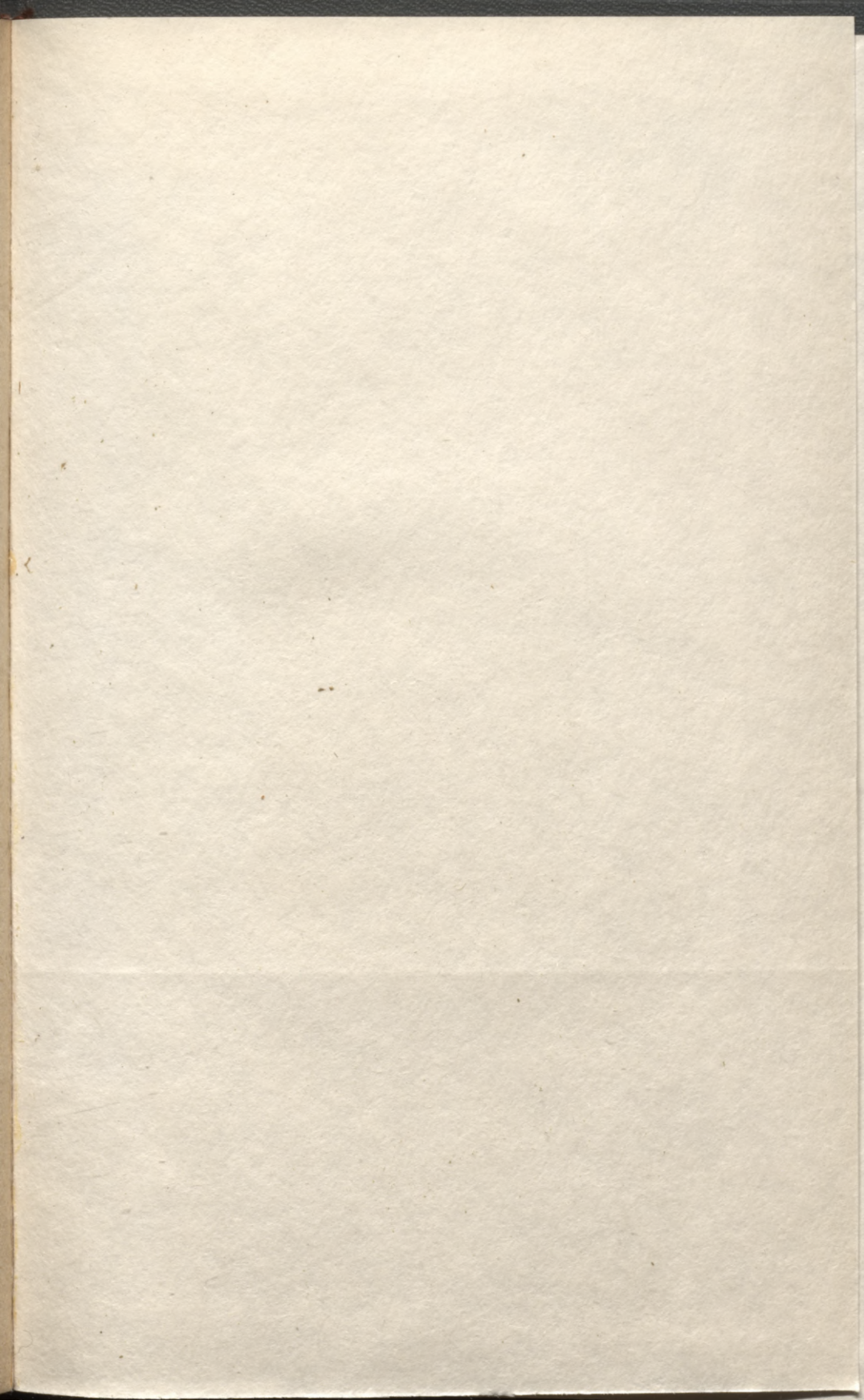
1. Gubernas waldes komisija nerashas leeta	31
2. Truhlums speesch laudis	32
3. Draudses teefneschu Wolfa, Wulfa un Bahlena snojumi	33
4. 2. junija patente	34
5. Palsmanes Bahlena snojumi	39
6. Jaun-Deebaldsenu raksts Hagemeisteram	41
7. Punschels	43
8. Raehsbrandts	45
9. Sinodes atbilde us Hagemeistera shehloschanos	49
10. Plienselds landratu kolegijai	51
11. Semneeku shehlabas	52
12. Hagemeistera rewisijas komisija	54
13. Mehdsules Budenbrocks	55
14. Rewisija Ranka un Kalna muischa	56
15. Waku grahmata	57
16. Rewisija Jeswainē	59
17. Rewisijas bessekriba	60
18. 10. julija patente	60

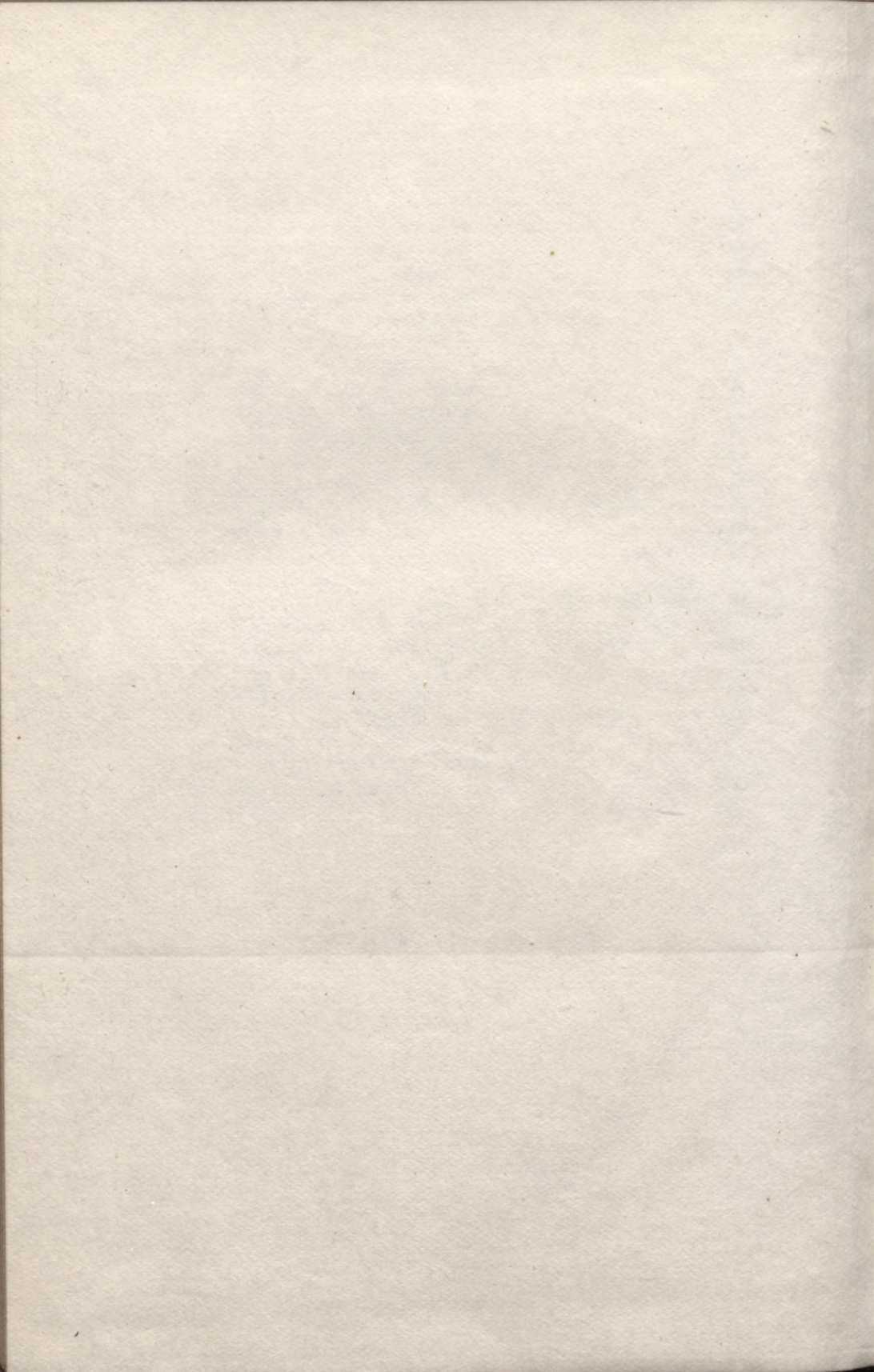
19.	Weetejo waldibas eestahschu ustraukums.	61
20.	Biskapa Trenarcha eemaischanas.	62
21.	Rustibas laika trihs faktori.	63
22.	Keisars Nikolajs I.	65
23.	Semneeki matnas lomâ ar kungeem	66
24.	Semneeki pee biskapa.	66
25.	Latweeschi beeschi maina tizibu.	66
26.	Biskapam noleegts peerakstit kaudis izjeloschanai.	69
27.	Semneeku nopratinaschana teesas preeskâ.	70
28.	Generalgubernatora brauzeens.	70
29.	Nemeeri Weselauskâ.	72
30.	Jaunbebru kartupeku dumpis.	74
31.	Buturkins un Urusows Rigâ.	76
32.	Buturkins latweeschu dakâ.	78
33.	Râ teesas sastahdija protokolus.	78
34.	Urusows Werrawâ.	82
35.	Fligeladjutantu atsauskme par Kreewu garidsneezibu.	84
36.	Benkendorfs Rigâ.	86
37.	Waldibas rihkoschanas apklusnot nemeerus.	86
38.	Dumpineeku teesaschana.	87
39.	Pagasti, kam jabuht klast sodweetâ Jaunbebros.	87
40.	Jaunbebros sodito sakasts.	90
41.	Hagemeistera pawadpamahziba.	96
42.	Rara teesas spreedums issludinats.	97
43.	Weselauskteeschu sodischana.	101
44.	Pagasti, kam jabuht klast sodweetâ Weselauskâ.	103
45.	Nemeeri Rigas aprinki.	104
46.	Nemeeri Walmeeras aprinki.	112
47.	Kreewu garidsneeziba.	119
48.	Beigas.	121

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0309102826

